

CHAMBRE DES DÉPUTÉS
GRAND-DUCHÉ DE LUXEMBOURG

SOMMAIRE

39^E SÉANCE - Mercredi 9 mars 2022

Présidence : M. Fernand Etgen, Président, et M. Marc Spautz, Vice-Président

1. OUVERTURE DE LA SÉANCE PUBLIQUE	- M. Fernand Etgen, Président
2. 7755 - PROPOSITION DE RÉVISION DU CHAPITRE II DE LA CONSTITUTION	- M. Fernand Etgen, Président (intervention de M. André Bauler) - Rapport de la Commission des Institutions et de la Révision constitutionnelle : Mme Simone Beissel - Discussion générale : M. Léon Gloden - Mme Simone Beissel - M. Fernand Kartheiser (parole pour fait personnel) (interventions de M. Guy Arendt et M. Jeff Engelen) - M. Mars Di Bartolomeo - M. Charles Margue - M. Fernand Kartheiser (interventions de M. Mars Di Bartolomeo et M. Fred Keup) - M. Gilles Roth (parole pour fait personnel) - M. Fernand Kartheiser (parole pour fait personnel) (interventions de M. Mars Di Bartolomeo et M. Claude Wiseler) - M. Mars Di Bartolomeo (parole pour fait personnel) - Mme Nathalie Oberweis (intervention de M. Mars Di Bartolomeo) - M. Sven Clement (dépôt de la motion 1) - M. Léon Gloden (interventions de M. Fernand Kartheiser) - Prise de position du Gouvernement : Mme Sam Tanson, Ministre de la Justice - M. Fernand Kartheiser (parole après ministre) - Mme Sam Tanson, Ministre de la Justice - Premier vote constitutionnel sur la proposition de révision de la Constitution - Motion 1 : M. Mars Di Bartolomeo - M. Sven Clement - Vote sur le renvoi de la motion 1 en commission (adopté)
3. DÉPÔT D'UNE DEMANDE D'ORGANISATION D'UN REFERENDUM TEL QUE PRÉVU À L'ARTICLE 114, ALINÉA 3 DE LA CONSTITUTION	- Exposé : M. Fernand Kartheiser
4. ORDRE DU JOUR	- M. Fernand Etgen, Président - M. Michel Wolter - M. Fernand Kartheiser - M. Michel Wolter - M. Sven Clement - Mme Sam Tanson, Ministre de la Justice - Mme Myriam Cecchetti - M. Fernand Etgen, Président - M. Michel Wolter

Au banc du Gouvernement se trouve : Mme Sam Tanson, Ministre.

(La séance publique est ouverte à 14.02 heures et close à 17.07 heures.)

<https://www.chd.lu/ArchivePlayer/video/3581.html>

1. OUVERTURE DE LA SÉANCE PUBLIQUE

(Brouhaha)

M. Fernand Etgen, Président.- Ech maachen d'Sitzung op. Huet d'Regierung eng Kommunikatioun ze maachen?

(Négation)

2. 7755 - PROPOSITION DE RÉVISION DU CHAPITRE II DE LA CONSTITUTION

Den eenzege Punkt um Ordre du jour vun haut de Mëtten ass d'Verfassungsafännerung 7755, déi d'Kapitel II iwwert d'Rechter an d'Fräiheeten ofännert.

Et sief drop higewisen, datt laut Artikel 114 vun der Verfassung eng qualifizéiert Majoritéit vun zwee Drëttel vun de Stëmmen erfuerdert ass. De Vote par procuration ass net erlaabt.

(Brouhaha)

M. André Bauler (DP).- Da lauschtert dem President no!

M. Fernand Etgen, Président.- D'Riedezäit ass nom Modell 1 festgeluecht. Et hu sech schonn ageschriwwen: den Här Léon Gloden, d'Madamm Simone Beissel, den Här Mars Di Bartolomeo, den Här Charles Margue, den Här Fernand Kartheiser, d'Madamm Nathalie Oberweis an den Här Sven Clement.

(Brouhaha)

An d'Wuert huet elo d'Rapporteur vun der Verfassungsafännerung, déi honorabel Madamm Simone Beissel. Madamm Beissel, Dir hutt d'Wuert.

RAPPORT DE LA COMMISSION DES INSTITUTIONS ET DE LA RÉVISION CONSTITUTIONNELLE

Mme Simone Beissel (DP), rapportrice.- Här President, Kolleeginnen a Kolleegen, ech hunn haut d'Éier an de grouse Pleséier, fir lech d'Kapitel II vun eiser Verfassungsrevisioun ze presentéieren.

Et gouf an de leschte Joren extreem vill geschafft, net nëmmen un dësem Kapitel, mee och un deenen aneren. An an de leschte Méint hu mer d'Aarbecht intensivéiert, well mer onbedéngt wollten no vir kommen.

Mir hunn awer alles mat Präzisioun an an allen Detailer wierkelech gekuckt, fir dass mer dee beschtméiglechen Text kréien. Dat war keng einfach Aarbecht! Mee mir hunn, bal jiddwereen, ganz konstruktiv matgeschafft. A mir sinn och bal alleguerten zesummen op e gemeinsamen Nenner komm.

Dofir wëll ech emol vironn meng Corapporteren, dem Mars Di Bartolomeo, dem Léon Gloden an dem Charles Margue, en häerzleche Merci soe fir eis intensiv Aarbecht, mee och alleguerten deenen anere Kolleegen aus der Verfassungskommissioun, déi konstruktiv matgeschafft hunn.

Ech wäert elo op déi eenzel Punkte vun dem Kapitel II agoen.

Den Text, deen ass den 29. Abrëll 2021 deposéiert ginn. An de Schlussrapport ass den 13. Dezember an der Verfassungskommissioun ugeholl ginn. D'Regierung, déi hat am Juni

nach eng Prise de position gemaach. Doniewent hate mer eng riseg Zuel vun Avisen, ech weess net, wivill et der waren: vum Staatsrot, doniewent en Avis préparatoire an en Avis définitif vun der Commission de Venise vun dem Conseil de l'Europe, Avice vun der Chambre des Salariés, vun der Chambre des Métiers, vun der Chambre des Fonctionnaires et Employés publics, vum Syvicol, doniewent Avice vum Bezirksgeriicht Lëtzebuerg, vum Parquet général, vun der Commission nationale pour la protection des données, vum Ombudsman fir Kanner a Jugendlecher.

Mir kruten och en Avis era vun der Commission consultative des droits de l'homme, mee leider kounn deen de 17. Januar dëst Joer eran, dat heescht fënnef Wochen, nodeem mer de Schlussrapport ugeholl hunn. Mee ech wäert awer a menge mëndlechen Ausféierungen op deen een oder deen anere Punkt dovun agoen.

Also, d'Kapitel II - d'Grondrechter an d'ëffentlech Fräiheeten - ass a véier Sektioenen agedeelt. Fir d'éischt ass eng éischt Sektioon mat der Nationalitéit an de politesche Rechter. An da kommen, zweetens, déi richteg Grondrechter, drëttens d'Libertés publiques, d'ëffentlech Fräiheeten, och nach „individuell“ oder „kollektiv Biergerrechter“ genannt, an dann, véiertens, d'Objectifs à valeur constitutionnelle, déi sougenannte „Staatsziler“, déi een awer och nach „Orientierungen“ oder „lignes de conduite“ nennt.

Zu der Nationalitéit an de politesche Rechter: Et geet lass do

mam Artikel 9. Do steet dran, wéi d'Lëtzeburger d'Nationalitéit kréien, wéi se se och kënne verléieren. Dat hu mer einfach aus dem besteeënden Text eriwergeholl.

Den Artikel 9bis iwwert d'politesch Rechter, do kounn awer eng Präzisioun derbäi, well do och festgestallt gëtt, dass Netlëtzeburger, an zwar iwwer e Gesetz, a bestëmmte Fäll kënne politesch Rechter kréien. Awer onofhängeg dovun bleiwen d'Konditiounen bestoen, déi am Artikel 52 stinn, deen iwwert d'Chamberwale geet, dee muss respektéiert ginn. An dee seet ganz kloer, dass an de Chamberwale nëmmen kënne Lëtzeburger wale goen. Dat heescht, et muss ee Lëtzeburger sinn, et muss ee seng zivill a politesch Rechter hunn an et muss een 18 Joer hunn, fir do kënne mat wale goen.

Leschten Artikel, dat ass den 9ter. Mir hu momentan nach eng relativ komplizéiert Numerotatioun, mee mir gesinn eis mam Staatsrot, fir do nach „toilette du texte“ ze maache fir den definitiven Text, wéi mer dat numerotéieren. Do geet et ëm den Accès zu dem ëffentlechen Dëngscht. Dir wësst, dass do bestëmmten Hoheitsgebiete eleng de Lëtzeburger reservéiert sinn an et bei deenen anere Méiglechkeete gëtt.

Zu de Grondrechter: Ech ginn ëmmer dovun aus, ech soen ëmmer, si wäert betonéiert. Et geet lass mat dem Artikel 10, dee seet, dass d'Dignitéit, d'Würd vum Mënsch, onantastbar ass. Dat ass och eent vun den Haaptrechter vun den Europäesche Mënscherechtskonventiounen.

Den Artikel 10bis, inspiréiert un der Charte des droits fondamentaux vun der Europäescher Unioun, hält fest, dass all Mënsch d'Recht op physisch a mental Integritéit huet. Dat ass och inspiréiert un der Europäescher Mënscherechtskonventioun vun 1950. An am zweete Punkt vun dësem Text steet awer, dass och kee Mënsch kann torturéiert ginn an dass och kee Mënsch dierf engem degradanten oder onmënschleche Verhale ënnerluecht ginn. Och de Verbuet vun der Doudesstrof, Dir kennt deen alleguerten, deen hu mer scho laang, deen ass säit 1978 an eisen Texter, dee gouf einfach eriwergeholl.

Den Artikel 10ter, deen hält dann all Mënsch säi Recht fest op seng Meenungsfräiheet, d'Liberté de conscience an op d'Reliounsfräiheet. Och dëst sinn alles Texter ..., mir hu bei ganz ville Saachen d'Rad net nei erfonnt, well se scho ganz gutt formuléiert waren, a mir hu se eriwergeholl textuell oder just kleng Verbesserunge gemaach. Alles dat ass schonn an der aktueller Verfassung.

Elo zu de Libertés publiques - also, déi éischt Rubrik ass fäerdeg -, ëffentlech Fräiheeten, do ass d'Serie vill méi laang. Erënnert lech, sougutt zu den ëffentleche Fräiheete wéi zu den Objectifs à valeur constitutionnelle hate mer eng Serie vu Biergerconsultatiounen. A mir hu vun deene sou vill, wéi et gaangen ass, an déi Texter afléisse gelooss.

Hei geet et lass mat dem Artikel 11. Am Artikel 11 gëtt festgehalten, dass d'Lëtzeburger virum Gesetz alleguerte gläich sinn.

Eng Persoun kann nëmmen dann duerch e Gesetz anescht behandelt ginn - an nëmmen dann! -, wann et gerechtfertegt ass, wann et der Situatioun ugepasst ass a wann de Prinzip vun der Proportionalitéit, dat heescht d'Verhältnisméissegkeet, bewisen ass.

Dëse Saz, dee gëtt reegelméisseg vun eise Verfassungsgeriicht benotzt, wann eee just Diskussiounen sinn iwwert d'Gläichheet vun de Leit virum Gesetz. An et ass och vun engem Arrêt vun der Cour constitutionnelle, wou mer dat eriwwegeholl hunn.

Weider bestinn dann och d'Prinzipien, dass keen dierf diskriminéiert ginn an dass Mann a Fra gläich sinn en droit et en devoir.

Am Punkt 4 vun deem selwechten Artikel 11 ass festgehalten, dass all Mënsch d'Recht huet, eng Famill ze grënnen, an all Mënsch och d'Recht huet, dass seng Famill, dass säi Familjeliewe respektéiert gëtt.

Mir haten an der Kommissioun Diskussiounen iwwert d'Definitioune vun der Famill. Dir wësst

vun eisen internen Diskussiounen, mee awer och op Wonsch vum OKaJu hu mer se nach massiv gestärkt. Mir hu se eee just aus der véierter Sektioon vir an d'ëffentlech Fräiheeten erageholl, wou se eischtens aklobar sinn an zweetens dann och vill méi gestärkt sinn, well se ganz vir schonn d'Jalone setzen.

Och den Ombudsman fir Kanner a Jugendlecher, den OKaJu, huet dat do begréisst a wierklech gesot, de Prinzip vum Recht op Famill an de Respekt vun der Famill kréichen hei vill méi eng staark Sécherheet mat deem, wou mer se placéiert hunn. Et wäeren dës Punkten net just eleng eng politesch Orientéierung, mee doniewent wär et e staarken, en onmëssverständleche Message un alleguerten d'Kanner an d'Jugendlecher, dass se wierklech wëssen, dass hiert Liewen elo nach méi staark geschützt gëtt.

Leschte Punkt, de Punkt 6, vun deem Artikel, dee geet em d'Behandlung vun eise Matbierger, déi eng Behënnerung hunn. An do hu mer dat ganz nei formuléiert, dass mer gesot hunn: Déi kënnen alleguerten d'Rech-

Fakten, déi dee Moment strof-fräi waren, an da muss de Riichter sech och dorun halen. Dat ass wierklech en zoustänneg Schutz fir alleguerten d'Bierger, d'Justiciables.

D'Artikle 15 a 16, déi ginn iwwert de Respekt vun der Privatsphär an d'Inviolabilitéit vum Domicile, eppes ganz Laanges, dat hu mer scho säit 1841 deelsweis an eisen Texter.

Den Artikel 17 betrëfft de Sement, awer just d'Formule dovun, dass dee kann duerch Gesetz gereegelt ginn.

Dann den Artikel 18 iwwert d'Meenungsfräiheet an d'Pressefräiheet, déi hu mer iwwerholl. Mir hu just eng kleng Ännerung gemaach, well Dir wësst, dass entre-temps an eiser Gesellschaft ganz villen net nëmmen einfach schréftlech geet, mee duerch nei Technologien, a mir hu versicht, där ganzer Evolutioun do Rechnung ze droen.

Bei der Reliounsfräiheet ass och kopéiert gi vun dem aktuellen Artikel. Mee, Här President, Kolleeginnen a Kolleegen, Dir wësst, dass do och eng grouss

ass elo an der Verfassung. Do hu mer just legistesche Upassungen gemaach. D'Kommunikatioun, déi geet awer haut wäit iwwer normal Bréiwer, wéi dat ëmmer an deenen ale Verfassungen steet, eraus. An do wollte mer och ..., do huet d'Kommissioun gesot: „Mir müssen deenen neien Technologie Rechnung droen.“ An do hu mer dat liicht ëmformuléiert, fir och der Digitalisatioun Rechnung ze droen.

Här President, den Artikel 24, dee betrëfft, dass all Mënsch säi Recht huet op eng Autodétermination informationnelle. Dat klängt op Franséisch e bësse komesch. Dat hu mer aus der däitscher Verfassung eriwwegeholl. Dat seet, dass all Mënsch d'Recht huet op de Schutz vu senger privaten Donnéeën, also den Dateschutz. An hei huet d'CNPD den Auteurs felicitéiert, well se gesot hunn: „Et ass extrem wichtig, dass dee Prinzip elo op dem héchsten nationalen Niveau vun eeben dem Text steet, deen déi héchsten normativ Kraaft huet an der Lëtzebuerger Hierarchie.“ Do krute mer dann extra Luef - heiansdo gëtt een och gelueft!

Den Artikel 25, den Droit d'asile, hate mer schonn. Dir wësst, dat ass d'Basiskonventioun vu Genève vun 1951. Deen ass méi wéi akut.

Dann de 26, Erzéiung a Bildung. Dir wësst, dass dat och scho laang an der Verfassung steet. Mee do hu mer awer och präziséiert, reformuléiert, well mir wollten en der Zäit upassen. Wat do nei ass, dat ass zum Beispill d'ganz Geschicht vun den Etüden am Ausland. Mir hunn elo drageschriwwen, dass all Mënsch d'Recht an d'Fräiheet huet, fir seng Etüden do ze maachen, wou et him grad passt. Natierlech kënnt dann de Problem hannerendru vun der Reconnaissance oder Homologatioun vun den Diplomen. An dat gëtt jo awer zousätzlech duerch Gesetz regléiert.

D'Artikle 27 bis 29, dat ass d'Sécurité sociale, d'Liberté du commerce an den Droit de propriété. Déi sinn einfach vun eiser besteender Verfassung vun 1868 eriwwegeholl ginn.

Dann den Artikel 30. Do hu mer natierlech innovéiert. Dodran ass déi berühmte Clause transversale, déi eee seet, dass ... Mir hunn an den Artikelen virdru scho ganz oft stoen: „sauf les exceptions prévues par la loi.“ Hei hu mer dat nach eng Kéier bestärkt, well mir hunn do den Accord kritt, sougutt vun der Commission de Venise wéi vun x Rapporte vum Staatsrot. Deen Artikel, dee seet, dass eeben d'ëffentlech Fräiheeten nëmmen ënner ganz strikte Konditiounen ..., dass d'Proportionalitéit, de Contenu essentiel muss gewaart ginn, den Intérêt général muss gewaart ginn. All déi Konditiounen müssen erfüllt sinn, fir dass de Gesetzgeber - an de Gesetzgeber eleng - ..., dat heescht, nëmmen duerch d'Gesetz kann hei iergendeppes dru geännert ginn an haaptsächlech ageschränkt ginn. Dat gesot dozou, dat ass eng wichteg Neierung, dat steet och textuell an dem Artikel 52 vun der Europäescher Charta vun de Grondrechten, déi ech d'Éier hat, mat auszuschaffen, zu Bréssel.

(Brouhaha)

Da komme mer elo nach zu der leschter Rubrik, den Objectifs à valeur constitutionnelle. Do ass fir d'éischt den Droit au travail ...

M. Fernand Etgen, Président. - Wannechgelift, et wier gutt, wann et gesamt gekuckt am Sall e bësse méi roueg wier.

Mme Simone Beissel (DP), rapportrice. - Et ass eng schwierig Matière, Här President.

Den Droit au travail, deen hu mer scho ganz laang dran, ech hunn lech gesot, säit 1948. Am Artikel 31bis, do ass de Sozialdialog bäigefüügt ginn. Dat ass nei. Dat ass scho jorelaang gefrot gi vun alle Säiten an notament och vun eise professionellen Organen. Dat ass extrem wichtig, well Dir wësst, de Sozialdialog an d'Cohésion sociale sinn ee vun de Labelen vun eise Land, an dofir ass et ganz gutt, dass dat elo Verfassungsstatus krut, an am selwechte Moment alleguerten déi professionell Organen, déi hëllefen, eeben de Sozialdialog an d'Cohésion sociale héichzehalen.

Och d'Recht op eng Wunneng, wat jo e leidegt Thema ass, ass e Staatszil. Dat stoung och scho ganz laang an der Verfassung vu virdru. Dat steet och an anere Verfassungen, notament an där spuenescher, an där portugisescher, ënnert deene selwechte Staatsziler.

Bei dësen Objektiven, déi jo net viru Geriicht aklobar sinn, ass d'Iddi, dass de Staat sech soll all méiglech Moyene ginn, fir am Interessi vun der Liewensqualitéit vu senger Bierger ze probéieren, déi Objektiv ..., déi awer just opgeléicht ginn a wou ee keng Obligation ferme huet an och keng Zäitschinn, fir et ze maachen, fir dohinner ze goen, fir se haaptsächlech net aus den Aen ze verléieren.

Déi lescht dräi Punkten an den Objectifs à valeur constitutionnelle sinn och Saachen, déi momentan méi modern sinn, an dat sinn der wierklech, déi d'Consultation citoyenne eis erginn huet, nodeem mer 2015 an 2016 an 2017 d'Bierger consultéiert hunn. Dat sinn u sech den Ëmweltschutz mat dem Déiereschutz, dann den Accès op d'Culture an de Patrimoine culturel an d'Fräiheet vun der wissenschaftlecher Forschung.

Zum Naturschutz ass et d'Iddi, dass de Staat muss alles maachen, fir den Equilibre ze fannen zwëschen dem Liewensraum an op där anerer Säit awer ze probéieren, fir alles ze maachen, fir d'Natur esou gutt wéi méiglech ze konservéieren.

E groussen Akzent gëtt do geluecht op d'Nohaltegkeet an d'Biodiversitéit, well dat in aller Munde ass an dat ëmmer méi e Problem gëtt. An et geet drëm, dass mer net nëmmen op eis kucken, mee och no den zukünfte Generationen an an déi Richtung plangen.

De Staat soll wierklech kämpfen, mathëllefen, och wa mer kleng sinn, géint de Klimawandel, den Dérèglement climatique a versichen, iergendwéini och hei an dem Land d'Klimaneutralitéit ze kréien.

Zum Schutz vun den Déieren, ganz kuerz, dat besteet jo schonn eng Zäit, do ass just gesot ginn, dat steet schonn am Agrargesetz vu virdru, d'Déiere kréien elo de Status, fir se besser ze schützen, dass et net mënschlech Wiese si mat Sensibilitäten.

Den Accès zur Kultur, ech mengen, dat steet eis alleguerte gutt zu Gesiicht. D'Fräiheet vun der Kultur an engem fräie Land, och wann et net textuell drasteet, mee den Accès zu der Kultur soll vum Staat fir all Mënsch garantéiert sinn. E soll de Patrimoine culturel schützen an och d'Ierfschaft, déi mer säit Generationen hei an deem Land konnten opbauen.

Här President, als allerleschte Punkt d'Libertéit vun der Recherche scientifique. Mir wëssen alleguerten, dass mer dauernd am Wandel sinn an dass et extrem wichtig ass, dass ge-

D'Madamm Simone Beissel (DP), Rapportrice

alleguerten, dass sech an de leschte Jore vill gedoen huet. An esougutt den Europäesche Mënscherechtsgerichtshaff vu Stroossbuerg wéi awer och d'Konventiounen, dat heescht och d'Europäesch Mënscherechtskonventioun, gesinn d'Notioun vun der „Famill“ als evolutiv.

Do derniewent, an dat ass elo vill méi rezent, huet de Conseil de l'Europe eng Definitioune extrem large et généreuse gi vun der Famill. An déi hu mer och an eisen Texter ugeholl.

Generell gesi sinn all déi Instanzen, ob et elo den Europäesche Mënscherechtsgerichtshaff ass wéi och d'Texter an eiser Lëtzebuerger Jurisprudenz vum ieweschten Geriicht, favorabel zu all Familiform. An Zukunft kann ee sech dee Moment, wann e Gesetz do och kënnt, op déi Europäesch Mënscherechts-texter, den Artikel 8 notament vun der Konventioun vun 1950, baséieren.

Am Punkt 5 vum Artikel 11, dat ass dann en neien Text, do sinn d'Kannerrechter nach emol massiv gestärkt ginn. Den Interessi vum Kand huet absolutte Virrang. All Kand muss kënnen seng Meenung soen zu allem, wat dat Kand concernéiert, a mir hunn do eng Formel geholl, déi un der belscher Verfassung inspiréiert ass, an dat no senger Méiglechkeeten, dat heescht jee no Alter a Capacitéit, fir alles ze verstoen, em wat et da geet.

Ufanks hate mer sougutt d'Famill wéi de Schutz vun der Kanner an den Objectifs à valeur constitutionnelle, mee opgrond

ter genéissen, déi alleguerten déi aner Mënschen an der Gesellschaft och hunn.

Här President, den 11bis, deen iwwerhëlt dann d'Rechter vun den Netlëtzebuerger an och d'individuell Fräiheeten.

An dem Paragraf 4 vun dem Artikel 12 - elo ginn ech bei deenen nächsten, op deenen anere kommen ech nach zrëck -, do gëtt explizitt d'Présomption d'innocence nei ageschriwwen. Dir wësst, dat si Prinzipien, déi och an der Europäescher Mënscherechtskonventioun sinn. D'Unschuldsvermutung, dat heescht, et ass een esou laang als onschëlleg consideréiert, bis engem seng Schold wierklech legal bewisen ass - d'„burden of proof“ fir de Parquet. Dat hu mer scho laang hei. Dat ass eng Saach vun der Rechtssécherheet.

An deem Sënn sinn och d'Artikelen 13 a 14. Den 13 seet, dass all Mënsch e Recht huet, e Riichter ze gesinn. Virun engem Riichter ze stoen, dat ass en Apanage vun der Démocratie parlementaire a vun engem Rechtsstaat, well Dir wësst, an Diktature loosse se lech heiansdo laang schmoren, ier Der e Riichter gesitt!

Dann derniewent de Prinzip vun der Nonretroaktivitéit vun de Strofen, deen ass extrem wichtig. Dat wëllt soen, wann dee Moment, wou Der ugeklot gitt, de Fakt oder den Akt oder d'Infraktioun, em déi et geet, also méi staark an dem Text do steet wéi dee Moment, wou se gemaach gi sinn, dann dierf dat Gesetz net no hanne spillen. An heiansdo hutt Der souguer

Evolutioun ass hei zu Lëtzebuerger, a mir hunn do gesot: „Mir wëllen dat klären!“ Well et ass awer eng Differenz zwëschen der Liberté des cultes an der Liberté des religions. Fir dat kloer erauszestrichen an och fir ze wëssen, wat een do maache kann oder och net, hu mer do e Split gemaach, soudass d'Libertéit vun deem Artikel nach besser ginn ass.

Dann d'Versammlungsrecht, den 19bis, ass och eppes, wat Der kennt. Dat hu mer eriwwegeholl, fir d'Libertéit nach ze vereinfachen. Mir hunn heiansdo verschidde Wieder geännert, mee d'Essenz vum Text ass d'selwecht ginn.

Den Artikel 20 iwwert déi politesch Parteien an hir Missiounen: Déi sti schonn eng Zäit an eiser Verfassung. Déi ware just am 32bis a sinn no vir geholl ginn.

Den Artikel 22, do geet et drëm, dass all Persoun kann ënnerschriwwen Requëten un d'Autoritéiten richten. D'Kommissioun huet awer do derbäigefüügt, dass d'Autoritéiten gebiede sinn, fir awer an engem Délai raisonnable op déi Demanden ze äntweren.

Een hunn ech elo vergiess, dat ass den Artikel 21. Dat sinn d'gewerkschaftlech Fräiheeten an d'Streikrecht. An deen hu mer och eriwwegeholl. Mee Dir wësst héchstwahrscheinlech, dass dee scho säit 1948 an eiser Verfassung steet.

Dann, deen nächsten, d'Inviolabilitéit vun der perséinlecher Kommunikatioun, dat huet jo ganz vill Wichtigkeet haut. Dat

fuerscht gëtt. Wann Derelonëmen eleng d'Covidkris kuckt: Ouni Fuerschung géife mer vläicht nach a véier Joer ënnert de Maske sëtzen. An ech mengen, dat wär fir kee vun eis flott. An dofir ass decidéiert ginn, der Recherche scientifique dee Status ze ginn, dee se schonn huet, d'autant plus wou mer schonn elo iwwer zéng Joer eng nei Uni zu Lëtzebuerg hunn, dat awer, an do muss een oppassen, an dat hu mer extra drageschriwwen, am Respekt vun den demokratesche Valeuren an op Basis vun de Grondrechter an de biergerleche Fräiheeten. Et dierf net absolutt Forschungsfräiheet ginn, well Dir wësst, do kommen aner Problematiken op eis zou, an déi wollt mer elo do extra dovun hiweisen. (veuillez lire: an déi wollt mer net ausser Uecht loossen.)

Här President, Kolleeginnen a Kolleegen, ier ech elo zum Schluss kommen, wëll ech awer nach vun hei, well et war wierklech vill Aarbecht - et huet mer Spaass gemaach, mee et war, wéi gesot, vill Aarbecht mat där ganzer Ekip - e ganz häerzleche Merci soen der Madamm Carole Closener, eiser precieuse Sekretärin vun der Verfassungskommission.

Une voix. - Très bien!

Mme Simone Beissel (DP), rapportrice. - A mai selwechten häerzleche Merci geet un d'Christine Fixmer, eis precieuse Mataarbechterin vun der DP-Fraktioun. Déi zwee hu mech maassgeblech gestärkt a gehollef a mir hate vill Diskussiounen, mee mir hunn alles gemaach, fir en uerdentlechen, performanten a modernen Text hinzekriien.

Ech soen lech Merci fir de Moment.

Plusieurs voix. - Très bien!

M. Fernand Etgen, Président. - Merci villmools der Madamm Rapportrice Simone Beissel.

An als éischte Riedner ass den honorabelen Här Léon Gloden agedroen. Här Gloden, Dir hutt d'Wuert.

DISCUSSION GÉNÉRALE

M. Léon Gloden (CSV). - Merci, Här President. Erlaabt mer, fir d'éischt der Madamm Corapportrice, dem Simone Beissel, Merci ze soen. D'Simone ass als Lescht am Fong an dee Club vun de Corapporteurs opgeholl ginn, mee et ass sécherlech déi Persoun, déi vun eis alleguer am meeschte Wëssen am Verfassungsrecht heibannen huet duerch seng Praxis an och duerch säin Enseignement, zum Beispill zu Aix op der Uni. An duerfir, Simone, e ganz grouse Merci fir d'Än Asaz! Du hues sécherlech deng Marque hei an deem Kapitel hannerlooss.

Här President, an der Deklaratioun vun de Mënscherechter vu 1789 - an ech hat d'lescht Woch de Privileeg, zu Paräis am Senat an deem Sall ze sëtzen, wou se deklaréiert gi sinn -, steet am Préambule: « Les représentants du peuple français, constitués en Assemblée nationale, considérant que l'ignorance, l'oubli ou le mépris des droits de l'homme sont les seules causes des malheurs publics et de la corruption des Gouvernements, ont résolu d'exposer, dans une déclaration solennelle, les droits naturels, inaliénables et sacrés de l'homme ».

A menger Ried iwwert den zweeten Deel vun der Verfassungsreform, also iwwert d'Monarchie, de Staatsrot an esou weider, hunn ech op dës Plaz gesot, dass et ëm d'Organisatioun vum Haus Lëtzebuerg

geet. Haut fülle mer dës Haus Lëtzebuerg mat eise Wäerter, déi mir liewen. Mir drécken d'Visitekaart vum Haus Lëtzebuerg. Mir leeën d'Eckpfeiler vun eiser Gesellschaft fest, wéi mer eis gesinn a wéi mer ënnereneen ee mat deem aneren ëmginn.

Laut Artikel 16 vun der Mënscherechtsdeklaratioun vu 1789 huet eng Gesellschaft, an där Mënscherechter net garantéiert ginn an d'Gewaltentrennung net respektéiert gëtt, keng Verfassung. Den Nelson Mandela sot, wann een de Leit hir fundamental Rechter oferkennt, heescht dat, dass een d'Mënschheit selwer mat Féiss trëppelt.

Här President, léif Kolleeginnen a Kolleegen, virun e puer Wochen hätt ech net geduecht, dass ech op dës Plaz nach eng Kéier misst d'Wichtigkeet vun de Fräiheeten an de Mënscherechter um europäesche Kontinent ervirhiewen. Ech denken, et wier gutt, wann den Här Putin haut géif hei nolauschten.

Plusieurs voix. - Très bien!

M. Léon Gloden (CSV). - D'Verfassung vun 1831 hat just eng kuerz Lëscht vu fundamentale Rechter. D'Constitutioin vun 1831 war an deem Sënn weineg ambitiéis a war impregnéiert

ropäescher Charte iwwerholl. Op där anerer Säit war et eis awer wichteg, well mer eng Verfassung vum 21. Joerhonnert, fir d'21. Joerhonnert schreiwen, fir eng Rei Fräiheeten a Rechter, déi et eebe virun nach net gi sinn oder déi nach net an Diskussioun waren, heianschreiwen, wéi zum Beispill de Klimaschutz an d'Recht op d'Protektioun vu senger perséinlechen Donnéeën.

Englescht Virreklam: Dës Reform huet de grouse Virdeel, dass mer d'Fräiheeten an d'Grondrechter kloer kategoriséieren an der aktueller Verfassung. Erlaabt mer, dat ganz einfach ze soen: Et ass do e Mixmax. Dat heescht, dass mir fir d'éischt d'Kategorië vun de Grondrechter hunn. D'Grondrechter, Här President, kënnen nimools limitéiert ginn.

Déi zweet Kategorie ass déi vun den individuelle Fräiheeten, déi kënnen ënner bestëmmte Konditiounen limitéiert ginn. Och dat einfach gesot: Meng Fräiheet hält do op, wou deem anere seng ufänkt.

An déi drëtt Kategorie ëmfaasst d'Staatsziler, dat heescht Ziler, déi mir eis als Gesellschaft och ginn.

Als éischt Sektioin, an d'Madamm Beissel ass dorobber

Plusieurs voix. - Très bien!

Une voix. - Jo.

M. Léon Gloden (CSV). - Haut ass d'Verfassung op deem Punkt vläicht net esou kloer. An opgrond vum Resultat vum Referendum vun 2015 - dat war d'ailleurs och d'Meenung vun der CSV - gëtt dat elo prezisiert. De Staatsrot huet d'ailleurs och gesot, dass mer dat solle prezisiieren. An duerfir hu mer déi Expressioun „sans préjudice“ derbäigesat. Dat ass ganz kloer. Do gëtt et näischt dran ze interpretéieren. „Sans préjudice“ heescht „unbeschadet von“, dat ass esou kloer wéi Bulletszopp!

Plusieurs voix. - Très bien!

M. Léon Gloden (CSV). - Och wann ech héieren, dass do duerch dann d'Fonction publique géif opgemaach gi fir Netlëtzebuerger ... Ech wëll soen: Haut an der Verfassung steet och en Artikel, dee ganz kloer seet, dass fir verschidde Beruffer an der Fonction publique, déi mat dem Exercice vun der Souveränitéit ze dinn hunn oder mat den Intérêts généraux vum Land, d'Gesetz ka festleeën, dass dës Beruffer ausschliesslech u Lëtzebuerger ginn. Dat ännert och net mat dëser Verfassung! Och do ass et ganz kloer, wat am

ass eng politesch Diskussioun, déi mer hei an deem héijen Haus jo scho geféiert hunn. Den Impfzwang gëtt net duerch eng Hannerdier ageféiert duerch déi heite Verfassung! D'ailleurs verweisen ech och op en Urteel vum Europäesche Mënschege-richtshaff vu Stroossbuerg, d'Urteel Vavřicka géint d'Tschechesch Republik, wou jo och gesot ginn ass, dass eng Impfflicht ka legitim sinn.

Komme mer dann zu der drëtter Kategorie, zu den individuelle Rechter oder Fräiheeten.

Ech wëll do fir d'éischt mam Artikel vun der Famill ufänken. Fir eis als CSV ass et ganz wichteg, dass déi Notioun vun der Famill drasteet. A mir hunn eis do inspiréiert un den europäeschen Texter. D'Famill, an ech mengen, dat bestreit keen heibannen, ass nach ëmmer déi klassesch Zell vun eiser Gesellschaft. An de Charel Margue huet et och an der Table ronde richteg gesot: D'Famill ass vill méi wéi just Papp a Mamm a Kand, mee dat si jo och d'Grousselteren, d'Tat-taen, d'Monniën, d'Cousinen. Et ass do, wou mir eis alleguer, an engem bestëmmten Ëmfeld, wat mer gutt kennen, am Prinzip wuelfillen.

M. Charles Margue (déi gréng). - Très bien!

M. Léon Gloden (CSV). - Elo ass et awer esou, an dat soen ech och ganz kloer: Mir schreiwen eng Verfassung fir d'21. Joerhonnert. A wann een eng Verfassung laanscht d'Realitéit, laanscht d'Fakte schreift, da bréckelt dee Sockel vun der Verfassung schon, éier de Béton haart ginn ass. An dat ass net gutt fir den Zesammenhalt vun der Gesellschaft!

An ech erënnere mech drun, Här President, wéi deemools de Mariage homosexuel hei ageféiert ginn ass, dat war e kritescht Thema fir meng Partei. A si hu gesot, ech war deemools e jonken Deputéierten: „Du gees eraus an du schwätz dozou!“

(Interruption)

An ech stoung hei an ech hu gesot: „Mat wat fir engem Recht verweieren ech engem aneren d'Recht, ee gär ze hunn, dat Recht, wat ech selwer fir mech an Usproch huelen?“ Dat ass och de Respekt vun deem aneren, e Respekt vu jidderengem, dass jiddwereen hei an dëser Gesellschaft ka liewen, wéi hien dat gutt fënn. Mee d'Famill als Notioun ass fest ageschriwwen an dëser Verfassung.

Plusieurs voix. - Très bien!

M. Léon Gloden (CSV). - An ech soen och ganz kloer: Wann een op enger öffentlecher Versammlung seet, doduerch géif duerch d'Hannerdier d'Polygamie ageféiert ginn, mee dat ass totale Quatsch! Een, deen esou eng Ausso mécht, deen huet e Rass an der Schossell!

(Hilarité)

D'Polygamie ass verbueden hei zu Lëtzebuerg! Mir hunn e Gesetz, wat d'Polygamie verbitt. Also, och wannegelift do bei de Fakten um Terrain bleiwen!

Une voix. - Très bien!

M. Léon Gloden (CSV). - An och: Et ass keng Verfassung géint d'Kierch! Ech soen dat och ganz kloer. Et ass keng Verfassung géint d'Kierch! Mir als CSV haten deemools matgeschafft un dem Text fir d'Resolutioun. Awer bei de Gesetzter iwwert de Conventiounement ware mer dergéint, well déi iwwert de Knei gebrach gi sinn. Mee wat an der Verfassung steet, ass keng Verfassung géint de Culte a géint d'Kierch!

Den Här Léon Gloden (CSV)

vun de Valeuren vum engem liberale Staat vum 19. Joerhonnert. Dës sollt sech änneren mat der Verfassungsännerung vun 1948, wou eng Rei Rechter vun der sougenannter zweeter Generatioun an d'Verfassung agefloss sinn, haaptsächlech Sozialrechter wéi d'Recht op d'Sécurité sociale.

An der éischter Versioun vum 6030, deen 2009 hei deponéiert ginn ass, war net ganz vill ëmgeännert ginn um Kapitel iwwert d'Rechter an d'Fräiheeten. Et war d'ailleurs dës och eng Kritik vun der Commission de Venise a vum Staatsrot a sengen Avisen.

Ier ech elo op déi verschidde Grondrechter, Fräiheeten a Staatsziler aginn, erlaabt mer e puer Virbemerkungen. Eng Fro, déi sech stellt: Wéi wäit gi mer? Iwwerhuelen mer all sozial a wirtschaftlech Rechter aus den europäeschen an internationalen Traitéen?

Mir waren hei der Meenung, dass et wichteg ass, en Equiliber zwëschen deene verschiddene Kategorië vu Rechter ze kriien. Duerfir hu mer zum Beispill net all sozial a wirtschaftlech Rechter, Fräiheeten aus der Eu-

ropa, ass eng Reegelung iwwert d'Nationalitéit an d'politesch Rechter.

Den Artikel 9, Här President, leet d'politesch Rechter vun eis fest. Den Artikel 9bis gëtt dobaussen, zu Onrecht, vun enger Partei mëssbraucht, fir Ligen ze verbueden an esou mat de Leit dobaussen unzestiwelen, fir Campagne géint de Verfassungstext ze maachen.

(Interruptions)

Den Artikel 9bis seet: « Les Luxembourgeois jouissent de la plénitude des droits politiques qu'ils exercent dans les conditions déterminées par la Constitution et les lois. Sans préjudice de l'article 52 » - dat ass en Artikel, op dee mer nach ze schwätze kommen, wann den Här Margue hei steet -, « la loi peut conférer l'exercice de droits politiques à des non-Luxembourgeois. » Et ass ganz kloer, dass mat deem Text net d'Ausländerwalrecht an d'Verfassung ageféiert gëtt - och net duerch d'Hannerdier!

Une voix. - Très bien!

M. Léon Gloden (CSV). - Point final!

Text steet, an et soll een dat och wannegelift dann no baussen esou de Leit matdeelen.

Plusieurs voix. - Très bien!

M. Léon Gloden (CSV). - Dakomme mer zu der zweeter Kategorie, dass sinn d'Droits fondamentaux.

Do ass dat Éischt, wat mer aschreiwen, d'Dignité humaine, dat heescht d'Mënschewürd. Déi steet bis haut net an eiser Verfassung. Elo ass et net esou, dass déi net respektéiert gëtt, mee et ass e wichteg Schrëtt, dass mer déi an d'Verfassung aschreiwen. Dat war och en ausdréckleche Wunsch vun der Commission de Venise.

Et kann een am Fong soen, dass d'Mënschewürd dat héchste Recht ass. An aus deem Recht deklinéiere sech eng ganz Rei aner Rechter wéi zum Beispill d'Verbuet vun der Folter oder d'Verbuet vu Sklaverei. Dozou gehéiert och, wéi et am Text steet, d'kierperlech Onversehrtheet.

An och hei betounen ech eng Kéier: Duerch deem Artikel gëtt ganz kloer den Impfzwang verbueden, d'Impfflicht net! Dat

Dann, den nächste Punkt ass de Schutz vum Kand. Och doriwwer hu mer laang diskutéiert an der Kommissioun. A mir hu bis zum Schluss un deenen Texter geschafft. Aleng dat weist, wéi wichteg de Schutz vum Kand haut an der Gesellschaft ass. A mir sinn eis alleguer och hei eens: D’Kand ass keen Objet, et ass keng Wuer! Et ass keen Objet de droit, et ass e Sujet de droit.

An do huet sech eeben d’Fro gestallt, ob mer géifen d’Notioun vum „Intérêt supérieur“ vum Kand aschreiwen oder just d’Notioun vum „Interêt“ vum Kand. A mir sinn zur Konklusioun komm, datt et am Fong wichteg ass a besser ass, d’Notioun vum „Interêt“ vum Kand anzeschreiwen, well wa mer den „Intérêt supérieur“ ageschriwwen hätten, dann hätte mer jo ëmmer missen e Verglach maachen zu engem aneren Intérêt. Wann ech e „supérieur“, e Superlativ, e Komparativ an en Text afügen, da vergläichen ech et jo mat eppes anerem. Hei ass et all Intérêt, dee klengsten Intérêt vum Kand zielt!

Plusieurs voix. - Très bien!

M. Léon Gloden (CSV). - An da soen ech och ganz kloer: Duerch déi doten Notiounen an duerch deen Artikel iwwert de Schutz vum Kand däerf de Staat net x-belibeg agräifen an d’Education vum Kand. Ech géif mer wënschen, datt mer all déi Maison-relaisen, all déi sozial Strukturen net brächten, well da wier dës Gesellschaft eng perfekt Gesellschaft.

Mir wëssen awer alleguer, datt och an enger Famill net ëmmer alles Gold ass, wat glänzt. An do musse mir als Gesellschaft awer och Verantwortung iwwerhuelen, fir deene Kanner déi bescht méiglech Chance ze ginn, datt se e Recht hunn. Well och déi hunn e Recht, hiert Liewen ze gestalten an hiert Liewen erfollegräich kënne ze gestalten.

Dann ass et och wichteg, mee dat hu mer schonn e puermol hei undiskutéiert, datt d’Onscholdsvermutung an eng Verfassung gehéiert. Jiddwereen ass innocent, bis e vun engem Gericht condemnéiert gëtt.

Dann, déi grouss Nouveautéite vun dësem Text sinn d’Rechter vum 21. Joerhonnert, wéi zum Beispill ee Recht - an do en Appell un all d’Kolleginnen a Kollegen aus de Gemengen an och un d’Regierung an un d’Cheffen an de Servicer vun de Verwaltungen -: Mat dësem Artikel hunn d’Bierger e Recht, an engem rasonablen Delai eng Äntwert ze kréien. Dat ass keen anondint Recht. Dat ass en Defi fir d’Verwaltungen hei an dësem Land. Dat ass e weesentleche Fortschritt mat dëser Verfassung!

An dann d’Recht op d’Autodetermination informationnelle an d’Protektioun vun de perséinlechen Daten. Mir wëssen alleguer, datt d’perséinlech Daten haut d’Gold vum 21. Joerhonnert maachen. Google a wéi se all heesche maachen domadder richteg Geld. An duerfir ass et wichteg, an enger Verfassung vum 21. Joerhonnert d’Recht vun eis alleguer anzeschreiwen, datt seng Donnéeë protégéiert sinn an datt een eebe just a bestëmmte Fäll ka seng Donnéeën zum Beispill eng Verwaltung musse matdeelen, fir datt se dorobber Zougrëff kann hunn.

An da fir d’CSV e ganz wichtige Punkt: d’Bekanntnis zur éffentlecher Schoul. Mir si ganz kloer fir d’éffentlecher Schoul. An d’éffentlecher Schoul muss och gratis bleiwen! Dat ass fir eis als CSV e fundamentale Baustee vun eiser Gesellschaft. Dofir ass

et och wichteg, datt dat an der Verfassung steet.

Plusieurs voix. - Très bien!

M. Léon Gloden (CSV). - Wéi 1886 (veuillez lire: 1868) d’Verfassung ëmgeschriwwen ginn ass, ass et keng Uni ginn hei zu Lëtzebuerg. An déi meescht vun eis, déi heibanne sëtzen, sinn net op d’Uni Lëtzebuerg gaangen, well et zu deem Moment keng Uni ginn ass. Elo gëtt et se a mir sinn houfreg op d’Uni. Mee et ass awer net, well e Land eng Uni huet, datt déi Jonk musse forcéiert ginn, dann hei op der Uni hir Studien ze maachen.

Dorfir war et och wichteg, an dat war och e Konsens an der Kommissioun, datt eeben d’Fräiheet besteet, e fräie Choix, fir op déi Uni ze goen, wou ee wëllt. An ech soen lech: Et ass och ëmmer wichteg, datt een iwwert d’Grenze geet, fir eng kéier den Tunnelbléck grouss opzemaachen.

Une voix. - Dat ass ganz richteg!

M. Léon Gloden (CSV). - Dann de Punkt iwwert d’Eigentum, iwwert d’Propriétéit. Hei muss ech och liesen, datt mer mat dëser Verfassungsännerung géifen eng „Aushielegung vum Eigentumsrecht“ maache mat der Gefor - an ech zitieren d’ADR -: „Do ass d’Gefor, datt eigentlech mam Zil, de Logement auszehielegen“ - Dir wollt héchtwarscheinlech soen, „d’Logement ze schafen“ -, „mir a Richtung Expropriation ginn. An ech mengen, d’CSV wier hei naiv, an ech géif hinne recommandéieren, frëndschaflech, fir dat emol eng kéier ganz genau ze analyséieren.“

Här Kartheiser, mir hunn dat analyséiert. D’Expropriation ass de leschte Moyaen an enger Demokratie. Déi steet haut an der Verfassung. Déi steet haut an engem Gesetzestext mat ganz strikten - mat ganz strikten! - Konditiounen. An Dir als ADR hutt d’ailleurs am Kader vum Landesplanungsgesetz, wat d’Basis schafft fir déi véier sektoriell Pläng, ënner anerem de Logement ..., do steet nach eng kéier d’Expropriation dran. An ech hunn nogekuckt: Dir hutt dat Gesetz matgestëmmt als ADR!

(Interruption)

Also, gitt elo net no baussen de Leit soen, mir géifen hei d’Propriétéit aushielegen! Géife mer dat maachen, da wiert Dir participativ mat dru Schold!

Plusieurs voix. - Très bien!

M. Léon Gloden (CSV). - Da komme mer zu där berüümte Clause transversale. „Clause transversale“ klängt ganz technesch. D’Madamm Beissel ass dorobber agaangen. Dat heescht, all déi individuell Fräiheeten, an ech hunn et am Ufank gesot, kënne ageschränkt ginn, nom Motto: „Meng Fräiheet hält do op, wou deem anere seng ufänkt.“

An ech wëll dat un engem ganz banale Beispill aus der Aktualitéit festhalen. D’Demonstrationsrecht steet an der Verfassung, ass eng individuell Fräiheet. Mee natierlech, wann ech demonstréiere ginn, dann däerf ech kee Schued engem Drëtten zoufügen.

Bis haut an der aktueller Verfassung gëtt et keng Clause transversale. Mir hunn a verschiddenen Artikele gesot, datt esou e Recht kann duerch d’Gesetz limitéiert ginn, mee fir dat och elo kloer ze schreiwen, datt et sech op déi Kategorie vu Rechter bezitt, hu mer zum Schluss esou eng soi-disant Clause transversale agefüügt.

Dat heescht, déi Limitatiounen, déi ageféiert ginn, musse proportionell sinn. Dat ass e groussen europäesche Prinzip. An zweetens däerf et de Kär vun der Fräiheet net aushielegen.

Ech kommen zrëck op mäi Beispill vum Manifestationsrecht. Ech däerf soen: „Dir däerft tëschen A a B manifestéieren.“ Ech däerf net einfach soen: „Dir däerft guer net manifestéieren.“ Mee ech däerf a verschiddene Circonstancen e Recht encadréieren.

Dann zur leschter Kategorie, zu de Staatsziler. Dat ass déi Kategorie, wou am Fong d’Bierger sech duerch Är Virschléi an duerch déi Workshoppen, déi zesumme gemaach gi si mat der Uni, am meeschten erabuecht hunn. An engem Land liewen, wou d’Klima an enger Verfassung steet, wou den Dialogue social an enger Verfassung steet, wou d’Recht op Aarbecht an enger Verfassung steet, wou den Accès zu Kultur an der Verfassung steet, an d’Protektioun vum Patrimoine, ech weess net, wéi et lech geet, mee ech sinn houfreg, an esou engem Land kënne ze liewen.

Plusieurs voix. - Très bien!

M. Léon Gloden (CSV). - A fir eis als CSV ass et och wichteg, datt den Dialogue social, ee vun eise Kärelementer, an ech géif bal soen, eng vun eise Kärstrukture vun dëser Gesellschaft, ...

Une voix. - Très bien!

M. Léon Gloden (CSV). - ... datt deen haut an der Verfassung steet. Et ass nämlech d’Kärstéck vum Erfollegsmoell Lëtzebuerg.

Ech wëll eng kleng Anekdote erzielen. An do kënnt erëm de Klein-Leo eraus.

Plusieurs voix. - O!

M. Léon Gloden (CSV). - Ech war als Jonke Gemengeconseiller 2002. Déizäit waren nach déi grouss gewerkschaftlech Assemblée-généralen an de Bezierker. An do sinn ech op Gréiwemaacher op d’Assemblée générale gaange vum LCGB bei mäi Kolleg Mantze Jang. Dunn hunn ech mer d’Fro gestallt: „Wat sees de dann hei?“

De Schutz vu Mënsch an Ëmwelt, e Staatszil an der Verfassung

An do hunn ech am Fong gesot, ech wier erstaunt - et ass ëm d’Tripartite gaangen -, d’Tripartite géif ëmmer Saachen decidéieren, dat géif jo dann zum Wuel vum Land stattfannen, mee wann ech an der Verfassung géif liesen, da géif ech ëmmer nëmme „d’Parlament“ liesen an net „d’Tripartite“ oder „den Dialogue social“. Dunn huet jiddwereen eng kéier domm gekuckt an herno hu se gesot: „Du has am Fong Recht, Léon.“

(Hilarité)

Duerfir sinn ech houfreg, datt haut den Dialogue social kann an d’Verfassung ageschriwwen ginn.

An dann den Artikel iwwert de Klimaschutz an d’Biodiversitéit an d’Klimaneutralitéit. Ech wëll hei ënnersträichen: Dat ass quasi e Copy-paste vun enger CSV-Resolutioun vun 2019 vum Kongress zu Péiteng. Dat muss am Respekt vun de Besoine geschéie vun eiser Generatioun, mee och vun den zukünftege Generatiounen.

Ech hat am Ufank gesot: „D’Staatsziler si contrairement zu de Grondrechter a Fräiheeten net aklobar.“ Mee heescht dat, datt dat elo guer keen Effet huet, guer kee Wäert? D’Engländer, Här President, nennen dat d’„standstill“-Clause. Dat heescht, opgrond vun esou Staatsziler däerf ech kee Schrëtt no hanne goen. Dat heescht, souwuel d’Verwaltungen, mir als Chamber oder d’Regierung, wa se an deenen Domänen agéiert, da muss se oppassen, datt et net zum Schrëtt no hanne geet.

A mir sinn eis eens heibannen. Mir sinn eis politesch net ëmmer eens iwwert de Wee, fir dohinne ze goen, mee ech hoffen, datt mer eis eens si mat deenen Ziler, well, wéi gesot, mir als CSV sinn houfreg, kënne ze probéieren, dës Ziler ze erreechen. A wann een da seet: „Et si politesch Ziler“, jo, et si politesch Ziler, mee wat ass an enger Verfassung net politesch?

Wann ech de Choix maachen tëschen Monarchie a Republik, huelen ech eng politesch Decisioun. Wann ech soen: „Ech si fir déi dote Fräiheet an déi dote Fräiheet“, dann huelen ech eng politesch Decisioun. Alles, wat an enger Verfassung steet, huet eng politesch Konnotatioun, well se gëtt vu Politiker geschriwwen a gestëmmt.

A fir dann ze soen, et kéint ee Staatsbeamten net zwéngen, op politesch Ziler, Staatsziler den Eed ofzuleeën ... Et gëtt och doudsicher Staatsbeamten, déi hätte léiwer eng Republik wéi eng Monarchie. Mee wann ech fir de Staat schaffe ginn, weess ech, datt ech den Eed op d’Verfassung ofleeën. Wann ech Bäcker ginn oder Metzler, weess ech, datt ech moies um 3.00 Auer muss opstoen, fir ze schafen. Et ass e Choix, deen ech huelen. A wann ech dee Choix bis getraff hunn, an dësem Fall, leeën ech den Eed op d’Ver-

fassung, op d’ganz Verfassung, op all Punkt vun der Verfassung of. Dat ass esou!

Plusieurs voix. - Très bien!

M. Léon Gloden (CSV). - Dëst gesot, d’CSV steet ganz kloer hannert dësem Kapitel an ech ginn den Accord vu menger Fraktioun zu dësem Kapitel.

Merci.

Plusieurs voix. - Très bien!

(Interruption par M. Fernand Kartheiser)

M. Fernand Etgen, Président. - Merci villmools, Här Gloden. Den nächste ageschriwwene Riedner ass déi honorabel Madamm Simone Beissel. Madamm Beissel, Dir hutt d’Wuert.

(Interruptions)

Mme Simone Beissel (DP). - Här President, Kolleginnen a Kollegen, mir wëllen allegueren eng performant parlamentaresch Demokratie an en zolitte Rechtsstaat. Dofir ass et extrem wichteg, dass mer e staarken Equilibre hierstellen zwëschen de Kompetenzen vun de Pouvoiren oder den Autoritéiten engersäits an dem staarken, andauernde Schutz vun onse Bierger anersäits, wuelverstane fir all déi Leit, déi hei zu Lëtzebuerg wunnen.

D’Kapitel II, dat sinn d’Artikele vun 9 bis 31, am Stil vun der Verfassung vun 1868, an mir hunn et elo gesinn, dräi Kategorien: d’Grondrechter, éffentlech Fräiheeten, Objectifs à valeur constitutionnelle. Dat hat u sech als But, an ech mengen, dat hu mer faerdegbruecht, dass mer dräi Saache gemaach hunn: Mir hu restrukturéiert, eebe just an deene Kategorien, mir hunn deelweis reformuléiert oder adaptéiert, fir et méi kloer ze maachen, a mir hu komplettéiert. Ech hu se geschéier Owend nach eng kéier geziel: Mir hunn eleng zwielef nei Rechter a Fräiheeten an dëst Kapitel ageflecht.

Elo nach dräi Remarken, déi mer wichteg schéngen: Mir funktionéieren zu Lëtzebuerg säit laangen Zäiten, notament säit 1964 - do koom den Arrêt Costa op dem Europäesche Geriichtshaff -, ënner dem Système moniste. Dat heescht, eist Land an all successiv Regierungen erkennen d’Supérioritéit, d’Primautéit vun den internationalen an duerno och europäeschen Texter vis-à-vis vun der nationaler Gesetzgebung voll un, dat heescht och d’Verfassungsrecht.

Allegueren déi Texter sinn d’application directe hei an eisem Land an et sinn der eng riseg Abberzuel. Dir erënnert lech: d’Déclaration universelle des droits de l’homme vun 1948; da kënnt d’Europäesch Mënscherechtskonventioun vun 1950; dann hu mer och dee grouse Pakt vun 1966 vun der UNO iwwert d’Droits civils et politiques; mir hunn d’Europäesch Charta vun de Grondrechter vun 2000; mir hunn d’Recommandatione vun enger Organisation internationale du travail, déi mer och sou gutt wéi méiglech versichen ze suivéieren. Dat ass also eng riseg Abberzuel vun Texter.

(Interruptions)

Dofir, an dat ass meng zweet Remark, ass säit Joren, an och meng Virgänger an der Verfassungskommissioun ..., a mir hunn dat elo iwwerholl, ass decidéiert ginn, dass mer net alleguerten déi Artikelen, déi Rechter an déi Fräiheeten, déi an den internationalen, europäeschen Texter sinn, eriwuerhuelen. Firwat? Mir hu momentan eng schlank Verfassung. Dat heescht, si huet 121 Artikelen, an et sinn der schonn e puer aboli, mee si stinn nach an der Nomenclature.

Ech hu mer de Spaass gemaach de leschte Weekend, fir mol ze rechnen: Da géife mer ouni Problem op 300 oder 400 Artikelen kommen an Honnerten an Honnerte vu Säiten. Da géife mer esou en décke Schmöker als Verfassung kréien an dat wollte mer net.

Drëtt Remark: Wat mer awer wollten, well mer jo awer wëlle modern sinn a Jalone setzen, ech hunn lech dat virduen erkläert: Mir hu verschidde Grondrechter, déi eis ganz wichteg schéngen, eriwuergeholl, fir se einfach nach eng Kéier extra ze markéieren. An dat sinn, wéi ech gesot hunn, d'Dignité humaine, dat sinn alleguerten déi Rechter ..., och de Principe de présomption d'innocence, d'Non-rétroactivité. Mee mir hunn awer anerer net eriwuergeholl, well - nach eng Kéier a wannechgelift, ech ginn es net midd an ech hoffen, dass wierklech all Mënsch dat elo versteet - mir hei zu Lëtzebuerg ënnert engem risege Schuttschirm vun den internationalen Texter fueren an dat, wat do drasteet, zu Lëtzebuerg direkt applikabel ass.

Et mécht mech wierklech midd, fir da vu verschidde Säiten erëm ze héieren, den Droit à la vie géif net drastoen. Den Droit à la vie ass de Grondbasistartikel vun der Europäescher Mënscherechtskonventioun an natierlech couvriert en alleguerten déi aner Rechter! Natierlech sti mer zum Droit à la vie!

Aner Geschichten, déi mer net an den Text geholl hunn: d'Protektioun vun den Droits de la défense. Mir hunn den Délai raisonnable. Dat hu mer alles vir, ech hunn dat am Rapport an d'Considérations générales gesat. Mir hunn et hannen och an de Commentaires des articles, fir drop hinzeweisen, dass d'Leit einfach de Reflex hunn ... Wa se eppes sichen, brauchen se just d'offiziell Texter ze hunn. Déi sinn iwwerall zu Lëtzebuerg verëffentlecht a si fannen alleguerten déi Rechter, déi hinne Soucise maachen. Ech wëll dat ee fir allemol soen!

Och ass ee Moment ugeprangert ginn, d'Lutte contre la pauvreté wär verschwonnen. Dat ass schonn ënnert menge Virgänger geschitt, beim 6030. Mee mir hunn den Text an Dir musst kucken, wéi Der dee liest: Beim Logement, an dat muss een trennen, steet am Artikel en Deel hannendrun, wou steet, dass een den Droit de vivre dignement - ënnert gudde Konditiounen - huet. A mir hunn - ech hunn dat nämlech nogekuckt - den Droit de vivre dignement. Dat beinhalt d'Lutte contre la pauvreté oder d'Privation matérielle. Dat ass scho laang hei an der Kommissioun decidéiert ginn. Dofir si mer net méi dorop zréckkomm.

Här President, et ass an der leschter Zäit vill vun der Verfassung, mee och vill iwwert d'Verfassung geschwat ginn. Leider sinn d'Diskussiounen ëfters net iwwert déi reell Texter geféiert ginn, mee zu Deelinformatiounen a Meinungsmache, déi op eemol d'Verfassung an e schlecht Licht geréckelt hunn. An ech kann lech nëmme soen,

dat ass extreem schued, well et wierklech net flott ass, wann dese wichtigen Text duerch Fakenews dobausse verrappt gëtt, well d'Leit net genuch Basiswëssen hunn.

Ee Punkt, dee ganz an déi Kategorie erakënnt - well eng Partei heibanne sech de Spaass gemaach huet, fir wierklech falsch Informatiounen erauszeginn -, ass d'Ausländerwalrecht. Ech soen dem Kolleg Léon Gloden en härezeleche Merci. En huet dat scho gutt explizéiert. Mee ech wëll et nach eng Kéier soen, well nach ëmmer dobausse gesot gëtt, mir wëilten, opgrond vun der ADR, déi dat nach geschier Owend an enger Pressekonferenz gesot huet, wat dann haut an enger grousser Dageszeitung steet, mir géifen awer drun denken, fir d'Ausländerwalrecht an de Parlamentswalen duerch d'Hannerdier eranzeloossen. Neen, neen, neen!

Une voix. - Très bien!

Mme Simone Beissel (DP).- Eis Texter sinn extreem kloer. Am Artikel 9 steet - an ech liesen en elo net méi oder just a Kuerzform, well de Léon Gloden e schonn zitëiert huet -: « sans préjudice de l'article 52 ». Här Kartheiser, mir hu wierklech mat aller Gedold lech versicht ze explizéieren, wat dat heescht, „sans préjudice“, mee iergendwéi wëllt Der et net verstoen ...

(Interruption)

... oder Dir maacht et express, mee Dir fuert riicht virun, fir ze soen, wéi wann dat esou wär. Do steet dran, dass politesch Rechter kënne gi ginn. Dat hu mer jo och! Kuckt dee ganzen ..., d'europäesch ..., kuckt Gemengen! Do hu jo eis net Lëtzebuerg Matbirger extreem vill Rechter kritt. An dat ass ganz normal! Den Artikel 52 muss een obligatoresch beim Artikel 11 matliesen. Do steet ganz kloer dran: « Pour être électeur, il faut être Luxembourgeois » - Punkt!

An de Commentaires des articles hu mer et dann nach eng Kéier ganz ferm ënnerstrach: « [...] le principe selon lequel le droit de vote peut être étendu par la loi au non-Luxembourgeois ne s'applique pas aux élections législatives » - fin de citation.

Also: Netlëtzebuerg kënne zwar Rechter kréien, mee net bei de Chamberwalen. Ech hoffen, dass dat elo definitiv kloer ass, an ech hoffen, dass den ADR net virufiert mat Fakenews an eis och nach virzegeheien - ech zitëieren aus hirer gefierter Broschür -, mir géifen hei e „Multikulturalitéitsmodell“ applizéieren a mat deem System géife mer d'Souveränitéit vun Lëtzebuerg Land ënnergruewen.

(Hilarité)

Ech konnt nëmme staunen. Soit.

(Interruption)

Nächste Punkt.

(Interruption)

Nächste Punkt.

Une voix. - Très bien!

Mme Simone Beissel (DP).- An hei, muss ech soen, sinn ech e bëssen enttäuscht, well ech hu grouse Respekt virun der Mëscherechtskommissioun, mee, ech hunn lech gesot, de Problem ass, dass se fënnf Wochen no eisem Schlussrapport den Avis eraginn huet. Si ass awer anscheinend am Juni schonn domat befaasst ginn, wa meng Informatiounen stëmmen, mee soit. An da muss ech an enger Wochenzeitung liesen, an esou engem klengen Filet - an

dat huet mech natierlech immens beréiert -, et misst ee sech schummen, dass hei an der Verfassung géif festgehalen ginn, dass nëmme d'Lëtzebuerg virum Gesetz gläich sinn. Ech si bal - erlaabt mer et - vum Stull gefall!

(Interruption)

Här President, dat ass absolut net korrekt! Ech hunn lech gesot, den Artikel 11 muss zesumme gelies gi mat deem Artikel, deen am 11bis steet. Et sinn also siwen Zeilen hannendrun. An do steet jo ganz kloer dran, dass eeben d'Netlëtzebuerg - an all Mënsch, net nëmme d'Netlëtzebuerg, mee all Mënsch, dee sech hei op dem Lëtzebuerg Territoire beweegt - genau dee selwechte Schutz vun hirer Persoun a vun hire Gidder hu wéi d'Lëtzebuerg. Dat schéngt mir jo awer extreem kloer. An ech hu wierklech d'Gefill ... Bon, heiansdo kann et jo och schnell goen an ech hunn den Effort intellectuel vun der Mëscherechtskommissioun natierlech appreciéiert, mee iergendwéi hu se hei déi zwou Saachen net beieneebrecht. An dofir kënnt déi Missinterpretatioun. An ech hoffen, dass mat deem, wat mir hei alleguerten haut soen, dat definitiv aus der Welt ass!

Ech muss lech awer och soen, dass ech e bëssen erstaunt war. Ech hunn akribesch an de

vun der Famill géif opgeweecht ginn, de Schutz vun der Famill géif verwässert ginn, d'Konzept vun der Famill géif kapott gemaach ginn an, da kënnt et, de Fraen- a Mënschenhandel géif duerch d'Aféierung vun enger GPA gefërdert ginn!

Une voix. - Falsch.

Mme Simone Beissel (DP).- Bon, ech hunn Är Broschür zitëiert.

Bei der Informatiounsversammlung - de Léon Gloden huet et scho gesot, mee fir mäin intellektuelle Pleséier soen ech et dann nach eng Kéier - ...

(Hilarité)

... am Tramsschapp hate se jo net déi gutt Iddi, fir dann ze soen, elo géife mer d'Polygamie aféieren!

(Hilarité)

Ech hu mol eng Kéier gelauschert. De Verrieder vun der ADR, dee jo awer e gudde Kapp huet, misst jo awer wëssen, dass hei zu Lëtzebuerg Polygamie e Crime ass a mat extreem staarke Strofe beluecht gëtt. Ech hunn nëmme gestaunt! Mee deen Owend si souwisou nach aner Saache geschitt. Mir hunn iwwerhaupt all zesummen, mengen ech, gestaunt. Et war Märchenstunde héich zéng!

An ech muss awer eppes soen: Et stellt keen déi Definitioun a Fro, just d'ADR, wou ee sech dann och nëmme ka wonneren. Single parents, homosexuell Koppelen, sinn dat keng Famillen? Oder vläicht nëmme fir d'ADR net?

Une voix. - Très bien!

Mme Simone Beissel (DP).- Ech regrettéieren, dass eis Kollege vun der ADR e verstëbtest Bild hu vun der Notioun vun der Famill an net kënne domat liewen. Ech géif se gär gesinn, wase de Leit dobausse soen: „Dir sidd keng fir eis an Dir bleift elo dobaussen!“, jee nodeem, em wat et mat de Famillje geet. Dat steet awer och enger ADR wierklech net gutt zu Gesiicht!

Här President, trotz dëser Polemik, déi eis déi lescht Woche mat Momenter en décken Hals an eng déck Liewer gezwaft huet, eeben duerch eis ...

(Interruption)

... gutt Kollegen, hunn ech mech awer immens gefreut, dass mer d'Rechter an de Schutz vun Kand wierklech esou extreem gestärkt hunn. De Schutz vun Kand huet elo absolut Prioritéit. Mir hunn den „Interêt“ drageschriwwen, net den „Interêt supérieur“, well mer do no Diskussiounen gesot hunn: „Dat Wuert, dat passt net

Den Déiereschutz als eent vun de Staatsziler an der Verfassung

leschten Deeg déi Rapporte gelies, déi se déi Jore virduen zur Verfassung eraginn hunn, an do steet, an engem ganze Koup Punkten, radikal de Contraire vun deem, wat se elo geschriwwen hunn. Ech misst vläicht eng Kéier, mir missten eng Kéier mat hinne schwätzen, well ech net genau weess, wéi sech hiren intellektuelle Werdegang zu deem Text mécht. Mee soit. Also, dann ass dat emol kloer.

Da kënnt den nächste Punkt - eppes, wat jo och schonn hei uegklongen ass -, dat ass d'Recht, dat de Léon Gloden och schonn ugedeit huet, mee ech wëll et nach eng Kéier soen, well et eppes ass, wat ee wierklech nervös mécht a wat een dobaussen net dierf esou stoe loossen, fir all Mënsch, eng Famill ze grënnen. An och hei muss ee festhalen: Et sinn déi léif Kollege vun der ADR, déi den Discours zu dëser Famill dës le départ esou verseucht hunn - erlaabt mer dat staarkt Wuert! -, dass ech dobaussen ugesprach ginn a mech muss verteidigen, wat mir dann amgaange wären, mat de Familljen ze maachen.

(Interruptions)

Si behaapte jo net, an hirer gefierfter Broschür, de Schutz

(Interruptions et hilarité)

Mir wëssen alleguerten, dass d'Bild vun der klassischer Famill an de leschte Joren duerch eeben dat, wat an eiser Gesellschaft geschitt, extreem evoluéiert huet. Mir hunn einfach versicht, eis der Zäit unzupassen. Mir hunn eis wierklech gesot, de Conseil de l'Europe, dee jo ëmmer extreem progressiv ass an evolutiv a sengen Definitiounen, an deem, wat e seet, huet u sech elo eng ganz large Definitioun vun der Famill ginn, wat net nëmme Mann a Fra ass. De Charel Margue huet et schonn x-mol gesot. Dat sinn u sech all déi Leit, déi zu enger Famill gehéieren am ale Sënn (veuillez lire: déi zu enger Famill gehéieren), a mir hunn eigentlech näischt anescht gemaach wéi eis do drunzehänken, eng Definitioun, déi och, ech hunn et schonn, mengen ech, virdu gesot ...

Den Europäesche Geriichtshaff vun de Mëscherechter vu Stroosbuerg an och, wéi gesot, de Conseil de l'Europe hunn eng large an evolutiv Notioun vun der Famill. An elo kënnt et: Si sinn zu all Forme vu Famill favorabel. Si maachen néierens eng Dier zou fir ze soen: „Et ass op déi al Dëngen nëmme e Mann an eng Fra!“

esou gutt, well mer hei näischt vergläichen.“ Et ass den Interêt général. D'Kand soll all Zort vu Schutz hunn. Et mussen all d'Moyene geholl ginn an eise Familljen a mat der Hëllef vun Staat, dass d'Kand sech glécklech, positiv a gesond kann entwéckelen. Dat ass absolut Prioritéit an ech sinn immens frou mat deem System, dass elo de Schutz vun Kand dese Stellwäert kritt, dass mer der UNO-Kannerrechtskonventioun elo och zu Lëtzebuerg Verfassungsrang ginn.

Ech komme ganz kuerz nëmme nach op d'Justiz, well de Léon Gloden et schonn in extenso gesot huet. Wéi gesot, alleguerten déi Rechter ... Mir haten Diskussiounen mam Staatsrot. Jo, en huet gesot: „Firwat hutt Der dat net an d'Justizkapitel gemaach?“ Zum Schluss huet en dunn awer eng fein Tournure geholl a gesot: „Jo, en fin de compte sinn et Mëscherechter a Grondfräiheeten, allez hopp domat an d'Grondrechter, mir hunn domat kee Problem!“

Eppes, wat och nach wichteg war, dat ass, dass Privatbesëtzer ... - ech kommen nach eng Kéier drop zréck, well mech dat natierlech och terribel interpelléiert huet, wou op eemol gesot gouf,

an der Verfassungskommissionoungéife mir de Privatbesëtzt praktesch kapott maachen. Et gouf ee Moment esouguer esou eng Iddi, wéi wann d'Proprietäre Fräiwëld géife ginn. Ech hunn dee Moment eis Regierung scho mat der Bazooka op d'Proprietäre lassgoe gesinn. Glécklecherweis hu mer dat awer direkt vum Dësch kënne wëschen, well déi Iddi, déi se elo hunn, dass do eppes géif geännert ginn, mécht jo wierklech kee Sënn. Deen Artikel, dee steet scho säit anno Tubak an eiser Verfassung. Et huet ni e Mënsch sech dru gestéiert, just erëm eng Kéier d'ADR. Si stellen alles a Fro. Et wär heiansdo gutt, si géife sech selwer a Fro stellen.

(Hilarité)

Da géife mer vläicht, ...

(Interruptions)

... a si géifen an d'Realitéit vum 21. Joerhonnert kommen. Dann hätte mer vläicht manner steril Diskussiounen!

Une voix.- Très bien!

Mme Simone Beissel (DP).- Sou, ech wollt elo och nach e puer Saachen ...

(Interruptions)

... iwwert d'Behauptungen zu der aktueller Verfassung soen. Eppes, wat mech och terribel gestéiert huet, muss ech soen: Ech liesen dann zu mengem Erstaunen, wéi déi ganz Aarbechte gefuer sinn - haalt lech un! Et steet do, gentiment geet de Saz un, d'Aarbechte vun der Kommission wären net illegal, mee awer illegitim, well dat alles wär nëmme vu véier Leit en catimini op d'Bee gestallt ginn an an de Kommissionen hätten nëmmen déi véier geschwat an déi aner, kann ee bal interpretéieren, hätte sech bal misse roueg halen. An da gëtt gesot: „Jo, nëmmen déi véier.“ Et gouf ee Moment souguer gesot, mir hätten e Parteiputsch gemaach. Et deet mer leed, léif Kollege vun der ADR, dat, wat an Ärer Broschür steet, ass eng onerhéiert Provokatioun! Mir hu kee Parteiputsch gemaach an Dir sidd ëmmer derbäi!

An dann erënneren ech lech un eppes: Liest, wannechgelift, d'Reglement vun der Chamber. Do steet ganz genau, wat d'Aarbechte vun enger Kommission sinn. Do steet ganz genau dran, dass all Member vun der Kommission d'Recht huet, zu all Projet de loi, all Proposition de loi schrëftlech Propositionen ze maachen an natierlech Amendementer.

Här Kartheiser, Dir hutt vläicht - bon, loosse mer dat emol gentiment dréien - d'Circonstance atténuate, dass Der net laang an der Verfassungskommission sidd an, nodeem Der lech ëmmer entschëllegt hutt, Dir géift do näischt dervu kennen, op eemol e grouss Spezialist gi sidd.

(Hilarité)

An Dir hutt d'Circonstance atténuate, mee - ausser ech iere mech elo, mee ech mengen, d'ganz Kollege vun der Verfassungskommission sinn awer hei Zeien - vun lech koun ni eng schrëftlech Proposition oder en Amendement. Näischt koun vun lech!

M. Charles Margue (déi gréng).- Näischt!

Mme Simone Beissel (DP).- Elo kommt Der awer, dobaussen hutt Der eis fir déi ganz Verfassung kunterbunt a lustig duerch de Kakao gezunn. Et geet net ëm eis, et geet ëm d'Zukunft vum Land! Et geet ëm d'Rechter

an d'Fräiheete vun eis Bierger an Dir sollt lech - entschëllegt - schummen, wann Dir esou Saache maacht ...

(Interruption)

... an eis och nach zu engem Parteiputsch degradéiert! Also, wannechgelift, dat war wierklech net flott, wat mer déi lescht Méint do alles hu misse matmaachen. Wann ech un Äre konstruktive Virgänger Gast Gibéryen denken, da soen ech mer: „O mei, o mei, o mei, et ass schued, dass en der 70 ginn ass, well d'Saache wäre bestëmmt méi einfach ginn!“

M. Fernand Etgen, Président.- Madamm Beissel, den Här Kartheiser freet d'Wuert ...

Mme Simone Beissel (DP).- Wannechgelift zum Schluss!

(Hilarité)

M. Fernand Etgen, Président.- ... fir Fait personnel.

Mme Simone Beissel (DP).- Zum Schluss, geet dat? Bon. Also, ...

(Interruptions et hilarité)

... dann ass och nach gesot ginn, d'ganz Verfassung géif mat den Objectifs à valeur constitutionnelle politiséiert ginn. Do gesäit een, Här Kartheiser - an ech entschëllege mech och erëm eng Kéier fir deen Term -: Dir hutt eng flagrant Immatunitéit constitutionnelle!

(Hilarité)

Dir wësst net, dass, wann e Land, e Staat e System opbaut, do vum éischte Moment un alles Politik ass. Dir musst decidéieren: Maache mer eng Republik? Maache mer eng Monarchie? Wéi ass d'Staatsform? Si mer eng parlamentaresch Staatsform? Si mer e Régime présidentiel? Iergendwéi schéngt Der dat net ze wëssen an da sot Der, et wär politiséiert ginn. Mee et ass alles vun enger héijer politescher Brisanz! All Wuert, dat an enger Verfassung steet, ass politesch! An dat hei si jo nëmme Staatsziler, Iddien, wou mer dem Staat hëllefen, dass en an déi Richtung ka goen.

Ech mengen, et wär gutt, wann Der och déi viregt Verfassung an och déi vun 1868 eng Kéier akribesch géift kucken. Ech mengen, da wier et méi einfach fir lech, fir mat Momenter d'Liisoune ze maachen an dann net esou komesch Geschichten ze erzielen, wou mir dann eis Zäit verléieren, fir dann ze versichen - leider ouni Resultat -, fir dass Dir dat da verstitt oder, wannechgelift, wëllt verstoen.

Ech kommen elo zum Schluss. Elo hunn ech mech dann awer erëm opgereeget an ech wollt et net. Mee heiansdo muss een awer eeben d'Wourecht soen!

(Interruptions)

Ech kann lech just soen, dass ech frou an houfreg sinn, dass ech konnt mathëllefen, desen Text hei mat alleguerten de Kollegen - deenen, déi all konstruktiv matgeschafft hunn - op d'Been ze bréngen. Mir hu versicht, eist Land ze moderniséieren, eise Fräiheeten a Rechter e ganz staarke Statut ze ginn. An dofir sinn ech ganz frou, dass dat esou gaangen ass.

Ech soen lech Merci fir d'No-lauchteren an ech ginn natierlech mat Freed den Accord vun der DP. An elo ass et um Här Kartheiser.

Plusieurs voix.- Très bien!

M. Fernand Etgen, Président.- Merci villmools, Madamm Beis-

sel. Den Här Kartheiser kritt elo d'Wuert pour fait personnel.

M. Fernand Kartheiser (ADR).- Här President, Dir Dammen an Dir Hären, ech hat mer eigentlech virgeholl, well mer dat an der leschter Zäit hei e puermol haten, wierklech ganz, ganz roueg ze bleiwen, mee ech mengen, viles vun deem, wat d'Madamm Beissel hei elo gesot huet, war wierklech éischter am Beräich vun direkte perséinlechen Ugrëff, virun der Beledigung. An dofir wëllt ech awer hei kuerz fir Fait personnel d'Wuert huelen.

Dat Éischt, wat ech wëll soen, ass - an dat wëll ech och deene Leit dobausse kloer soen -: D'Präsidentekonferenz huet der ADR ganzer zéng Minutte ginn, fir haut hei herno iwwert de Fong vun der Saach ze schwätzen - zéng Minutten! An ech mengen, jiddereen heibanne ka verfollegen, wat eis hei alles virgeworf gëtt. Et ass einfach temporal onméiglech, eng Diskussioun ze féieren, déi op all Aspekt géif agoen. Mir bedauern dat. Mir wäre ganz gär op déi verschidde Saachen agaangen.

D'Madamm Beissel huet schonn e puermol an den Interventionen - an haut schonn nees - gesot, datt ech effektiv am Ufank, wou ech an déi Kommission komm sinn, gesot hunn: „Ech sinn nei hei, ech kennen dat nach net.“ Jo, dat mécht een esou! Dat ass Héiflechkeet géint-iwwer deene Kollegen, déi scho laang dobanne sinn.

Ech kann der Madamm Beissel versécheren, datt ech mech extreem intensiv op déi Diskussiounen virbereet hat an awer aus Respekt virun de Kollegen eeben déi Modestie temoignéiert hunn, fir hir Anciennetéit unzekerennen. Dat mécht een esou an der Diplomatie, ze soen: „Dir sidd méi ancien, Dir kennt dat. Ech lauchteren elo mol no.“ Dat ass Héiflechkeet, Madamm Beissel! Dat ass net en Ageständnis vun Onwëssen. Dir kënnt mer gleewen, datt ech a keng Reunion komm sinn, ouni d'Quellen a Vergläicher am Virus genau gelies ze hunn. Ech maachen dat esou. Et deet mer leed, datt ech lech muss enttäuschen!

An Ären Interventionen war esou vill. Dir hutt gesot, mir hätte keng Propositionen gemaach - d'ADR huet eng Proposition de révision de la Constitution iwwert d'Lëtzebuerger Sprooch gemaach, si huet eng Proposition de révision de la Constitution iwwert de Statut vun den Déiere gemaach, si huet eng Proposition de révision de la Constitution iwwert den État de crise, wéi ee verschidde Saachen do kontrolléiere kann, gemaach.

Mir hunn an de Kommissionsaarbechte matgeschafft an och den Här Mars Di Bartolomeo huet a sengen Interventionen ëmmer erëm betount, datt mer alleguer matgeschafft hätten. Allerdéngs muss ech lech soen, an dat ass ganz evident an ech mengen, jidderee versteet dat, ob en elo an där Kommission war oder net, datt de Gros vun deenen Decisiounen, déi hei geholl gi sinn, ugefaang mat der Affär Referendum, wou d'CSV hiren Accord een Abléck zréckgezunn hat, u sech en Accord tëschent deene véier Parteien war, déi hei d'Majoritéit constitutionnelle musse kënne bilden, ...

M. Guy Arendt (DP).- Dat do ass en Discours!

(Interruption par Mme Simone Beissel)

M. Fernand Kartheiser (ADR).- ... soss géif déi Verfassung hei net duerchgoen.

M. Guy Arendt (DP).- Dat do ass jo awer kee Fait personnel!

(Interruptions)

M. Fernand Kartheiser (ADR).- Et ass evident, datt déi meescht Decisiounen hei vun deene véier Parteien geholl gi sinn. Meng Zäit ass, gesinn ech, fir de Fait personnel ofgelaf. Herno komme mer op déi Diskussiounen zréck, déi sech op de Fong vun der Saach beruffen. Wéi gesot, ech wëll virun allem de Leit dobaussen nach eng Kéier soen, datt bei all deenen Accusatiounen d'ADR genau zéng Minutte krut!

M. Fernand Etgen, Président.- Här Kartheiser, Dir sidd amgaangen, Är Zäit ...

M. Jeff Engelen (ADR).- Sot hinnen dobaussen d'Wourecht!

M. Fernand Etgen, Président.- ... ze abuséieren.

(Interruption)

Da kéime mer elo zum nächsten ageschriwwene Riedner an dat ass den honorablen Här Charles Margue. Pardon, et ass fir d'éischt um Här Mars Di Bartolomeo.

(Hilarité)

M. Mars Di Bartolomeo (LSAP).- Ech hunn eng Mask un, Dir erkennt mech net esou.

(Interruptions et hilarité)

Merci, Här President. Dir Dammen an Dir Hären, léif Kolleginnen a Kollegen, et géif mech bal reizen, direkt unzefänke mat engem Fait personnel.

(Hilarité)

Well wann ech eenzel Publikatiounen gelies hunn - an ech wollt eigentlech net dorop agoen -, da kéint ech mengen, dass ech selwer a meng Kollegen, déi intensiv un dësem Kapitel wéi un anere Kapitele geschafft hunn, eng Association de malfaiteurs wären. Dat si mer definitiv net! Déi Saachen, déi ginn eis ënnerstallt, wat ech bedauern, wider bessert Wëssen, well ech net un der Intelligenz vun deenen zweifelen, déi eis se ënnerstellen, mee an der Zwëschenzäit u Schlechtegkeet gleewen!

Une voix.- Très bien!

M. Mars Di Bartolomeo (LSAP).- Ech wollt eigentlech net dorop agoen. Ech wollt - den Här Kartheiser huet dat jo och gesot - ganz, ganz fein bleiwen an ech wäert dat dann och elo ginn, well ech jo kee Fait personnel ugefrot hunn. Dat kéint awer nach kommen!

Här President, dat drëtt Kapitel vun der Verfassungsrevisioun, déi mer amgang sinn, zu engem gudden Enn ze bréngen, ass net dat voluminéisten, mee awer en extreem wichtigen Deel vun der iwwerschaffter Verfassung.

Wa mer dat Kapitel iwwer eis Staatsform an eis Institutionen, dat mer virun annerhallwem Mount eng éischte Kéier verabschit hunn, als Visittekart vun eise Land bezeechent hunn - dat Kapitel seet, wat mer sinn -, dann ass deen Deel, iwwert dee mer haut schwätzen, eis Identitéitskaart, déi ausdréckt, woufir mer stinn, woufir eis Gemeinschaft steet: fundamental Rechter, déi a Lëtzebuerger an an internationale Bëton gegoss sinn, Biergerfräiheeten, déi mer besonnesch an deene successive Krisen erëm richtig schätze geléiert hunn - a meng Gedanke sinn am Moment bei deene Leit, déi hir Rechter geklaut kréien an déi aus hirem Land verdréiwte ginn.

Daterënnert mech - ech hunn dat matkritt iwwer meng Grousselteren a meng Elteren - un déi Lëtzebuerger, déi virun 80 Joer och vun engem Aggresseur aus hirem eegene Land verdréiwte gi sinn. Ech vergläichen déi zwou Saache mateneen an ech huelen do kee Blat virun de Mond!

An déi nei Staatsziler mat deem, wat fir eise Staat absolutt prioritär soll sinn, enthalte weesentlech Neierungen, déi an eng Verfassung vun haut gehéieren. Ier ech op déi wichtegst Neierungen aginn, déi eis Rapportrice Simone Beissel op eng exzellent Aart a Weis presentéiert huet an un deene mer ganz konstruktiv an der Institutionskommission geschafft hunn, wollt ech soen - de Léon Gloden huet et ënnerstrach -, dass d'Simone Beissel sech duerch eng ganz grouss Sachkenntnis a Verfassungsfroen auszecheent. Grousse Coup de chapeau, Simone! Mir sinn ëmmer ganz frou gewiescht, wa mer op deng Kompetenz konnten zréckgräifen.

Dat selwecht hunn ech iwwerengens virun e puer Méint deem anere Rapporteur gesot, déi mer erlaabt hunn, am Eltempo ganz vill ze léieren. An ech si ganz frou doriwwer, well déi Verfassungstexte eppes ganz Spannendes, Motivéierendes an extreem Wichtiges sinn. Wann also déi Verfassung dat wichtegst Gesetz ass, dann ass definitiv och d'Institutionskommission net déi Kommission, déi am mannschte wichteg ass an dësem Haus.

Ech wëll ënnersträichen, trotz alle Meenungsverchiedenheiten, déi optauchen, dass mer an där Kommission ganz konstruktiv zesummegeschafft hunn, emol méi, emol manner, an dat „manner“, dat géllt net fir déi grouss Majoritéit, mee dat géllt fir deen, dee sech dat wëllt erofschneiden.

D'Zil vun eisen Aarbechten och zu dësem Kapitel ass et, eis Leit hanner gemeinsame Wäerter mat der Verfassung, dem Fundament vun eise Gesellschaften, zesammenzebréngen an net ausenanerzedividéieren. Eis Verfassung eegent sech net zu parteipoliteschen Zwecker, zu Polemik a virun allem net zu ierféierenden a souguer falschen Duerstellungen. Eis Aarbechte sinn net am stillen Kämmerlein ënner Ausschluss vun der Effentlechkeet oder an enger Hexekiche gemaach ginn, mee goufe vum Referendum vun 2015 un ..., wou eng kloer Decisioun iwwert d'Walrecht vun Netlëtzebuerger geholl ginn ass mat enger ganz grousser Majoritéit, déi fir dat ganz Haus hei bindend ass, méi bindend kann et net sinn, an och absolutt respektéiert gëtt.

Duerch Biergerforen, Biergerbedeelegung iwwert deen Opruff „Är Virschléi“, Hearingen, Avisen, déi en masse komm sinn - d'Simone Beissel huet drop higewisen -, sinn déi Aarbechte beaflosst ginn. Mir hunn dat Bewäertend, bestoend Rechter aus eiser jëtzege Verfassung, gehalten an do Neies erabruecht, dat eng 150 Joer al Verfassung net esou konnt virausgesinn.

Dat drëtt Kapitel, dat haut un der Dagesuerdnung ass, ass ganz staark, vun alle Kapitele warscheinlech am meeschten, vun deem Dialog mam Bierger, mat der Zivillgesellschaft beaflosst ginn. An eng ganz Rei vu Virschléi sinn an déi Texter eragefloss, déi mer zréckbehalen hunn. Dat ass bemierkenswäert, nodeem och schonn zum Deel Aarbechte bal ofgeschlossen waren ënnert där viregter Institutionskommission.

Et ass ganz vill scho gesot ginn iwwert déi verschidde Kategorie

vu Rechter a vu Fräiheeten. Ech wëll dofir am Telegrammstil op déi wichteg Dispositiounen an deenen neie Verfassungstexter agoen a virun allem méi op déi nei.

Allegueren déi Grondrechter, déi garantéiert ginn a sinn duerch international Accorden, deene Lëtzebuerg bäigetruewen ass, d'Konventiounen, déi gëlle selbstverständlech och fir eis an déi ginn net all eenzel an der Verfassung erwänt - d'Simone Beissel huet et gesot -, soss géife mer eng ganz laang Verfassung kréien.

An eisen neie Virschléi ass ervirzesträichen, dass mer d'Onverletzbarkeit vum Mënsch senger Würd, d'Recht op Integritéit vu Kierper a Geescht gradewéi bis elo d'Verbuet vu Folter an d'Recht op Gedanken-, Gewëssens- a Reliounsfräiheet verankert hunn.

Bei de Biergerrechter kommen eng ganz Rei vun neie Rechter derbäi respektiv gi bestoend Rechter verstärkt: d'Recht op Netdiskriminierung, d'Recht, eng Famill ze grënnen. Ganz kloer: Fir eis Partei ass et evident, dass et e libre Choix muss ginn am Choix vun de Partnerschaften. Mir sinn net do, fir Polizist ze spillen an ze soen, wat gudd ass a wat schlecht ass. Ech mengen, esou wäit si mer an der Zwëschenzäit am Joer 2022.

An dann, wannechgelift, ech hu virdru gesot, mir si keng Association de malfaiteurs a mir si virun allem keng Associatioun vu Ligener. Wa mir soen, dass d'Gestation pour autrui hei am Land en No-Go ass, dann ass dat esou! Mee, an ech soen dat gradesou kloer, wann e Kand aus dem Ausland aus esou enger Form, déi net eis ass, aus esou engem, jo, Geschäft, dat net eist ass, hei op Lëtzebuerg kënnt, solle mer et dann direkt an de Prisong spären?

(Interruption)

Solle mer et net an der Schoul zouloossen? Ouni d'Gestation pour autrui unzekerken, muss een d'Rechter awer vun all Kand unerkennen! An do sinn d'Rechter un d'Kand gebonnen an net un d'Elteren, wa se e Choix gemaach hunn, deen net eisen ass an deen net eise wäert ginn.

Une voix. - Très bien!

M. Mars Di Bartolomeo (LSAP). - D'Recht op e Richter, de Verbuet, fir eng Aktioun oder Mission bestrooft ze ginn, déi zum Zäitpunkt vun der Dot net strofbar war, d'Recht op informatiounell Selbstbestëmmung an op de Schutz vun de perséinlechen Donnéeën, d'Recht op Asyl ginn an eisen neien Texter iwwerholl respektiv gestärkt.

An da kommen ech bei d'Staatsziler, déi weesentlech ergänz gi sinn, mee - mee! -, an dat wëll ech ennersträichen, näischt Neies sinn - näischt Neies sinn! A souguer Leit, déi eis ennerschiben, dass dat eng Politiséierung vun der Verfassung wär, hu selwer zumindest eng Proposition de loi abruucht, déi och e Staatszil betrëfft. Jo, bon, et muss ee sech entscheiden: Ass ee fir Staatsziler oder ass ee géint Staatsziler? Et kann een net soen: „Dat ass eng Politiséierung“, an da selwer eng Proposition de loi erabréngen, déi e Staatszil betrëfft. Ech kann lech se weisen, wann et lech interesséiert.

Staatsziler als reng, als vläicht parteipolitesch Ziler ofzedinn, wär falsch. Staatsziler klengzerieden, wär falsch. Staatsziler sinn eppes enorm Wichtige! An ech zitieren do de Staatsrot: « Ce sont les grands principes qui s'imposent à l'action de l'État, mais qui n'introduisent

pas de droit positif individuel à effet direct que le citoyen pourrait faire valoir en justice. » Staatsziler sinn eppes, wou de Staat sech engagéiert, op déi grouss Problemer oder op déi grouss Erausforderunge vun eiser Gesellschaft ze reagieren an doriwwer eraus prioritär drun ze schaffen, sech ze engagieren, sech d'Moyenen ze ginn, fir dat ze fërderen, fir deem entgéintzewierken oder et ze verbessern. An dat si ganz nobel Ziler an déi bannen net eng Regierung, déi bannen de Staat, egal, wat fir eng Regierungen, egal, wat fir eng Majoritéiten do sinn.

An et soll ee mir soen, bei deenen Ziler, déi mer elo oplëschen niewent deene Staatsziler, déi mer bis elo haten, déi net esou gekennzeechent waren, mee awer Staatsziler sinn, wat fir eng vun deenen, wat fir eent vun deene Staatsziler ee wëllt ewechloossen!

Ee Staatszil ass d'Recht op Aarbecht, dat hate mer elo schon, och wa leider net jiddwereen eng Aarbecht huet, de sozialen Dialog, deen de Wee an eis Verfassung méi staark fënnt duerch d'Staatsziler, mee och duerch

Patrimoine culturel kënnt och aus der Biergerconsultatioun; d'Fräiheet vunderwëssenschaftlecher Fuerschung am Respekt vun de Grondrechter; och e Resultat vun de Biergerconsultatiounen.

Et muss een also gesinn, dass mat deene Staatsziler mir eis alleguer zesummen, well mir gehéiere jo als Institutioun zu eisem Staat, verflchten - alleguer, déi eppes kënne maachen -, dem Wunnen an alle Politicken, alles, wat de Problem méi grouss mécht respektiv wat en ausbremst, do Hand an Hand zesummenzeschaffen; dat ass enorm wichtig! (veuillez lire: Mat dene Staatszieler verpflchte mir eis alleguer, well mir gehéiere jo och als Institutioun zum Staat, alles ze maachen, fir déi Staatsziler ze erreechen. Ech denken do zum Beispill drun, datt mer dem Wunnen an alle politesche Beräicher Prioritéit musse ginn.) Dat ass eng Verflchtung, déi mer aginn, wa mer deen Text hei stëmmen.

D'Dignité humaine, just ee Wuert doriwwer, ass en absolut Grondrecht. An et ass eeben d'Aufgab vum Staat, de Mënschen esou wäit wéi

Kolleegen, houerfreg, mat hinne kënne zesummenzeschaffen. Et ass eng Freed, wéi proaktiv se sinn a wéi kompetent se sinn a wéi suergfältig se sinn, well Suergfalt bei enger Verfassung ass essenziell.

Plusieurs voix. - Très bien!

M. Mars Di Bartolomeo (LSAP). - Fir de Fortschritt kënne ze gesinn, deen déi nei Texter vis-à-vis vun der bestoender Verfassung duerstellen, bidden ech alleguer déi, déi un der Verfassung interesséiert sinn oder déi mer kënne interesséieren un der Verfassung, déi bestoend Texter mat deene jëtzege Texter ze vergläichen, Artikelen, déi zesummegehéieren, mateneen, zesummen ze liesen an net en Deel erauszegräifen, well dat e falsch Bild géif ginn.

Mir hunn e ganze Koup Efforte gemaach, fir déi Verfassung un d'Leit ze bréngen, mat eisene eegene Medien, mat enger ganz lichte verständlecher Broschür, enger zäitnoer Publikatioun vun deenen Debaten, déi mer hei féieren. An do wieren ech mech géint all Ennerstellung, dass mer Referendumsbestriewungen, déi vun de Leit kéinten ausgo-

M. Fernand Etgen, Président. - Merci villmools, Här Di Bartolomeo. An den nächsten ageschriwwene Riedner ass den honorablen Här Charles Margue. Här Margue, Dir hutt d'Wuert.

M. Charles Margue (déi gréng). - Merci, Här President. Léif Kolleeginnen a Kolleegen, ech sinn net deen éischte Riedner, d'fir entschëllegt fir d'Widerhuelungen, déi onvermeidbar sinn, a mengem Text, deen ech awer der Kohärenz halber elo net nach sträichen, mat allem, wat scho gesot ginn ass.

Mir haten, wéi gesot, am leschte Verfassungsblokk déi éischt Visittkaart vum Land virgestallt an haut ass et gewässeremoossen d'Identitéit, déi mer lech virstellen: Wat mécht Lëtzebuerg aus? Fir wéi eng Wäerter steet déi Lëtzeburger Gesellschaft? An domadder schléissen ech jiddwereen an, deen hei am Land leeft.

Mir hunn eng parlamentaresch Demokratie mat hiren Institutiounen, déi mer, wéi gesot, an deem Reformprozess méi däitlech trennen a gläichzäiteg an hire jeeeweilege Rollen och stäerken - ech ginn et net midd ze widerhuelen. Et geet an deem Kapitel hei, wéi meng Virriedner, an notament d'Rapportrice an hirem exzellente mëndleche Rapport, et scho gesot hunn, dréms, eis Grondrechter, eis biergerlech Fräiheeten an och déi grouss Staatsziler duerzeleeën.

De Sujet vun haut de Mëtten huet leider Gottes awer och en Aktualitéitsbezug, et ass scho gesot ginn: den oppene Krich an der Ukrain mat engersäits dem premeditéierte Broch vun internationalen Recht an anersäits dem Ofbau an der Verweigerung vun den elementairste Biergerrechter a Fräiheeten a Russland. Dofir: Méi wéi jee ass et wichtig, eis zu de groussen demokratesche Grondwäerter kollektiver Natur, individueller Natur an zu de Fräiheeten ze bekennen!

Ech wëll och ennersträichen, dass eng Verfassung, dat ass och scho gesot ginn, e Bild vun hirer Zäit ass an, als Ganz gekuckt, net a Stee gemesselt ass. Eng Verfassung muss och ëmmer e Spigelbild vun hirer Zäit sinn, an dat ëmsou méi, wat se méi detailléiert ass. Wat awer a Stee gemesselt ass, dat sinn eis Grondwäerter a Grondfräiheeten! A mir meessele mat deem Text souguer nach e puer zousätzlech Rechter derbäi.

Zënter dem 1. Januar 2022 ass Lëtzebuerg fir d'éischte Keier Member vun der UNO-Mënscherechtskommissioun. Mir sinn do gewielt gi mat 180 Stëmme fir déi nächst dräi Joer, bis 2024 abegraff also. Wat sinn do eis Prioritéiten? Éischstens: « l'appui à l'état de droit, à l'espace civique et aux défenseurs des droits humains et la lutte contre l'impunité », zweetens: « le développement durable et l'action climatique fondés sur les droits humains », drëtens: « l'égalité des genres et la lutte contre les discriminations », a véiertens: « la protection et la promotion des droits des enfants. »

D'Regierung huet och 2018 hiren éischte Plan d'action national pour la mise en œuvre des principes directeurs des Nations Unies relatifs aux entreprises et au droits de l'homme publizéiert. Momentan leeft de PAN 2.

D'Promotioun an de Schutz vun de Mënscherechter sinn och e wichtige Kärbestanddeel vun eiser Kooperationspolitik. Et ass bei der Debatt iwwert d'Kooperatioun hei och erwänt ginn.

Den Här Mars Di Bartolomeo (LSAP)

d'Verankerung vun de Berufs-chamberen an deem viregte Kapitel, wat enorm wichtig ass.

D'Recht op d'Wunnen, géif een dat ewechloossen? Et ass ee vun den Haaptproblemer, déi eis Gesellschaft elo kennt! Ass et net wichtig, dass de Staat sech engagéiert, all Méiglech ze maachen, fir deem dote Problem, wou d'Inegalitéite wuesse kënne doduerch a wou Wunnengen onerschwénglech kënne ginn ..., ass et net eng Selbstverständlechkeet, dass e Staat sech verflcht, fir do alles ze maachen, fir deem entgéintzewierken?

De Schutz vum Mënsch a senger Ëmwelt - hate mer och schon an der jëtzege Verfassung - gëtt ergänzt duerch d'Erhale vun der Biodiversitéit, den Asaz géint de Klimawandel.

Den Déiereschutz, jo, och e Staatszil, hate mer och schon an eiser jëtzege Verfassung, mee, an dat ass en Duerchbroch, mir erkennen d'Déier un als en net mënschlecht Wiese mat senger Sensibilitéit a sengem Recht op Respekt a Schutz.

Une voix. - Très bien!

M. Mars Di Bartolomeo (LSAP). - Wichtig! An ech mengen, dat gëtt jo och net contestéiert vu Leit, déi soen, dat wäert politesch Ziler.

Den Zougang zu Kultur an d'Recht drop, sech kulturell ze entfalten, kommen aus de Biergerconsultatiounen, wéi anerer, déi hei an deem Kapitel festgehele gi sinn. De Schutz vum

méiglech e mënschewierdeg Liewen ze erméiglechen a se och deementspreechend ze logéieren, fir nach ee Wuert iwwert de Logement ze soen. D'Dignité humaine, dozou gehéiert och en Daach iwwert dem Kapp an net dobausse mussen ze bleiwen.

Meng Zäit leeft fort, dofir ginn ech am Telegrammstil nëmmen iwwert déi wichteg Dispositiounen, déi mer hunn a Saache Schoul, Educatioun, Recht op Educatioun, méi breet wéi dat bis elo formuléiert war an eiser Verfassung - Staatsoptrag, fir déi Educatioun beschtméiglech ze organiséieren. Et ass also e ganz klore öffentliche Optrag; fir eis eminent - eminent! - wichtig!

Här President, Dir Dammen an Dir Hären, léif Kolleeginnen a Kolleegen, mir hu vill geschafft an deenen Texter, iwwer 15 Joer. Et ass eng Evolutioun an deenen Texter komm. Mir hunn eis Handschrëft oder eis Ennerschrëft nach drénnergemaach, eis Handschrëft zum Deel, déi een erkennt, ouni ze vergiessen, dass mer de Gros anere Kolleegen, déi net méi bei eis sinn, verdanken; Dir wësst, wien ech mengen: de Paul-Henri Meyers, den Alex Bodry an hir Ekippen, déi dru geschafft hunn. Mir hu gelauschert a mir hu gehéiert. D'Madamm Rapportrice an och de Léon Gloden an eis Ekippe ronderëm eis, un der Spëtzt d'Carole Closener, och elo ergänzt duerch eis Cellule scientifique, mat der Generaldirektioun zesummen, hunn eng formidabel Aarbecht gelescht an ech sinn, gradewéi eis

en, kéinten ennergruewen doduerch, dass mer den Debat elo haut oder dee leschte geféiert hunn! Déi Referendumsprozedur, déi elo leeft, betrëfft net deen Text. Déi betrëfft deen Text, dee mer virun annerhallwem Mount gestëmmt hunn. An do waren d'Informatiounen, d'Debate bei de Leit, ier d'Prozedur ugaangen ass. D'Leit konnte sech also genee eng Meinung bilden, ob deen Text dann elo gudd ass oder schlecht, an dat hätt se kënne motivéieren, jo oder nee, fir un deem Referendum deelzehuelen, d'Table-rondé mat alle Parteien, Froen an Äntwerten.

An, Kolleeginnen a Kolleegen, ech si wéi eng Rei vu Kolleegen oder déi meescht Kolleegen aus der Kommissioun doriwwer enttäuscht, wann trotz klore Texter, wou jiddweree kann nokontrolléieren, wat Sache ass a wat net, ëmmer nach Märcher an d'Welt gesat ginn, déi ee selwer net gleeft, déi ee selwer net gleeft, well wann ee se géif gleewen, da géif ech fäerten, dass een net alles matkritt huet, wat an där Verfassungsdiskusioun an deene leschte 15 Joer gelaf ass.

Här President, mir hunn eist Beschtt gemaach, fir gudd Verfassungstexter hei ofzeliwweren. An ech wëll do alle Kolleegen an haut alle viraus dem Simone Beissel en härezeche Merci soen. Et ass mir eng grouss Éier, déi Institutiounskommisioun dierfen ze presidéieren.

Merci.

Plusieurs voix. - Très bien!

Mir dærfen dat hei, dëst Kapitel, net am loftleere Raum gesinn. Et schreift sech an an eng ganz Rëtsch vun Texter ronderëm eis Rechter, Flichten a Fräiheeten. D'Rapportrice huet et gesot, wat den Iwwerbau ass vun den internationale Chartaen, déi fir eis gëllen.

Ganz contraignant zu Lëtzebuerg si virun allem zwee international Mënscherechtexter: un éischter Stell d'Europäesch Mënscherechskonventioun mat hirem eegene Geriichtshaff zu Stroossbuerg an zweetens déi mëttlerweile eebefalls contraignant Charte européenne des droits fondamentaux.

An et ass och ganz generell esou, dass, egal wéi komplett eng Verfassung ass, se dës an nach vill weider international Texter zu de Rechter an de fundamentale Fräiheeten ni kann ersetzen. Et ass och gesot ginn, ech widerhuelen et: D'Komplementaritéit ass essenziell! Dat heescht, och wann eis Verfassung zum Beispill d'Sklaverei net explizit verbitt, ass se dofir awer nach laang net erlaabt, grad wéi d'Polygamie, déi bei eis via Gesetz ënner Strof steet, verbueden ass, mat héije Sanktiounen.

prezis aklobar Rechter a Fräiheeten, mee Objektiv, deenen de Staat soll gerecht ginn an zu deenen e sech mat der neier Verfassung héichoffiziell a mat grousser Ënnerstützung vum Parlament verflcht.

D'Staatsziler drécken aus, wat eiser Gesellschaft wichteg ass. Och wa se fir de Bierger elo net direkt aklobar sinn, muss een awer wëssen, dass de Staatsrot domadder d'Missioun kritt, all zukünfte Gesetzestexter och op de Respekt vun deenen neien Artikelen ze präwien an eis dann als Chamber d'Giel Kaart ze weisen, fir dass mer eis Texter verfassungskonform ëmännere gegebenefalls. Et ass also net just Symbolpolitik, déi mer haut hei maachen.

Et geet, wéi d'Wuert et seet, ëm Ziler - sechen Zilze ginn, heescht jo och, dass een et wëllt erreechen an dass ee sech déi Mëttele gëtt. Eppes an d'Staatsziler vun eiser Verfassung anzeschreien, kann also en éischte Schrëtt sinn. An enger nächster Verfassungsreform kënnen dës Objektiv da vläicht schonns an eng vun den zwou anere Kategorien iwwerhol ginn, esou wéi mer dat, wéi et och gesot ginn ass, an der leschter Ligne

D'Ministesch ass ënnerwee am Land, fir de Leit nozebréngen, ëm wat et do geet. A wéi gesot, d'Fräiheet vun der wëssenschaftlecher Fuerschung hu mer och ageschriwwen.

Natierlech wär et schéin, wann dat alles aklobar Rechter wären. Mee an der Praxis wärend dës Rechter awer nach iwwer länger Zäit net ze garantéieren. Et ass en éischte Schrëtt. An et ass fir eis Gréng en Optrag, alles ze maachen, fir dass ëmmer manner Mënschen, an idealerweis keen eenzege méi, eng net ugepasste Wunneng hunn. Alleguer - ech mengen, mir sinn eis eens hei an der Chamber -, déi hei vertraute sinn, hu mer déi verdammte Pflicht ze hëllefen, dëst Zil ze erreechen! Et wär e fundamentale Schrëtt, fir d'Aarmut an den Aarmutsrisiko wierksam ze bekämpfen.

Bei der Ëmwelt- a Klimapolitik steet och, dass mer de Besoin vun alle Generatiounen, vun deenen, déi elo hei liewen, a vun den zukünftegen, musse Rechnung droen. Fir eis Gréng ass och dës Passage fundamental, e weist nämlech ënner anerem op d'Zesummespill tëscht den individuellen an de kollektive Rechter a Flicht-

deemno, wéi schnell mer eis fannen an eens ginn, fir dat ze organiséieren an ze verwalten, wat eis „zesumme gehéiert“, „gehéiert“ am Sënn, wat mer als Gemeinschaft brauche fir ze liewen, wéi mer den Territoire an d'Propriétéit organiséiere fir de gesellschaftlechen Notzen. Et ass eng Balance, déi do ze fannen ass. Et ass net: „Ech kann eleng maachen (veuillez lire: „Ech kann eleng maachen, wat ech wëll“) op Dauer, och mat deem, wat ech am Besët hunn, oder mat deem, wat ech geierft hunn.

Am Commentaire des articles - merci der Rapportrice! - zum 31quater steet dofir: « Encore faut-il noter que la reconnaissance de la nature patrimoniale du territoire, qui consiste à lui conférer le statut de bien commun de l'humanité, n'a pas été retenue. » Schued dofir! « Néanmoins, force est de constater que l'utilité collective joue un rôle décisif quand il s'agit de développer de nouvelles formes de production, d'utilisation et de gestion de biens et de services pour les membres d'une communauté. » Dont acte. Eise Virschlag huet et also bis heinner an de Commentaire gepackt. Déi nächst Kéier packt en et da vläicht schonns bis bei d'Staatsziler, wie weess.

(Interruption)

Dat Konzept ass eppes, wat mir och perséinlech ganz wichteg ass. D'Notioun vun de Commons, also vun de Biens communs, den Allgemenggidd, déi jidderengem an enger Communautéit gehéieren oder als Global Commons souguer der ganzer Mënscheit, läit och ganz no um Konzept vum „gemeinsamen Haus“ - d'Notioun ass erwänt ginn -, dat et ze schützen gëllt. Dëst Konzept huet de Poopst Franziskus 2015 an den Zentrum vun der sougenannter Ëmweltzyklika „Laudato si“ gesot, genee wéi och d'Fro no der Aart vu Welt, déi mer deene wëllen hannerloossen, déi no eis kommen. Et ass also vum engem vun den Urgedanken vun der grénger Beweegung.

E weidere Punkt, fir dee mir Gréng eis agesat hunn - och merci un d'Josée Lorsché nach eng Kéier -, betrëfft d'Notioun vu Mann a Fra. Mir hate proposéiert, dass an Zukunft am Verfassungstext a puncto Chancgläichheet net nëmme Mann a Fra géifen erwänt ginn, sech net dorop géif beschränkt ginn, mee dass een dee vill méi breeden an inklusive Begrëff vum Geschlecht - op Franséisch de „genre“ - benotze sollt. Leider huet sech awer keng Zweedréttelmajoritéit fanne gelooss. Och hei si mer zouversichtlech, dass bei zukünfte Revisiounen dës Schrëtt zesumme wäert gemaach ginn.

Ech weisen och nach op d'Onverletzbarkeit vum Mënsch senger Würd hin an och op d'Recht op kierperlech a geescht Integritéit an nach op de Verbuet vun der Folter, dee mer hei aschreien, gradesou wéi mer drop hiweisen, dass d'Doudesstrof net erëm kann ageschriwwen ginn.

Mat der mëttelster Kategorie, de Biergerrechter a -fräiheeten, garantéiert de Staat senger Biergerinnen a Bierger an och den Netbierger, zum Beispill de Kanner, de Jugendlechen an den Netlëtzebuerger, souwuel individuell wéi kollektiv Rechter fir hiert Liewen an eiser Gesellschaft: d'Recht, eng Famill ze grënnen, an de Respekt vum Familljeliewen, de Schutz vum Interessi vum Kand, informationell Selbstbestimmung a Schutz vun de perséinlechen Donnéeën, d'Recht op Asyl an

och nach en zentrale Prinzip vun eiser Rechtssystem, deen awer bis elo nach net verankert war - als President vun der Justizkommissioun ass et mer wichteg, dorop hinweisen, an de Léon Gloden huet et och gesot an d'Simone Beisel -: d'Onscholdsvermuddung, d'Présomption d'innocence.

A mir schreien elo eréischt an, dass mer e Recht op e Richter hunn, wa mer stroffällig ginn. A mir schreien an, do wëll ech och drop hiweisen, dass kee Gesetz ka retroaktiv applizéiert ginn. Dat heescht, e Gesetz, wat net bestanen huet zum Moment, wou ech eng haut stroffbar Dot gemaach hunn, dat kann net géint mech verwent ginn.

(M. Fernand Etgen reprend la présidence.)

Erlaabt mer, nach kuerz op d'Artikelen 10 an 11 zrëckzekommen. Den Artikel 10, 10bis an 10ter, d'Onverletzbarkeit vun der mënschlecher Würd - nei am Text. An et ass mer wichteg, dorop ze insistéieren: Et geet hei ëm de Respekt vum Einzelnen op physischem, psycheschem a moraleschem Plang.

Zum Begrëff vun der Dignité humaine, der mënschlecher Würd: Et ass deen éischte vun de véier Universalwäerter vun der Europäescher Unioun. Et ass also net iergendwéi eng Floskel, mee deen éischte Wäert vun der Europäescher Unioun! Déi dräi aner sinn: d'Fräiheet, d'Gläichheet an d'Solidaritéit. Dës Wäerter sinn de Sockel, d'Fundament fir d'Gerechtkeet an de Friden an der Welt.

Mir schreien och, wéi gesot, deenen Artikel, de Schutz vun der Intégrité physique et mentale vun all Mënsch an. Ech kommen an engem kuerzen Exkurs op de Gesetzesprojet 7949, mat deem mer den Abus sexuel méi staark wëlle bekämpfen an deen um Instanzewee ass, wou mer d'Verjärsungsfrist wëlle verlängere respektiv a verschiddene Fäll wëllen ofschafen. Et ass eng Applikatioun vun dësem Prinzip, notament dat allgemengt Recht op déi mental, déi psychesch Integritéit. Bei dësem Projet geet et besonnesch drëms, Mannerjäreger ze schützen, respektiv dass Strofdoten, déi mir als manderjärege Mënsch ugedoe si ginn, net wäerte kënnen verjären.

Mir consacréieren d'Gläichheet haut: Gläichheet ënner Geschlechter, Gläichheet am Sënn, dass keen als Mënsch dærf diskriminéiert ginn, Gläichheet am Sënn, dass all Mënsch mat enger Behënnerung déi selwecht Rechter wéi jidderem an der Gesellschaft muss hunn.

Dann hu mer an dësem Artikel 11 och ageschriwwen, dass d'Interesse vum Kand primordial betruecht ginn. Dem Kand seng Meinung gëtt gehéiert fir all Froen, déi et betreffen, am Respekt vu sengem Alter, am Respekt vu sengem Urteilsverméigen. D'Kand huet also e Recht op Schutz a Suerg, fir säi Wuelbefannen a seng Entwécklung ze garantéieren. An de Paragraph iwwert d'Famill an d'Familljeliewen ass och schonns ernimmt ginn.

Gläichheetsprinzip, Interesse vum Kand a Recht op Famill, dat alles hu mer an engem Artikel stoen. Dat ass keen Zoufall. Am Laf vun eisen Aarbechten huet sech dat an de leschte Méint ëmmer méi kloer erausgeschéit, aus Kohärenzgrënn. De Gläichheetsprinzip dærf net ugetaacht ginn. D'Interesse vum Kand sinn net verhandelbar. D'Famill definéiere mer am breede Sënn vum Wuert, et ass virdru gesot ginn.

Den Här Charles Margue (déi gréng)

Dofir war et jo och net eist Zil, eng méiglechst komplett a laang Lëscht vu Rechter a Fräiheeten an eis Verfassung ze schreien, mee se ëm e puer wichteg Punkten ze ergänzen a virun allem och den Opbau an d'Struktur ze verbesseren, wéi bei deenen anere Kapitelen och, fir dass d'Verfassung och an dësem Kapitel méi einfach ze liesen ass.

(M. Marc Spautz prend la présidence.)

Markant par rapport zu de Revisiounsaarbechten ass bei dësem Kapitel d'Tatsaach, dass hei vill a souguer am Verglach déi meescht Elementer aus der Biergerconsultatioun opgeholl si ginn - et gouf also eng Consultatioun, eng Rencontre mat de Bierger hei am Land -: d'Rechter a Bezuch op d'Interesse vum Kand, de Sozialdialog, d'Recht op Zougang zur Kultur an op den Épanouissement culturel, d'Unerkennung vum Déier als Liewewiese mat Gefillsverméigen, d'Fräiheet vun der Wëssenschaft an der wëssenschaftlecher Fuerschung.

Meng Virriedner hunn erkläert, wat de Sënn an den Zweck vun de Staatsziler ass. Si si keng

droite vun eisen Aarbechte gemaach hunn, wou et ëm d'Interesse vum Kand gonn, déi mer elo bei d'Grondrechter ageschriwwen hunn. Mir hu se also noueue geréckelt a bei d'Grondrechter geschriwwen.

Konkreet geet et bei de Staatsziler ëm d'Recht op Aarbecht, ëm de Sozialdialog an ëm déi nei a wichteg Paragraphen, mat deenen eis Verfassung net nëmme an ganz modern an zäitgeméiss Aspekter, mee och op déi aktuell gréisser Erausforderunge fir eis Gesellschaft ageet. De Mars Di Bartolomeo huet et elo grad gesot: d'Recht op Wunnen - en Daach iwwert dem Kapp hunn -, de Schutz vun der Natur an der Ëmwelt.

Dann, de Kampf géint de Klimawandel an den Asaz fir d'Klimaneutralitéit sinn nei, d'Erhalte vun der Biodiversitéit ass nei, d'Matabezéie vun de Besoinen vun den zukünftegen Generatiounen; de Schutz vum Déier hunn ech schonns ernimmt an och den Zougang zur Kultur an de Schutz vun eiser Patrimoine - eng Problematik, déi mer vill ze vill laang vernoléisst hunn an eisen Uertschaften a wou mer eis elo en neit a méi ambitiëst Gesetz ginn hunn duerch eise Vott virun zwou, dräi Wochen.

ten hin. Eng Gesellschaft muss deen Einzelne schützen, a besonnesch deen, deen am mannsten huet, deen am meeschte schutzbedürftig ass. Awer eng Gesellschaft muss och ëmmer am Interesse vun der Allgemengheet handelen an deen am Bléck hunn. Et geet ëm e Gläichgewicht, wat mer versichen ze erreechen, dass déi eng net op d'Käschte vun deenen anere liewen. Mir hunn d'Welt vun eise Kanner geleint.

Als Gréng hate mer an der Kommissioun nach versicht, eis Kolleginnen a Kollegen ze iwwerzeegen, d'Iddi vun de „commons“ eranzebréngen - e spezielle Merci un d'Josée Lorsché, wat déi Iddi hat.

Une voix. - Très bien!

M. Charles Margue (déi gréng). - Dat weist och, dass mer an där Kommissioun zesummen diskutéiert hunn an dat zrëckbehalen hunn, wou mer eis eens gi sinn driwwer, an dat, wou mer eis eeben net eens gi sinn ... Et war also keng ofgekart, ofgeschwate Saach.

Ech kommen op d'Commons zrëck. Déi berechtigt Fro ass

Et geet domat un, dass jiddereen an eng Famill eragebuer gëtt, ob en als Kand zwee oder nëmmen een Elterendeel huet. Duerno ass d'Famill eng variabel Gréisst, mir wëssen dat alleguer, déi méi oder manner grouss ass duerch d'Presenz vu Gesëschter, Tattaen, Monnien, Grousselteren, Kosengen a Kusinnen. Mam Alter verännert sech d'Famill an hirer Zesummesetzung, duerch Trennung, duerch Stierffäll, duerch nei Gebuerten, duerch nei Partnerschaften, mee et ass ëmmer eng Famill! A fir deen, dee se erlieft, ass et „seng Famill“.

Une voix.- Très bien!

M. Charles Margue (déi gréng).- Eng Famill entsprécht also net just dem Stereotyp vu Papp a Mamm mat Kanner. Eng Famill op déi Form ze reduzéieren, wier jo eng Frechheet, eng Frechheet fir all elengerzéiend Elteren an hir Kanner, fir all Wittfraen, all Wittmänner, fir all Kanner ouni Elteren, fir all Homokoppelen.

Plusieurs voix.- Très bien!

M. Charles Margue (déi gréng).- Wann elo een lech wëllt zielen, dass een dësen Artikel 11 anescht ka liesen an dass doranner eng Hannerdier fir d'Leihmutterschaft opgemaach ginn ass, dann ass en intellektuell just onéierlech. Dann huet e just schlecht Absichten! Da versicht dee just aus abstruse Grënn, den Auteurs vun dësem Text Saachen ze ënnerstellen, déi kee Kapp a kee Schwanz hunn, an e versicht de Leit just Angscht ze maachen.

An der Kommissioun hunn déi véier Parteien, déi sech géeneegt hunn, fir dës Verfassung ze reforméieren, kloer gesot - ech weess nach ganz genau, weini déi Sitzung war -, dass et keng GPA/Leihmutterschaft zu Lëtzebuerg wäert ginn, net elo an net an Zukunft! Mir soe solidaresch mat allen, déi déi Verfassung de Mëtteg hei stëmmen, an als Gréng, dass mir zu dëser breeder Definitioun vu Famill stinn, dass mir géint all Forme vu Leihmutterschaft sinn. Si ass, fir et ganz kloer ze soen, e fraeifeindlechen Akt a virun allem och eng Vue vum Kand a vum Kanner-op-d'Welt-Setzen als Produit an als Déngschtleeschtung, déi fir eis inakzeptabel ass!

Une voix.- Très bien!

M. Charles Margue (déi gréng).- A mir soe gradesou daitlech, dass fir eis e Kand e Kand ass, ouni Ënerscheeder, wou a wéi et gebuer gouf. All Kand kritt déi selwecht Chancen zu Lëtzebuerg, huet Recht op Bildung a soziale Schutz.

Ech kommen zum Schluss, Här President. Mir kënnen a wëlen eis keng Diskriminatioun tëschent Kanner virstellen, wou et géif heeschen zum Beispill: „Dat do dierf an d'Spillschoul an dat anert Kand dierf net.“ An esou enger Gesellschaft wëlt ech net liewen, eng Gesellschaft, déi mir glécklecherweis scho längst hannert eis gelooss hunn.

Une voix.- Très bien!

M. Charles Margue (déi gréng).- Ech soen lech Merci fir d'Nolauschteren, ginn natierlech den Accord vun der grénger Fraktioun an zum Schluss vu menger Ried vergiessen ech awer net en häerzleche Merci un d'Rapporteur. Merci Simone fir deng Aarbecht, déi s de mat Engagement, Kompetenz a Leidenschaft virgedroen hues.

Ech soen lech Merci.

Plusieurs voix.- Très bien!

M. Fernand Etgen, Président.- Merci villmools, Här Margue.

An den nächsten ageschriwene Riedner ass den honorabelen Här Fernand Kartheiser. Här Kartheiser, Dir hutt d'Wuert.

M. Fernand Kartheiser (ADR).- Här President, Dir Dammen an Dir Hären, ee vu menge Virriedner hat dat Wuert „Schlechtegkeet“ gebraucht. Ech froen lech: Ass et net eng Form vu politescher Schlechtegkeet, dësem Land e Referendum iwwert d'Verfassung ze verspriechen an dat Verspriechen dann ze brieschen? Ass dat net eng Form vu politescher Schlechtegkeet? Ass et net eng Form vu politescher Onéierlechkeet, fir u sech hei och Argumenter géint de Rasonement vun der ADR virzebréngen, déi mir iwwerhaupt net bréngen, wéi zum Beispill, datt e Kand, wat duerch eng GPA aus dem Ausland kënnt, net dierft an d'Spillschoul goen oder esou? Dat ass dach eng absurd Diskussioun, déi hu mir ni geféiert, an dat ass en Argument géint eis, wat mir iwwerhaupt net brauchen.

Une voix.- Ganz genau!

M. Fernand Kartheiser (ADR).- Ech wëll lech elo hei kuerz soen, datt dëst Kapitel - an ech mengen, mir wëssen et - u sech dat schlechtest ass vun deene véier vun dëser Verfassung. Et huet eigentlech, ausser vun deene véier Parteien an deene Presseorganer, déi hinnen nostinn, nëmme Kritik kritt, vun der Mënscherechtskommissioun, vun allen aneren.

(Brouhaha)

Eigentlech ass et just de Selbstlob vu véier Parteien, dee seet, dat hei wär eng gutt Aarbecht. Et ass redaktionell Fléckwierk, et ass intellektuell onéierlech.

Ech ginn lech e puer Beispiller: Dat bewosst Ewechloosse vum Recht op Liewen, zum Beispill, am Kader vun der mënschlecher Dignitéit, dat ass jo keen Zoufall! Da gëtt hei gesot: „Dat steet an auslännesche Konventiounen.“ Mee déi aner Komponente vun der mënschlecher Dignitéit jo och, mee déi ginn awer an d'Verfassung iwwerhol! Et ass dach bewosst net gemaach ginn, well et hei Lobbye gëtt, déi d'Recht op Liewen net wëllen hunn! Dowéinst feelt et an der Verfassung, dat wichtegst Mënscherecht.

Oder och déi Politiséierung vun der Verfassung duerch politesch Staatsziler, d'Volonté politique, ech kommen nach dorobber zrëck, schlecht formuléiert Dispositiounen, d'Gefore fir d'Famill, op all dat kommen ech drop zrëck.

D'Kommerzialisierung vum Kand, d'Problematik ronderëm d'Kannerrechter, déi an der Verfassung stinn - do ass opgrond vun der Angscht virun der ADR-Kritik ewechgeholl ginn: « L'État veille ». Dat ass elo ewech an elo ass net kloer, wie fir wat fir e Recht zoustänneg ass. Dat gëtt nach eng schéin Diskussioun!

Déi onglécklech Omissioun vun der Liberté d'expression als en explizitt Recht an der Verfassung, och dat muss ee soen, et ass iwwregens vun der Mënscherechtskommissioun kritiséiert ginn.

D'Recht fir den Enseignement à domicile, dat feelt.

D'Kultur, d'Fräiheet vun der Kultur feelt.

D'Méiglechkeet, fir an engem État de crise Moossname vun der Regierung duerch d'Verfassungsgericht préiwen ze loossen, feelt.

An dann déi Saach vum Ausländerwalrecht, ech kommen nach dorobber zrëck.

(Brouhaha)

Ech wollt vläicht, well ech wierklech nëmmen zéng Minutten hunn - Dir wësst, firwat, ech hat dat virdru gesot -, vläicht just e puer Saache soen.

Also, d'Recht op Liewen ass absolutt zentral. Datt dat feelt, ech hunn lech et gesot, dat ass e Knéifall viru verschiddene Lobbyen. Beim Diskriminationsverbuet fënnt ee verschidde Formulëierungen, déi absolutt onverständlech sinn, wéi zum Beispill déi hei: « Nul ne peut être discriminé en raison de sa situation ou de circonstances personnelles. » Dat ass absolutt intellektuell, juristesche onverständlech. Dat ass elo bei eis Verfassungstext! Och do freeë mer eis op déi Jurisprudenz, déi opgrond vun dësem Artikel wäert geholl ginn.

Mir hu bei de politesche Staatsziler de Problem vun der Politiséierung vun der Verfassung. Ee Virriedner huet gesot: „Jo, do ass net déi nächst Regierung gebonnen, de Staat ass gebonnen.“ Dat ass jo genau eis Kritik! Well wann elo eng Regierung kënnt - et gëtt jo gesot, datt déi nächst Verfassung, déi hei huet elo 150 Joer gehalen, och soll Joerzëngten halen -, wann dann an 30 Joer déi Ziler iwwerhaupt net méi aktuell sinn, wann an 30 Joer eng Kéier eng Regierung kënnt, déi mat deene Staatsziler net d'accord ass, dann ass de Staat gebonnen. Dann huet déi zwar en demokratischen Optrag vum Wieler, fir eng bestëmmte Politik ze maachen, an awer muss se sech dann a Kontradiktioun zu der Verfassung stellen. Dat ass dach ondemokratesch! Dat ass net eng Demokratie, wéi mir eis se virstellen.

An dann, déi Saach mat der Fonction publique: Et ass an eisen Aen net normal, datt eng Fonction publique op politesch Ziler vereedeget gëtt, dat ass fir eis net dee richtege Wee.

D'Objectifs à valeur constitutionnelle si fir eis eppes, wat ee kéint einfach ewechloossen, fir dat och ganz kloer ze soen. D'Regierung huet och hir Problemer mat deem Begrëff gehat. Ech zitieren aus hirer Stellungnam - si weess net, wat d'Konsequenze genee dovunner sinn -, d'Regierung seet: « Les conséquences liées à ces objectifs s'expliquent [...] », oder pardon, si huet gesot - ech zitieren op enger falscher Säit -, si seet: « Leur étendue demeure incertaine parce que les notions y consacrées ne sont pas accompagnées par des critères d'appréciation. » Dat heescht, och d'Regierung ënnersträicht, datt net kloer ass, wat se eigentlech solle bedenken.

Mir wëssen och net, wéi se sollen ëmgasat ginn. Am ursprénglechen Text 7755 stoung, datt se do wäere fir de Legislateur, datt dee kéint Derogatiounen maachen op constitutionnel Prinzippien. Mir haten dat kritiséiert. Dat ass elo erausgeholl ginn. Mee elo gëtt vun enger „Obligation de moyens“ geschwat. Do gëtt gesot, den « objectif à valeur constitutionnelle impose au législateur de prendre les initiatives législatives » an esou weider, fir dann dat Zil ze errechen, also et imposéiert dem Legislateur, dem Parlament bestëmmte Moossnamen, eng Obligation de moyens. Wéi wäit féiert dat? Musse mer dann awer, wéi et am ursprénglechen Text stoung, eventuell aner Prinzippien aus der Constitutioun derogéieren oder net? Alles dat ass elo onkloer. An derbäi kënnt: D'Regierung deelt eigentlech dat Gefill, wat mir och hunn, datt mer net genee wëssen, wat déi Objektivité kënne bewierken.

Ech wëll kuerz - well, wéi gesot, d'Zäit feelt mer - eriwiergoen zu deenen anere Froen, nämlech vum Ausländerwalrecht. Do ass dann déi laang Diskussioun, an ech kann elo net an den Detail goe sans porter préjudice à, mee ech wëll awer eppes politesch hei staark ënnersträichen. Ech wëll politesch ënnersträichen, datt déi véier Parteien, déi dat heiten droen, plus, ech mengen, d'Piraten vläicht och, datt déi sech alle véier a verschiddene Formen, op verschiddene Plazen, zu verschiddenen Zäiten, zum Deel iterativ, ëmmer erëm fir d'Ausländerwalrecht ausgesprach hunn.

Ech wëll der CSV just ..., well do komme vläicht elo Kritiken an esou weider. E jonken CSV-Deputéierten hat viru Kuerzem en Interview gemaach an ech hu keen Dementi héiere vun der CSV, keen! En ass gefrot ginn: « Comment intégrer davantage les résidents étrangers à la vie politique luxembourgeoise ? ». Äntwert vum 24. Februar: « Le référendum de 2015 a apporté une réponse, mais pas définitive » - d'CSV! « Notre société est en évolution, donc il faudra reposer cette question. » An da gëtt eis hei reprochéiert, mir géifen erfannen, datt hei d'Ausländerwalrecht nach géif am Raum stoen. Ma et steet am Raum! D'CSV-Deputéierte soen et selwer!

(Interruption)

An da soe mir: „Ma, hei an der Verfassung ass dat eventuell virgeduecht“, an da gëtt eis dat reprochéiert.

En zweete Punkt ass net nëmmen, datt déi véier Parteien derfir sinn. Mir hate jo gefrot, fir dat ze preziséieren, et ass refuséiert ginn. An d'Reegele vum Referendum gi geännert, dat ass nach an deem Kapitel vum Här Margue. An Zukunft muss een net méi Electeur am Sënn vum Artikel 52 sinn, fir kënnen an engem Referendum mat ofzestëmmen. D'Chamber kann dat allkéiers duerch e Gesetz selwer bestëmmen, wien dierf an engem Referendum mat ofstëmmen. Och dat ass eng wichteg Neierung, déi och an dësem Kontext kann eng grouss Bedeutung hunn.

Mat der Famill, dat ass eng, fir eis vläicht déi absolutt zentral, Fro. An dann ass et natierlech esou, datt mir net eleng warnen. Och de Staatsrot hat gewarnt, well et gëtt keen anert Land op der Welt, et gëtt keng international Konventioun, et gëtt keng Jurisprudenz, déi hei esou wäit geet wéi Lëtzebuerg. Mir innovéiere weltwäit op eng verantwortungslos Manéier! De Staatsrot hat gewarnt: « Le Conseil d'État appelle dès lors à la prudence pour ce qui est de la consécration d'un droit subjectif justiciable de fonder une famille, un droit actuellement non encore reconnu comme tel au niveau ni du Conseil de l'Europe, ni de l'Union européenne, ni des membres de cette dernière et dont l'étendue n'est pas clairement définie. » Mir innovéieren hei mat der Famill, mir innovéiere mam Wuel vum Kand.

An da gëtt hei gesot: „Mir schreibe jo Kannerrechter an eis nei Verfassung eran.“ Mee et ass keng Verfassung, déi opgrond vun dëser Émorientéierung vun der Famill, duerch d'Kommerzialisierung vum Kand - an ech soen lech nach, firwat - eigentlech Kannerrechter esou a Fro stellt, wéi et hei geschitt ass!

(Brouhaha général)

Well wann elo gesot, « toute personne [...] », ... Här President, kënnt Der derfir suergen, datt et roueg ass, wannechgelift.

(Coups de cloche de la présidence)

M. Fernand Etgen, Président.- Jo.

M. Fernand Kartheiser (ADR).- Well ech ginn ënnerbrach an ech hätt gär, datt ech ka roueg schwätzen, da kënnt Dir mer net herno reprochéieren, ech wär ze haart gewiescht.

M. Fernand Etgen, Président.- Jo.

M. Fernand Kartheiser (ADR).- Also, wann hei elo gesot gëtt, datt « toute personne a le droit de fonder une famille » - „toute personne“, net „tout couple“ oder Gott weess wat -, dann ass dat kloer, datt och eng eenzel Persoun kann eng Famill hunn, an déi eenzel Persoun wäert sech heirobber beruffen, fir e Kand kënnen ze kréien. Vu datt eng eenzel Persoun dat an der Biologie net kann, ass jo kloer: E Mann eleng probéiert et iwwer GPA, eng Fra eleng iwwer PMA avec tiers donneur. An d'Filiationsgesetz, déi och vun deene Parteien diskutéiert ginn an der Chamber, déi gesinn dat jo och vir. Wat geschitt da mat engem Kand, wat duerch eng GPA aus dem Ausland heihikënnt? Den Acte um État civil oder d'Adoptioun, wéi soll dat gehandhaabt ginn? Et ass jo alles virgeduecht!

Et ass jo net eng Imaginatioun vun der ADR, kee Cauchemar vun eis. Et ass dach déi legislativ Aarbecht, déi Dir selwer préparéiert! Et ass Är politesch Volontéit, déi mir hei bloussstellen, an duerfir sidd Der esou rose mat der ADR! Well mir dat an d'Effentlechkeet bréngen!

(Exclamations)

(Coups de cloche de la présidence)

Well mir dat an d'Effentlechkeet bréngen, wat Dir eebe just hanner verstoppten Diere maacht, nämlech eng Gefor fir d'Famill an eng Gefor fir d'Kand.

An da sot Der an Ärer Broschür, déi Der un all Stot op Staatskäschen ... - net wéi mir, well mir bezuelen eis Saache selwer, déi mer un d'Leit schécken!

(Brouhaha général)

Une voix.- Glécklecherweis!

Une autre voix.- Strof muss sinn!

M. Fernand Kartheiser (ADR).- Dir ... Jo, jo! An da sot Der doranner, et wär jo kloer, datt d'GPA zu Lëtzebuerg net a Fro kënnt, mee Lëtzebuerg ass kleng!

Nee, Dir wësst et esou gutt wéi mir: Et gëtt am Ausland gemaach an da gëtt dat dann hei importéiert.

(Interruptions)

M. Mars Di Bartolomeo (LSAP).- A! D'Kanner ginn importéiert!

M. Fernand Kartheiser (ADR).- An net zulaaschte vum Kand, datt mir net géife Kanner an d'Spillschoul loossen oder den État civil net géife ginn, dat ass dach komplette Blödsinn! Nee, et geet em d'Kommerzialisierung vum Kand. Et geet drëm, wierklech: D'Kand gëtt zu engem Objet de commerce - a mir refuséieren dat!

(Interruptions)

Mir refuséieren dat!

Wéi gesot, mir krute jo an Ärer Grousszügegkeet genau zéng Minutten, ech wëll vläicht duergfir nach just ee Wuert soen iwwert déi Saachen, ...

(Interruption)

... jo, jo, iwwert déi Saache vum Gender. Och dat hunn déi gréng gesot an hirer Interventioun. Wësst Der, wéi wäit eigentlech déi ganz Diskussioun ginn? Mir hunn elo och an eise Exposé des motifs vun den Égalités des sexes devant la loi, do steet effektiv elo och eng Referenz op d'Égalité des genres. Och dat muss ee wëssen. Wéi wäit geet dat heiten?

Et ass esou - an ech verstinn lech zum Deel, ech verstinn lech -: Dir wëllt kee Referendum. Dir fäert de Referendum, well mer dann eng Diskussioun, ...

(Brouhaha général)

... well mer dann eng Diskussioun ...

(Coups de cloche de la présidence)

... an der Gesellschaft hätten em dat, wat Dir hei hannert zouenen Dieren de Bierger wëllt zoomudden. Dorëm geet et!

M. Fred Keup (ADR).- Genau!

M. Fernand Kartheiser (ADR).- A mir als ADR hunn eppes extreem Wichtiges gemaach an där ganzer Debatt, extreem wichtig: Mir hunn der Öffentlichkeit gesot, wat lass ass!

(Brouhaha)

M. Fred Keup (ADR).- Genau!

(Coups de cloche de la présidence)

M. Fernand Kartheiser (ADR).- Mir hunn d'Kritikpunkte public gemaach. Mir hu gesot, wou d'Problemer leien. An Dir probéiert hei, op eng zum Deel onméiglech Manéier, eis dowéinst ze kritisieren.

M. Fred Keup (ADR).- Genau!

M. Fernand Kartheiser (ADR).- Mee mir sinn houfreg op dat, wat mer gemaach hunn.

Ech soen lech Merci.

(Brouhaha)

M. Fred Keup (ADR).- Richtig! Très bien!

M. Fernand Etgen, Président.- Merci, Här Kartheiser.

M. Mars Di Bartolomeo (LSAP).- Mir maachen herno de Bilan!

M. Fernand Etgen, Président.- Da freet den Här Gilles Roth d'Wuert pour fait personnel. Här Roth, Dir hutt d'Wuert.

M. Gilles Roth (CSV).- Jo, Fait personnel oder eng Kloeerstellung. Am Numm vun eiser Fraktioun an och vun der Partei: Fir d'CSV ass et ganz kloer, fir bei Nationalwalen zu Lëtzebuerg kënnen matzegoen, dass een do och d'Lëtzeburger Nationalitéit muss hunn. Dat ass eng Positioun, déi mer vertrauen hunn an der Referendumscampagne. Et ass eng Positioun, déi mer vertrauen hunn no dem Referendum a wou mer eis, am Konsens d'ailleurs mat dem fréiere Justizminister Félix Braz, derfir ausgeschwat hunn, dass den Zougang fir Netlëtzeburger zur Lëtzeburger Nationalitéit sollt vereinfacht ginn.

Déi selwecht Positioun hu mer vertraue virun de Walen 2018 an déi selwecht Positioun hu mer vertrauen, ënnert der Fiederféierung vun dem Léon Gloden, an der Institutionskommissioun. An eis Liesaart, an net nëmmen eis Liesaart, déi ass ganz kloer: Wann do steet „sans préjudice vum Artikel 52“, dat ass „unbeschadet vum dem Artikel 52“.

An, Här Kartheiser, d'intellektuell Eierlechkeet verlaangt awer hei och ... Ech respektieren Är Meenung, mee ënnerstellt eis net Saachen, déi mer net gesot hunn, a virun allem Saachen, déi ganz kloer an dem Commentaire des articles vun dëser Proposition de loi kloergestallt goufen, dass et ganz kloer ass, fir alle guerten déi Parteien, dozou ziele mer d'CSV an, ech mengen, och d'Majoritéitsparteien, op jidde Fall déi, déi dës Proposition de loi droen, dass d'Walrecht fir d'Netlëtzeburger hei net ageféiert gëtt, och net iwwert d'Hannerdier.

Ech soen lech Merci.

Mme Martine Hansen (CSV).- Très bien!

M. Fernand Etgen, Président.- Merci, Här Roth. An da ginn ech d'Wuert kuerz zrëck un den Här Kartheiser.

M. Fernand Kartheiser (ADR).- Jo, fir Fait personnel, Här Präsident. Am Prinzip hunn ech fënnf Minutten, well den Här Roth huet mech ernimmt - contrairement ..., ech hunn nämlech den Här Roth net ernimmt -, an ech

M. Fernand Kartheiser (ADR).- Dowéinst wëllt ech hei just soen, dass déi Argumentatioun ... A mir hunn dat net nëmmen an deem Interview elo héieren, an dat weess all Mënsch heibannen, dee sech fir Politik interesséiert, dass hei verschidde Parteien, an notament déi véier, déi dës Kompromëss hei matdroen, dee Verfassungskompromëss, déi Zweedréttelmajoritéit, an och anerer - och anerer! -, sech ëmmer erëm fir d'Ausländerwalrecht ausgeschwat hunn.

An et ass jo awer dann, mengen ech, un enger Partei, déi, wéi mir, 2015 fir den Dräimol-Nee agetrueden ass ... 80 % vun de Lëtzeburger hunn dräimol Nee decidéiert! D'CSV hat deemools eng Positioun, déi huet dora bestanen: „Gitt gutt informéiert an d'Walkabinn!“ Et ass jo un eis, fir dann ze soen: „Passt op, Dir Dammen an Dir Hären, ...

M. Claude Wiseler (CSV).- Här Kartheiser, wann een dauernd Saache seet, déi net wouer sinn, gi se net méi wouer doduerch.

M. Fernand Kartheiser (ADR).- ... passt op, wat hei leeft! Hei ass einfach e politesche Wëllen,

M. Mars Di Bartolomeo (LSAP).- Dach!

M. Fernand Etgen, Président.- Här Di Bartolomeo, haalt lech kuerz, wannechgelift.

M. Mars Di Bartolomeo (LSAP).- Jo, selbstverständlech, selbstverständlech! Une fois n'est pas coutume, ech wäert ganz kuerz sinn. Den Här Kartheiser huet eis ënnerstellt, mir géifen nach wie vor un dem Ausländerwalrecht plangen.

M. Fernand Kartheiser (ADR).- Jo.

M. Mars Di Bartolomeo (LSAP).- Ech respektieren d'Meenung vu jiddwerengem heibannen, ob en nach derfir ass oder ob en dergéint ass. Mee hei ass de Wieler, dee virun enger Rei vu Jore ganz kloer tranchéiert huet - ganz kloer tranchéiert! - mat 80 % Nee fir d'Ausländerwalrecht. A mir respektieren alleguer heibannen de Wëlle vum Wieler a mir wäerten net versichen, duerch eng Hannerdier ... Déi abenteuerlech Konstruktioun, déi Der gemaach hutt, fir elo e Referendum ze organisieren an dann Ausländer matwie-

Mme Nathalie Oberweis (déi Lénk).- Sou ass et, ënner anerem.

Mir hunn oft kritiséiert, awer och net mir eleng, dass de Katalog vun de Rechter an de Fräiheeten, déi déi véier Auteuren an déi nei Verfassung wëlle setzen, aus der Zäit gefall wierkt, dass en net op der Héicht vun den Ufuerderunge vun eiser Gesellschaft ass an och net der Evolutioun vun de Verfassungen a supranationalen Texter entsprécht.

Domat menge mir, dass de Katalog u Rechter an dëser Virlog vill ze staark deem gläicht, wat am 19. Joerhonnert schonn an den Text geschriwwen ginn ass. Deemools hunn déi liberal Fräiheeten a Rechter priméiert, déi den Individuum schützen solle virum Staat an der Allgemengheet. Dës Rechter hunn natierlech am 21. Joerhonnert nach ëmmer hir Plaz an der Verfassung, mee mir mengen awer, dass déi sozial Errungenschaften vun de leschten 100 a méi Joren oder och d'ökologesche Krisen, déi d'Iwwerliewe vun de Mënschen op der Äerd a Fro stellen, eng Stärkung vum Grundrecht katalog ronderëm d'Sozialan Erwerbrechter gerecht fertegt an onbedéngt néideg gemaach hätten.

Aus der Virlog vu Majoritéit an CSV ginn dës ganz zentral Aspekter an d'Sektioun iwwert déi sougenannten Objectifs à valeur constitutionnelle verfracht. D'Artikelen, déi do stinn, kënnen net viru Geriicht ageklot ginn. Déi berodend Mënschrechtskommissioun bemängelt dat och an hirem Avis, mee warnt awer och, dass wichteg sozial Rechter wéi d'Recht op d'Wunnen, d'Recht op Aarbecht iwwert dës Wee figéiert ginn, se also an eng Kategorie agestuft ginn, wou eng Evolutioun hin zu enger Stärkung bis hin zu enger Aklobarheet vun deene Rechter onméiglech gemaach gëtt.

Ech zitieren den Avis vun der CCDH, deen dës Problematik mam Beispill Logement op de Punkt bréngt: « Au lieu d'inciter le législateur à prendre le droit au logement au sérieux et à prendre des mesures législatives pour mettre en place un droit opposable, [...] le texte constitutionnel se borne à annoncer un objectif politique vide de toute possibilité sérieuse d'invocabilité. Il est fort regrettable que le texte constitutionnel soit vu comme une manière d'énoncer des objectifs vagues, au lieu de saisir l'opportunité de prendre les droits au sérieux et de les mettre au service de l'amélioration d'une crise sociale de taille comme la crise du logement luxembourgeoise contemporaine. »

Ech wëll wëssen: Wat hu mir vun deene Staatsziler? Wat huet de Bierger konkret vun deene Staatsziler?

Ganz däitlech gëtt hei, dass eng Chance verpasst gëtt, fir e Verfassungstext op de Wee ze bréngen, deen der gesellschaftlecher Realitéit Rechnung dréit an de Wee vum soziale Fortschritt opweist. Dat ass ëmsou méi bedenklech, well an dësem Deel vun de Staatsziler an eischer Linn Virschléi stinn, déi an der ganz klenger Biergerbedeelegung geäussert gi waren. Dat weist eis op en Neits, wéi kleng de Stellwäert vun dëser Biergerbedeelegung fir déi véier Auteure war.

Här Präsident, mir wëssen, dass dës Verfassungsreform de klengste gemeinsamen Nenner tëscht den Auteure war. Dat ass kee Geheimnis. Dass Verschidener gäre méi wäit gaange wieren, huet jo och de grénge Vertrieeder e Méinden op enger Table ronde zur Verfassungs-

Den Här Fernand Kartheiser (ADR)

hunn eng Fro zu der Prozedur. Et ass jo net esou, dass eng Partei, wa se ernimmt gëtt, hei dann en Droit de réponse huet. Soss kënnen mer dat aféieren, ech sinn do net dergéint, well d'ADR ass haut bestëmmt 50-mol ernimmt ginn an ech hätt gär 50-mol fënnf Minutten gehat, fir op déi Reprochen ze äntweren.

Mee et ass esou, wann ee perséinlech genannt gëtt, wéi den Här Roth mech elo genannt huet ... An ech wëll dem Här Roth soen: Ech hunn hei näischt anescht gemaach, wéi eeben en CSV-Deputéierten am Interview ze zitieren, wou e genau dat Argument ënnermauert huet, wat ech hei bruecht hunn. Also dat a puncto Eierlechkeet!

M. Mars Di Bartolomeo (LSAP).- Wie war dat?

M. Fernand Kartheiser (ADR).- E jonken CSV-Deputéierten, Paperjam, 24. Februar. Dir fannt dat erëm, Här Di Bartolomeo, ouni Problem.

M. Mars Di Bartolomeo (LSAP).- Ha!

Une voix.- Wéi heescht en dann?

M. Mars Di Bartolomeo (LSAP).- Fait personnel, Dir hutt mäin Numm genannt!

(Hilarité)

deen drop spekuléiert, dass 2015 elo scho laang hier ass, ...

Une voix.- Wou ass de Fait personnel?

M. Fernand Kartheiser (ADR).- ... dass elo d'Realitéit, wéi dee jonken Deputéierten dat gesot hat, sech am Land ännert an dass iergendwéini den Abléck kënnt, wou mer erëmkommen an et dann iwwert d'Hannerdier aféieren. An dës Verfassung ass e gudde Wee, fir et ze maachen.

M. Fernand Etgen, Président.- Merci, Här Kartheiser. An elo kritt d'Wuert deen nächsten ageschriwwene Riedner.

M. Mars Di Bartolomeo (LSAP).- Här Präsident!

M. Fernand Etgen, Président.- Nee, mir sinn a kenger Prozedur dran, wou Dir kënnt d'Wuert froen. Dir sidd net perséinlech ernimmt ginn, Här Di Bartolomeo.

(Brouhaha)

M. Mars Di Bartolomeo (LSAP).- Fait personnel! Den Här Kartheiser huet mäin Numm genannt!

Une voix.- Nee!

Plusieurs voix.- Dach! Dach!

Une voix.- Mir hunn en all héiechen.

D'Madamm Nathalie Oberweis (déi Lénk)

revisioun gesot. Dat gleewen ech him och gären. Mee mir dierfen eis net mat minimalistesche Kompromëssléisungen zefridde ginn, net an esou engem wichtege Gesetz, net am Grondgesetz an net an Zäiten, wou Krisen herrschen a wou mer eis mussen d'Mëttele ginn, fir géint dës Krisen ze kämpfen!

Wouzou eis dat féiert, weist jo grad d'Logementskris, an déi mer eis ëmmer erëm verrennen hei zu Lëtzebuerg. Den Artikel 29 vun der Propos iwwert de private Besëtz, déi mir hei elo diskutieren, hält tel quel dat erëm, wat aktuell am Artikel 16 vun der Verfassung steet.

Mir wësse jo awer alleguer heibannen, dass dësen Artikel eng zentral Roll spillt an der Logementskris a fir den Handlungsspillraum vu Gemengen an dem Staat, fir un Terrainen ze kommen oder Terrainen ëmzeklassieren.

Mir sinn ëmmer erëm mat Gerichtsurteeler konfrontéiert, wou Gemenge vill ze séier d'Limitten opgewise kréien op der Grondlag vun dësem Artikel. Dat bleift awer ëmmer esou stoen, wéi wann dat kee Problem wier.

Mir hunn an eiser Verfassungspropos och net gesot, dass mir de Schutz vu privater Proprietéit net wëllen an dass mer deen a Fro stellen. Mir soen dat net. Dat soen ech ganz kloer. Dese steet och an eise Text dran. Mee d'Privatproprietéit ass fir eis just eng Form vu Besëtz, déi geschützt soll ginn, nieft dem öffentlechen, dem sozialen an dem kooperative Besëtz. An den Émgang vun deene Formen vu Besëtz muss am Intérêt général stattfannen an am Aklank mat anere Prinzippien, déi an der Verfassung stinn.

Wann de Schutz vum Privatbesëtz esou esäiteg an eleng do steet, gëtt dat Ofweien am Intéressi vun der Allgemengheet - a mir mengen, dass d'Logementsproblematik esou en Intéressi ass - onméiglech gemaach.

Här President, bei de soziale Schutzrechter kéint ech elo och iwwer ganz vill aner Artikelen aus der Propos vun déi Lénk schwätzen, déi net hei am virleiden Text stinn. Ech beschränke mech awer op d'Sécurité sociale. An eise Virschlag ass d'Sécurité sociale als Mënscherecht verankert, als eng verpflichtend Aufgab vum Staat. Si steet awer och schonn als konstitutiv fir de Staatsbegrëff vu Lëtzebuerg. D'Sécurité sociale ass als soziale Besëtz

definiéiert an dierf deemno net privatiséiert ginn.

Wéi ass et mat der Propos vu Majoritéit an CSV? Och steet d'Sécurité sociale dran, mee wéi se gereegelt gëtt, steet net an der Verfassung, mee an engem Gesetz. Soumat ass se net geschützt als soziale Besëtz, also als kollektive Besëtz vun all deene Leit, déi cotisiéiere fir sech an hir Familljememberen, mee kann theoreetesch privatiséiert ginn. Dat ass awer keng Klenggekeet, déi net do drasteet, zumindest net fir eis!

Nach méi problematesch an eisen Aen ass, dass de Schutz virun Aarmut als Recht oder zumindest awer de Kampf géint d'Aarmut als Staatszill emol net an der Verfassung soll stoen.

Am Text vun déi Lénk steet am Artikel 65 ënnert de Grondrechter: « L'État garantit la protection contre la pauvreté et contre l'exclusion sociale. La loi détermine un revenu minimum garanti supérieur au seuil de pauvreté. » Mir mengen, dass de Schutz virun Aarmut, Vereendlung a sozialer Ausgrenzung onbedéngt an eng Verfassung vun enger Gesellschaft, déi op sech hält, gehéiert, dës émsou méi, well d'Würd vum Mënsch, d'Dignité humaine, als zentralen Droit fondamental an d'Verfassung soll opgeholl ginn, a gëtt jo dann och opgeholl.

Wéi kënne mer vu Mënschewürd schwätzen, wann Aarmut net als Contraire zur Würd vum Mënsch ugesi gëtt? Vill Avisen an och Verfassungsrechtler hu kritiséiert, dass d'Dignitéit vum Mënsch e schwammege Begrëff ass, wann en net mat engem Katalog vu Rechter, wéi an eiser Propos, ënnermauert a beschriwwen gëtt, deen de Richterinnen a Richter dann och déi néideg Indicationen doriwwer gëtt, wat de Constituant mat der „Dignitéit“ gemengt huet.

An eise Text steet d'Dignitéit nieft dem Recht op Liewen direkt am Ufank. Duerno kënnt en extensive Katalog u Rechter, deen all Lecteur se verstoe gëtt, wat mir ënner Mënschewürd verstinn. Zum Beispill ass dat eeben dee Revenu minimum garanti supérieur au seuil de pauvreté. Mir sinn eeben der Meinung, dass eng Verfassung soll konkret ausgeluecht ginn.

Wa mir déi sëlleg Krisen, ugefaange mat der Wunnungs- a Sozialkris, wëlle Meeschter ginn, da brauche mir kloer Indicationen, kloer Undeitung, konkret Rechter, un déi de Staat sech muss halen an déi de Bierger d'Mëttelen an de

Grapp ginn, Drock op de Staat ze maachen, eebe fir dass dës Rechter sollen ëmgeseit ginn. Rechter solle keng Absichtserklärung bleiwen, mee realiséierbar Ziler. De Staat ass net fir sech selwer do, mee en huet eng nobel Missioun, an zwar déi, dem Bierger ze dengen.

Dorunner uknäppend wëll ech op d'Émweltrechter agoen, déi an der Propos vun der Majoritéit an der CSV ganz feelen, mat Ausnam vun engem sougenannte Staatszill, wouzou ech eis Meinung jo scho gesot hunn.

Mir liewen an enger Zäit, an där d'Ausbeutung vum Planéit duerch déi destruktiv, extraktiv Wirtschaftsweisen vum Kapitalismus d'Liewensgrundlagen esou beschiedegt huet, dass e gesond Liewen a Sécherheet fir ganz vill Leit net méi assuréiert ass.

Ass de Wee, fir géint dës Entwicklung unzekommen - an dës muss eis Aufgab sinn, all aneres wäert schrecklech Konsequenzen hunn -, net, fir der Verfassung Ambitioun a Verbindlechkeet op ökologesche Froen ze ginn? Mir mengen: dach, onbedéngt! An ech argumentéieren hei esou wéi virdu beim Logement. Muss d'Verfassung dem Parlament net d'Verpflichtung ginn, fir déi néideg Efforten ze maachen, fir dës Ausbeutung an Zerstéierung en Enn ze setzen? Ma dach, esou menge mir et.

An d'Recht vun all Mënsch op e Liewen a Gesondheet an enger intakter Émwelt ze garantéieren, och dat! Domat hätt d'Gesellschaft eng Upak, fir Drock op d'Politik ze maachen. Esou gesi mir et. Mee esou wäert et mat dëser Verfassungsrevisioun net kommen.

Dës géif eis eng lieweg Verfassung ginn, mat der stänneger Weiderentwicklung vu Rechter, déi d'Leit kënne a kloer viru Gericht a woumat se och e Verfassungsgericht kënne uuffen. Dee Punkt iwwert d'Wichtigkeet vum Accès zum Verfassungsgericht hunn ech schonn a mengem éischten Deel iwwert d'Justiz och hei gesot.

Eng aner wichtig Méiglechkeet, fir d'Rechter an der Verfassung ze stärken, ass d'Wiesselwirkung mat supranationalen Traitéen. A verschiddenen Avisen gëtt vun der Clause pro homine geschwat. Mir hunn dës Clause an eise Text stoen. Domat ass sécher gestallt, dass d'Gerichter bei enger Klo ëmmer déi fir den Individuum favorable juristesche Norm sichen, zum Beispill an internationalen

Traitéen, déi Lëtzebuerg och ratifizéiert huet.

Dës Approche ass natierlech och hëllefreich fir d'Weiderentwicklung vu Rechter. Mee leider wierkt et ganz staark esou, wéi wann d'Verfassungspropos vun der Majoritéit an der CSV éischter geschriwwen gi wier, fir esou mann wéi méiglech Beuegung ze kréien, fir esou mann wéi méiglech Debatt, Evoluition a soumat och esou mann wéi méiglech Bezuch zu enger Realitéit, eng Realitéit, déi duerch Krisen duerchzu gëtt, op déi mer Äntwerte sichen. An déi Äntwerte fanne mir an dëser Verfassung net!

Mir wäerten eis dann och bei dem Vott enthalten, geneesou wéi bei deenen aneren Deeler, well, wéi Dir wësst, hu mir eng besser Propos.

Merci villmools.

M. Fernand Etgen, Président. - Merci villmools, Madamm Oberweis. An den nächsten ageschriwwene Riedner ass den honorablen Här Sven Clement.

M. Sven Clement (Piraten). - Merci, Här President. Léif Kolleginnen a Kollegeen, d'Entscheidung, fir fir oder géint déi virleidend Verfassungsrevisioun ze stëmmen, hu mir Piraten jo bekanntlech als basisdemokratesch Partei net eleng getraff, mee, wéi scho bei de viregten Ännerungen, a Consultatioun mat eise Memberen.

Eis Membere kruten déi véier Dossierer zum Vott virgelaucht, esou wéi d'Chamber se och virleien huet, a mir hu gefrot: „Wéi gesitt Dir dat?“ An eis Memberen hu sech domat beschäftigt, kontrovers domat beschäftigt, an hunn zum Schluss gesot, dass een duerfir soll stëmmen. An dat huet sech och mat deem gedeckt, wat de Marc Goergen an ech als Visioun dervun haten, nämlech fir eng Verbesserung vun der aktueller Verfassung ze stëmmen.

Mat dëser haiteger Jo-Stëmm komme mer also der Decisioun vun eise Memberen no. Allerdéngs, an dat hate mer och bei deenen zwou scho gestëmmte Revisiounen schonn ze bemängelen, schwiewen niewent ville positiven Effekter awer och dach e puer Froen am Raum.

U sech war de virleiden Text jo scho bal zum Scheitern verurteilt. An ech mengen, op d'Geschicht wëll ech net méi am Detail agoen, mee et war esou, dass d'CSV hire Support entzunn huet an dunn d'Verfassungsrevisioun quasi dem Scheitern entgéintgaangen ass. Datt du mam Versuch, jiddereen u Bord ze behalen, d'Verfassungsreform zu engem Konsens vum sougenannte „lowest common denominator“ tëschent de Regierungsparteien an der CSV gouf, dat ass och kee Geheimnis.

Dësen Text ass eng Verbesserung, mee en ass awer och nach net perfekt. An net ganz perfekt war sécher och d'Informationscampagne an de Fait, dass zum Schluss de Referendum de Biergerinnen a Bierger awer nach ewechgeholl gouf.

Eng Verfassung stellt d'Häerzstéck vun eise politesche System duer. An duerfir sollt esou en Text, nieft dem Support vun der Majoritéit, enger Zweeddréitel-majoritéit am Parlament, och zousätzlech vun de Biergerinnen a Bierger gedroe ginn.

Am Walkampf ware sech d'Parteien eens. Si haten alleguerten d'Fuerderung no engem Referendum an hirem Walprogramm stoen. A souguer am Koalitionsaccord huet de Referendum seng Plaz fonnt. Haut

muss ee soen, an dat net nëmme par rapport zum Referendum, mee och zu Theeme wéi der Legaliséierung vum Cannabis an dem Zickzackkurs heiansdo, wat d'Coronamessuren ugeet, dass wuel e ganz pregnant Zitat vun engem däitschen Altkanzler nees e bëssen un Aktualitéit gewonnen huet an et nees heescht, Zitat: „Was interessiert mich mein Geschwätz von gestern?“ - Zitat Konrad Adenauer.

D'Biergerinnen an d'Bierger hunn zwar elo nees d'Méiglechkeet, vum 2. bis de 25. März bei hirer Gemeng eng Ënnerschrëft ze hannerloossen, fir e Referendum ze fuerderen, wat d'Kapitel virdu ugeet, mee mir wëssen alleguerten, dass d'Prozeduren ze onpraktesch sinn, fir vu ville Leit wierklech genotzt ze ginn.

Als Piraten begrëisse mir grondsätzlech all d'Méiglechkeeten, déi versichen, d'Biergerinnen an d'Bierger un den Decisiounen ze bedeelegen. Allerdéngs léisst déi Aart a Weis, wéi déi Participatioun am Kader vun engem méigleche Referendum gestallt gëtt, dach ze wënschen iwwer. Esou ass de Fait, dass d'politesch Kommunikatioun ronderëm d'Revisiounen esou schwach war, dach op e ganz bewosste Choix zréckzeféieren. Méiglechst weening drüwer schwätzen, fir méiglechst weening Géigewand ze kréien, esou bereet ee sécher net de Buedem fir méi Biergerparticipatioun, mee vläicht wëllt een dat jo och einfach net.

D'Spuere vun deem desastréisen Dräimol-Nee vun 2015 hu sécher bei Verschiddene ganz déif Wonnen hannerlooss, aus deenen d'Regierungsparteien hir Lektioenen gezunn hunn. Mee eis politesch Kultur an d'Participatioun vun de Biergerinnen an de Bierger sollten awer net éiweg weider dorënner leiden.

An enger Zäit, an där Transparenz ëmmer méi wichteg gëtt, muss ee sech bei esou engem wichtege Projet wéi der Verfassung dach awer froen, ob ee mam Ausschluss vun der Biergerbedeelegung hei d'Legitimitéit vun der Politik net awer ënnergrueft an esou d'Politikverdrossenheet férdert.

Natierlech kann een elo soen: „Mir haten dach deemools d'Rubrik „Är Virschléi“ an den Owend am Tramsschapp!“ An, jo, et goufen och Broschüre verdeelt. An do muss ee soen, dat si gutt Usätz. Mee dat geet dach einfach net duer! Esou vill Leit hunn ausser där enger dëner Broschür, an där mol net de Verfassungstext drasteet, keng Informatiounen iwwert d'Reforme kritt. Mat enger flächendeckender a fréizäiteger Campagne, do sinn ech mer sécher, hätten d'Versprache vun de Walprogrammer an dem Koalitionsaccord kenne gehale ginn an d'Revisiounen an engem Referendum vun de Biergerinnen an de Bierger mat breeder Majoritéit kënne ugeholl ginn.

D'Biergerinnen a Bierger kënne méi, wéi Dir hinnen zoutraut, léif Kolleginnen a Kollegeen. Mee d'Realtéit gesäit den Ament eeben anescht aus. An esou bleift de Leit elo näischt aneres, wéi sech an enger kuerzer Zäitfënster ëmmer nees perséinlech op de Gemengen anzeschreiwen, wa se dann un engem Referendum interessiert sinn.

Dat ass alles anescht wéi praktesch a férdert net d'politesch Participatioun, déi dach am Contraire einfach gestalt sollt ginn an am beschte Fall nach Spaass maache kéint. Déi aktuell Prozedur si wäit vun der Realitéit vu berufstätege Persounen ewech. An esou gouf hei

och eng Chance verpasst, fir ze moderniséieren. Well et hätt een dach déi Stëmme ganz einfach op elektroneschem Wee kënnen sammelen, wann een d'Texter ugepasst hätt. Mee dat gouf net gemaach. Wa mer d'Majoritéit fannen, fir d'Verfassung ze änneren, hätt mer och d'Majoritéit fonnt, fir déi Texter unzepassen!

A wat da geschitt, wann een d'Prozeduren esou komplizéiert mécht, ass, datt just déi, déi wierklech radikal géint eppes sinn, sech nach investéieren. Dat huet een dann ënner anem am Tramsschapp gesinn, well déi mat deene méi haarde Stëmme héiert ee schlisslech ëmmer. An dat ass wierklech schued, well dës Verfassungsrevisioun beinhalt eigentlech vill gutt Usätz. Natierlech ass et begrëssenswäert, datt hei fundamental Rechter an d'ëffentlech Fräiheeten an eiser Verfassung verankert a virun allem moderniséiert ginn. Et ass wichteg, datt d'Kannerrechter gestärkt ginn, an och, datt gewësse Polemiken ëm dës Passagen hoffentlech endlech bäigeluecht konnte ginn. Mee wann ech haut nogelauschtert hunn, hunn ech d'Gefill, datt déi Polemiken nach e puer Wochen a Méint wäerte schweelen.

D'Wuel vun de vulnerabelste Membere vun eiser Gesellschaft an net iergendeng Form vu gefaarter staatlecher Amëschung stinn hei ganz kloer am Vierdergrond. Och d'Staatsziler, déi eng Plaz an der Verfassung kréien, fanne mir Piraten immens luewenswäert. Esou kréien ënner anerem jo den Droit au travail, d'Lutte géint de Klimawandel an

E Problem vun de Staatsziler bleift awer, an dat gouf haut och schonn ugeschwat, datt se bekanntlech net ageklot kënnen ginn, soudatt ofzewaarden ass, ob se tatsächlech eppes bréngen oder ob se just als eidel Bekenntniserklärung wäerten déngen, déi awer schlussendlech zu kengen Ännerunge wäert féieren.

Mir Piraten erhoffen eis natierlech de Géigendeel, nämlech datt déi zukünfteg Politik hir Aarbecht op dës Ziler ausricht. An dofir wier et jo nawell eng Iddi, wann een an Zukunft op der Affiche d'évaluation d'impact och misst ugin, ob de jee-weilege Projet de loi am Aklang mat de Staatsziler ass oder net.

Eng entspreichend Motioun, Här President, hunn ech haut och direkt matbruecht an ech ginn lech déi dann.

MOTION 1

D'Chamber vun den Deputéierte stellt fest:

- dass haut mam Dossier parlementaire n° 7755 déi drëtt Revisioun zur Verfassung an der Chamber gestëmmt gëtt;

- dass mat der „Section 4. - Des objectifs à valeur constitutionnelle“ Staatsziler an d'Verfassung encadréiert ginn;

- dass dës Staatsziler als Orientéierung fir déi zukünfteg Politikgestaltung fungéiere sollen, dass dës Staatsziler net aklobar sinn.

Aus dese Grënn invitéiert

Trotz de genannte gudde Punkte bleiwen awer dann och eng Rei Punkten, déi problematesch sinn an an noer Zukunft nach missten ugepasst ginn, wéi zum Beispill d'Formulatioun, Zitat: « Les Luxembourgeois sont égaux devant la loi ».

D'Verfassungsrevisioun gëtt mam Narratif vun enger Moderniséierung promovéiert. Mee ass et da modern, bal d'Hallschent vun de Leit hei zu Lëtzebuerg mat esou enger Formulatioun mol direkt auszuschléissen? Ech mengen net. Mir froen eis, ob dës Formulierung esou, wéi se do steet, net provokant, voire problematesch ass, wann ee bedenkt, datt hei zu Lëtzebuerg d'Zuel vun de Frontalieren a vun den hei am Land liewende Leit mat auslänneschem Pass einfach immens héich ass. Dës Leit, déi dach esou maassgeblech zu eise Wuelstand bäidroen an ouni déi mir zu Lëtzebuerg e grouse Problem hätten, gi mat dëser Formulierung kategoresch ausgeschloss. Ech si mer sécher, datt hei eng méi weltopen a wëllkomme Formulierung d'Liewensrealitéit an eise Land besser erëmgespigelt hätt.

A beim drëtte Paragraf vum nämmelechten Artikel froe mer eis dann och, wéi sou een hei eng binär Ausleeung muss ënnerhuelen. Wéi sou „les femmes et les hommes“ soen, wann ee mat enger méi neutraler Wuertwiel de ville Fortschreter aus den Gender Studies Rechnung kéint droen an déi eigentlech iwwerkomme klassesch Reduzierung vum Geschlecht op

M. Marc Goergen (Piraten). - Ganz gutt!

M. Fernand Etgen, Président. - Merci villmools, Här Clement. Der CSV-Fraktioun stinn nach siwe Minutten zou an den Här Gloden wëllt dovunner profitéieren, fir nach e puer Kloestellungen ze maachen. Här Gloden, Dir hutt d'Wuert.

M. Léon Gloden (CSV). - Merci, Här President. Ech hu mer nach eng Kéier erlaabt, hei d'Wuert ze froen, well ech eppes hei net akzeptéieren, an dat ass eng Ausso vun der ADR, datt an dëser Verfassung d'Recht op Liewen net géif drastoen. Fir dat ze behaupten an enger Zäit, wou Dausende vu Leit, well se wëllen hiert Recht op d'Liewen hunn, um europäesche Kontinent flüchten a wou all déi aner EU-Länner, Lëtzebuerg inclus, alles maachen, datt deene Leit hiert Recht op Liewe respektéiert gëtt, fannen ech staarken Tubak!

An da muss ee sech d'Fro stellen: Wat heescht Recht op Liewen, Här President? Recht op Liewen heescht, datt d'Person e Recht huet op seng physisch a mental Integritéit. Recht op Liewen heescht, datt ech kengem physisch Leed dierf zoufugen. Ech dierf keen torturéieren. Ech dierf kengem en Traitement ginn, wat net human ass a wat degradant wier. An d'Doudesstrof ass verbueden.

Dat sinn d'Komponente vum Recht op d'Liewen. A wann ech op d'Recht vu Liewe pochen: Dat beinhalt och d'Recht ze liewen, wéi ech wëll. A wann ech hei de Vertrieder vun der ADR héieren ... Am Kader vun der Diskussioun iwwert d'Famill seet d'ADR: „Mir erkennen d'Recht zu verschiddene Liewensformen de Bierger an de Biergerinnen hei zu Lëtzebuerg net un.“

Merci.

M. Fernand Kartheiser (ADR). - Här President, dierf ech dem Här Gloden eng Fro stellen?

M. Léon Gloden (CSV). - Nee. Et ass kee Fait personnel.

M. Fernand Etgen, Président. - Et ass kee Fait personnel.

M. Fernand Kartheiser (ADR). - Et ass fir eng Fro - eng Fro.

M. Fernand Etgen, Président. - Nee. U sech gëtt et dat jo och net, eng Fro ze stellen.

M. Fernand Kartheiser (ADR). - Jo, ech hu kee Recht, eng Fro ze stellen. Ech wollt jo just froen, ob ech dierf eng Fro stellen. Den Här Gloden refuséiert.

M. Fernand Etgen, Président. - Nee, den Här Gloden huet schonn dorobber geäntwert.

M. Fernand Kartheiser (ADR). - Dat ass ganz schued, Här President.

M. Fernand Etgen, Président. - Genau. Jo. Merci villmools, Här Gloden.

D'Regierung huet d'Wuert, d'Madamm Justizministesch Sam Tanson.

PRISE DE POSITION DU GOUVERNEMENT

Mme Sam Tanson, Ministre de la Justice. - Schéine gudde Mëtteg. Dir Dammen an Dir Hären, dat, wat haut de Mëtten zum Vott steet, ass eigentlech ee vun deene wichtegsten Texter an eise Staat. D'Grondrechter solle jiddwerengem et erlaben, seng Fräiheet an Usproch ze huelen, säi Liewen onofhängeg

no senge Virstellungen ze gestalten an un der politescher Gesellschaft deelzehuelen. Si weisen duerfir dem Staat och d'Limite vu senger Aktioun op, zeechnen awer och Beräicher op, an deenen den ëffentlechen Handlungsbedarf determinant ass, fir datt d'Rechter iwwerhaapt effektiv kënnen sinn.

D'Grondrechter sinn d'Fundament vun eiser politescher Gesellschaft. Datt dat keng eidel Wieder sinn, datt weist zum Beispill och déi rezent Rechtsspriechung vun eise Verfassungsgeriicht, wou explizit op de Rechtsstaat verwisen gëtt a wou erkläert gëtt, datt deen als vu Grondrechter an demokratesche Prinzipie gedroen definéiert gëtt.

Et kënn deemno och op Notioune a Prinzipien un, déi eis politesch Ambitioune fir d'Gesellschaft ausdrécken, och dann, wa se a priori - an dat ass jo de Mëtte vill diskutéiert ginn - als symbolesch kéinten analyséiert ginn. Ech sinn der Meinung, datt déi Prinzipien am Fräiheetlechen wéi och am Sozialen esou staark wéi méiglech an der Verfassung solle verankert ginn.

Wéi de Rescht vun der proposéierter Verfassung ass och dëst Kapitel d'Resultat vu laangen Diskussiounen, vu laangen Aarbechten an der Chamberskommissioun an der och net ëmmer evidenter Sich no engem Kompromëss. Verschiddene Fortschreter wëll ech awer ausdrécklech begrëssen an de Membere vun der Chamberskommissioun elo scho Merci soen, datt si och schonn nach nom Ofschluss vun den Aarbechte prett waren, nei Garantië virzegesinn.

Esou ass, wéi et schonn erwänt gouf, eise Grondrechtskatalog duerch en Ugläichen un d'Garantië vun der Mënscherechtscharte vun der Europäescher Unioun op verschiddene Punkten aktualiséiert ginn, dorënner de Schutz vun der Mënschewürd, den Dateschutz, d'Petitiounsrecht oder och nach d'Recht op Asyl.

Dat sinn absolutt begrëssenswäert Fortschreter. All Mënsch, egal, wéi engem Geschlecht zougehéiereg, huet an Zukunft der Verfassung no nieft dem Recht op de Schutz vum Privatliwien och d'Recht, eng Famill ze grënnen. Au vu vun der Legislatioun, déi et schonn hei zu Lëtzebuerg gëtt, déi et schwulen a lesbesche Koppele erlaabt, sech ze bestueden, kann ee soen, datt dës Acquisen duerch deen heiten Text nach eng Kéier verstärkt ginn.

D'Suerg, doduerch misst ee Fuerderunge betreffend d'Fro vun der Leihmutterchaft zum Beispill Rechnung droen, deelen ech net. Natierlech kann d'verfassungsrechtlech Unerkennung vun engem Recht verschidde Leit animéieren, e Recours ze maachen. An dat ass och gutt esou. Jiddwereen huet e Recht dozou, seng Demanden anzekloen, ouni datt mer eis awer ëm d'Kanner an d'Fräirechter musse Suerge maachen. Déi hei unerkannte Rechter hunn all schonn en europäeschen oder internationale Pendant. An d'europäesch Rechtsspriechung an der Matière imposéiert net d'Unerkennung vun zum Beispill der Leihmutterchaft.

Dat erlaabt mer, op en zweete wichtige Punkt zrëckzekommen, de Prinzip vun der Primautéit vum Interêt vum Kand. Dës Prinzip sollt uganks zu de verfassungsrechtlechen Objektiv zielen, ass awer am Endeffekt als Droit à part entière consacré ginn, eppes, wat och an der Positioun vun der

Den Här Sven Clement (Piraten)

den Droit au logement de Status vun engem Staatszil. Allerdéngs ass hei ze bemerken an ze bedauern, datt keng Referenz zur Bekämpfung vun der Aarmut, vun den Inegalitéiten tëscht de Geschlechter an en gros näischt zur Förderung vun der sozialer Kohäsioun als Staatszil festgehale gouf.

An Zäite vun enger steigender Prekaritéit an ëmmer méi grouse Verdeelungsongerechtegkeete fanne mir Piraten dat zudéifst bedauernswäert a gesinn doranner eng traureg Kontinuitéit vum Status quo.

Datt d'Promotioun vum Dialogue social als Staatszil unerkannt gëtt, ass dann awer nees immens ze begrëssen. D'Sozialpartner stellen nämlech en zentrale Piler vun eise gesellschaftlechen Zesummenhalt duer. An esou ass et wichteg, datt si hir Plaz an der Verfassung fonnt hunn, soudatt se hire Rôle och nach an Zukunft kënnen ausüben.

d'Chamber vun den Deputéierten d'Regierung:

- d'Fiche d'évaluation d'impact vun zukünfteg Gesetzesprojeten duerch eng weider Rubrik „Objectifs à valeur constitutionnelle“ ze ergänzen, fir allkéiers ze evaluéieren, awéifern d'Projete mat den neie Staatsziler am Aklang stinn.

(s.) Sven Clement.

M. Fernand Etgen, Président. - Merci.

M. Sven Clement (Piraten). - Net nëmme géif dat e wichtige Bäitrag zur Transparenz leeschten, mee d'Parlament kéint och a senger Kontrollfunktioon nach eng Kéier gestärkt ginn, soudatt mer vläicht wierklech kéinten, wéi d'Rapportrice, d'Madamm Beissel - där ech Merci soe fir hire ganz ausféierleche Rapport -, op „Chamber aktuell“ am November nach sot, mat där Verfassung zum Peloton de tête gehéieren, nämlech dee vun deene moderne Länner.

just weiblech oder just männlech hätt kënnen hanner sech loossen? Och mat dëser Formulierung, dat muss ee kloer soen, gëtt der Liewensexistenz vu ville Leit net méi Rechnung gedroen. An dat bedauern ech immens.

Et bleift also vill Potenzial fir nach zukünfteg Verbesserungen. A wa mer haut dëser Verbesserung vum aktuellen Text zoustëmmen, da soll dat also net heeschen, datt een net nach méi änneren misst an Zukunft. Mir wëssen, datt dësen Text d'Resultat vu laangen Diskussiounen an nach vill méi Kompromësser war. An dofir wäerte mer dësen Adaptatiounen net am Wee stoen, och wa mer hei nach Aarbecht gesinn.

Wéi scho gesot, mir hunn eis Membere matentscheede gelooss. Si hunn déi nämmelech Entscheedung geholl wéi de Marc Goergen an ech. An dofir stëmme mer mat Jo.

Ech soen lech Merci.

Regierung monéiert gouf a wat ech expressis verbis begreissen.

Ech hunn e kleng Bemoll, en ass och schonn ugeklongen de Mëtten: Ech hätt wierklech och eng Virleift gehat fir déi Notioun vum „intérêt supérieur“ vum Kand, fir all Interpretatiounsformen ze vermeiden. Den „intérêt supérieur“ vum Kand ass déi Notioun, déi mer an allen Texter erëmfannen.

Et ass awer gutt, datt mer deen Interêt hei consacrieren, well en l'absence vu spezifesch Kannerrechter soll awer an all Fro, wou si concernéiert sinn, den Impakt vun der Decisioun op d'Kand als ieweschst Consideratioun gekuckt ginn. Dacks brauche Kanner duerch hir per se vulnerabel Situatioun eng spezifesch Protektioun, déi nach net all applikabel Legislatioun virgesäit. Mat deem generelle Prinzip ass kloer, datt d'gesamt Reegel- a Gesetzwierk muss an deem Sënn interpretéiert an applizéiert ginn. Et ass e ganz, ganz grouse Fortschritt am Sënn vun de Kannerrechter zu Lëtzebuerg.

Wann dës effektiv, wéi vun der Mënscherechtskommissioun oder dem Ombudsman fir Kanner a Jugendlecher gefuerdert, alleguer explizit an de Verfassungstext hätte kënnen integréiert ginn, esou dréit dësen iwwergeuerdente Prinzip awer scho ganz vill Potenzial a sech.

Och d'verfassungsrechtlech Objektiv si grondleeënd positiv ze gesinn. Effektiv hunn déi Objektiv par définition net dee selwechte Wäert wéi e Grondrecht. Effektiv kann een dat am Sënn vu permanent méi staarke Garantie soulaang bedauern, wéi d'Grondrecht net consacréiert ass.

De Réckgrëff op d'Notioun vum verfassungsrechtlechen Objektiv erkläert sech allerdéngs och doduerch, datt hei soll d'Wichtigkeet vun enger Revendicatioun unerkannt ginn, ouni awer dem Staat eng absolut Obligatioun ze imposéieren, wéi zum Beispill beim Recht op d'Wunnen, dat effektiv keen oder nach kee Grondrecht ass, quitte datt de Fait, datt all Mënsch eng Plaz fir ze wunne muss hunn, e politesch Zil vum Staat ass. Fir d'Recht op Schaffe gëllt Änlech.

D'Rechter, déi de Staat garantéiert, muss en och respektéieren kënnen. D'Objektiv sinn nawell als Zilsetzung ze begreissen, och wat den Ëmweltschutz an natierlech den Accès zu Kultur an de Schutz vum Patrimoine ugeet.

Den Text huet allerdéngs och - Mënschrechtsexperten hunn et iwwer Joren ënnerstrach - seng Limiten. D'Regierung huet eng Partie vun deene Limiten an hirer complementaire Prise de position ugedeit. Ech bedauern natierlech, datt dës net komplett Rechnung gedroe gouf, well mer eis dofir selwer och op déi gëllend europäesch an international Dispositiounen a Rechtsspriechunge baséiert hunn.

Dat gëllt - ech wäert der elo zwee kuerz ervirsträichen - fir de Gläichheitsprinzip an d'Recht op Liewen. Déi Proposition, iwwert déi Der de Mëtten ofstëmmt, gesäit vir, datt all d'Lëtzeburger gläich sinn. Dat iwwerrascht an deem Sënn, datt all europäeschem an internationalem Vertrag no, dee Lëtzebuerg ratifizéiert huet, net just all Lëtzeburger, mee natierlech all Persoun, iwwert déi d'Juridictioun ausgeübt gëtt, d'Recht op Gläichheet huet.

D'Méiglechkeet vun engem differenziellen Traitement, och op

Basis vun der Nationalitéit, ass net dat selwecht wéi de Gläichheitsprinzip. D'Verfassungsgarantie op Lëtzeburger limitéiert hält den europäeschen an internationale Virschäfte gläichlecherweis - an dat ass de Mëtten ugeklongen - näischt vun hirem Wäert ewech. Mee esou wéi an der Regierungsposition geschriwwen, bleift d'Interrogatioun, wéi sou d'verfassungsrechtlech Garantie selwer op Lëtzeburger limitéiert bleiwe soll.

Nach eppes, wat mer an der Regierungsposition erwänt haten, ass d'Recht op Liewen. Et ass dat Recht, vun deem senger Effektivitéit all déi aner ofhänken, déi eischt vun de fundamentale Mënscherechtsvertrag geschützte Rechte - an awer ass et net an der Lëtzeburger Verfassung. Et ass e Recht, dat natierlech géint direkt Attacken op d'Liewen duerch de Staat gëllt, mee och besonnesch a Beräicher wéi zum Beispill der Traite relevant ass.

D'Lacune ass awer och hei nëmme relativ an deem Sënn, datt souwuel de Gläichheitsprinzip wéi d'Recht op Liewe vun allen en la matière relevanten europäeschen an

freschen Acquisen ze verbannen a Kloerheet ze schafen.

D'Zukunft schléisst net aus, datt nach weider Schrëtt no vir gemaach ginn. An d'Kritiken hunn opgezeechent, wou dee Wee kéint higoen. Nawell huet d'Chamberskommissioun reell Efforte gemaach, fir de Grondrechtskatalog op de leschte Stand ze setzen. An ech begreissen dës Fortschritte ausdrécklech am Numm vun der Regierung!

E ganz, ganz grouse Merci un d'Rapportrice, d'Simone Beissel, an all d'Membere vun der Kommissioun an natierlech och un all d'Mataarbechter an awer och un all d'Redakteren, d'Auteurs vun den Avisen, déi zu där Diskussioun hei bäigedroen hunn.

Merci.

M. Fernand Etgen, Président. - Merci villmools der Madamm Justizministesch. Da freet den Här Kartheiser Parole après ministre.

M. Fernand Kartheiser (ADR). - Jo. Villmools merci, Här President. Ech mengen, ech wéilt op zwee Punkten agoen, déi d'Madamm Tanson, d'Madamm

nimmt gëtt. Firwat kënnen mer d'Lëtzeburger an d'Ausländer net gläich behandelen? Ma well mer einfach völkerrechtlech net onbedéngt kënnen d'Ausländer mat deene selwechte Rechte a Flichte befaassen wéi d'Lëtzeburger, well hir intern Rechtsuordnung et eventuell verbitt.

Dat ass jo eeben ... Si hunn einfach en anere Statut, well den Ausländer an eisichter Hisiicht eng Loyautépflicht huet duerch seng Nationalitéit géintwuer dem Staat, deem en ugehéiert. An dat ass en Argument, wat dacks net gesi gëtt. Mir kënnen zum Beispill net eng Walflicht ouni Weideres an eise Land engem Ausländer operleeën. Mir kënnen net zum Beispill ... Mir hu jo och gesinn, wéi séier déi international Situatioun oder d'Sécherheetssituatioun elo ännert an der Ukrain, wou mer vläicht iergendwann eng Obligation militaire missten aféieren, just als Spekulation. Mir kënnen jo net mat « tout le monde est égal devant la loi » op eemol auslännesche Matbierger eng Militärobbligatioun operleeën an aner Fäll méi.

Ech mengen, et ass jo net esou, datt mer wéilt den aneren diskriminéieren, anescht be-

ze verwiessele mat deene Limitatiounen, déi zu deem Prinzip kënnen geholl ginn. An dat ass jo och an der Verfassung virgesinn.

Natierlech heescht dat net, datt dat eng absolut Situatioun ass. Dat gesi mer jo am Alldag. Et gëtt ëmmer ënnerschiddlech Traitementer. An et ass net just par rapport zu den Ausländer, wou dat de Fall ass, dat kann einfach eng ënnerschiddlech Situatioun och sinn, soudatt ech wollt drop opmierksam maachen, an dat wëssen och all déi aner heibanen, déi och dorunner matgeschafft hunn, datt mer déi Obligatioun souwiesou hunn.

Et ass jo och gesot ginn, mir wësstet dat a mir géifen deenen Obligatiounen och ënnerleien. Et wier eeben a mengen Aen, wat eeben och am Positionnement vun der Regierung stoung, gutt gewiescht, wa mer dat esou an den Text do drageschriwwen hätten. Méi ass et net.

M. Fernand Etgen, Président. - Merci villmools fir déi Präzisatiounen. D'Diskussioun ass elo ofgeschloss.

Ier mer elo zum Vott kommen, wollt ech drun erënneren, datt ee sech op sengem Posten alogge muss, fir kënnen mat ofzestëmme.

Une voix. - Très bien!

M. Fernand Etgen, Président. - Mir kommen elo zum eisichte Vote constitutionnel iwwert d'Proposition 7755. Den Text steet am Document parlementaire 7755¹². Et ass eng Majoritéit vun zwee Drëttel erfuert an de Vote par procuration ass net erlaabt.

PREMIER VOTE CONSTITUTIONNEL SUR LA PROPOSITION DE RÉVISION DE LA CONSTITUTION 7755

D'Ofstëmme fänkt un.

De Vott ass ofgeschloss.

De Projet de loi ass mat 46 Jo-Stëmme bei 4 Nee-Stëmmen an 2 Abstentiounen ugehall.

Ont voté oui : Mmes Diane Aehm, Nancy Arendt épouse Kemp, MM. Emile Eicher, Léon Gloden, Jean-Marie Halsdorf, Mme Martine Hansen, MM. Aly Kaes, Marc Lies, Georges Mischo, Laurent Mosar, Mme Viviane Reding, MM. Gilles Roth, Marc Spautz, Serge Wilmes, Claude Wiseler et Michel Wolter ;

MM. Guy Arendt, André Bauler, Gilles Baum, Mme Simone Beissel, MM. Frank Colabianchi, Fernand Etgen, Gusti Graas, Max Hahn, Mme Carole Hartmann, MM. Pim Knaff, Claude Lamberty et Mme Lydie Polfer ;

M. Dan Biancalana, Mme Tess Burton, MM. Yves Cruchten, Mars Di Bartolomeo, Mme Cécile Hemmen, M. Dan Kersch, Mme Lydia Mutsch et M. Carlo Weber ;

Mme Semiray Ahmedova, M. François Benoy, Mmes Stéphanie Empain, Chantal Gary, M. Marc Hansen, Mme Josée Lorsché, M. Charles Margue et Mme Jessie Thill ;

MM. Sven Clement et Marc Goergen.

Ont voté non : MM. Jeff Engelen, Fernand Kartheiser, Fred Keup et Roy Reding.

Se sont abstenues : Mmes Myriam Cecchetti et Nathalie Oberweis.

Et ass also esou decidéiert.

MOTION 1

Da komme mer nach zum Vott vun der Motioun, déi vum Här

D'Justizministesch, d'Madamm Sam Tanson

internationalen a vu Lëtzebuerg ratifizéierten Traitéen - d'Madamm Beissel hat et ugeschwat - garantéiert ginn an deemno applikabel sinn.

Et bleift awer, datt op dese Punkten déi nei Lëtzeburger verfassungsrechtlech Garantien net explizit virgesinn, wat d'internationalt Recht als Minimalgarantie gesäit.

Fir de Bierger kann de Problem doduerch geléist ginn, op déi europäesch an international Dispositiounen zréckzegräifen. Et wier eventuell nach besser gewiescht, de Bierger kéint déi Garantien och schonn a senger nationaler Verfassung erëmfannen.

Dat bréngt mech op méi eng generell Remark: D'Verfassung, besonnesch, wat déi doran opgeléichte Grondrechter betrëfft, ass vill méi wéi eng Serie vu juristeschen Dispositiounen. Si ass en Deel vun der politescher Gesellschaft, en Instrument, dat all Mënsch, deen hei wunnt, sech uneegne kann a wat och, iwwer provisoresch politesch Desaccorden ewech, eise fundamentale Konsens bleift.

Och dofir ass et wichteg, ambitiéis ze bleiwen a sech ze trauen, seng Ambitiounen néierzeschreiwen. D'Angscht virun engem Recours zum Beispill soll net derzou féieren, e Recht net unzuerkennen, mee eis animéieren, et mat eise spezi-

Justizminister, elo hei ernimmt huet.

Deen eisichte Punkt ass deen ...

Ech weess net, ob ech soll waarden, bis d'CSV mat hiren internen Deliberatiounen fäerdeg ass, Här President. Et géif mer et méi einfach maachen, mech ze konzentrieren.

(Interruptions)

Mee ech schwätzen alt emol virun.

M. Fernand Etgen, Président. - Loosst lech emol net stéieren, Här Kartheiser.

M. Fernand Kartheiser (ADR). - Jo, ech probéieren, Här President.

Deen eisichte Punkt ass dee vum Recht op Liewen. Et ass esou, datt ech der Madamm Tanson do ausdrécklech Recht ginn, wat jo och d'Mënscherechtskommissioun gesot hat: « Quant à la présence du principe de dignité humaine, ce dernier ne saurait remplacer entièrement la portée du droit à la vie. » Also, ech kann d'Madamm Minister do nëmme ënnerstëtzen an hir felicitéieren fir déi Bemierkung.

Wou ech mat hir awer eng Differenz hunn, dat ass mam Gläichheitsprinzip vun de Lëtzeburger an den Netlëtzeburger. An ech soen lech och, firwat. Dat ass eppes, wat an der Diskussioun dacks net er-

handelen, heescht dat, fir e méi schlecht ze behandelen. Et kann een en aneren anescht behandeln aus Respekt virun engem anere Lien de loyauté géintwuer engem anere Land, deen hien duerch seng Nationalitéit muss hunn. An dat ass einfach en Ënnerschied, dat ass net an deem Sënn eeben diskriminéieren, méi schlecht behandelen, mee et ass eng Unerkennung vun engem anere Rechtsstatus.

An deem Sënn ass et nëmme logesch a richtig, datt mer soen: „D'Lëtzeburger sinn all gläich virum Gesetz“, well sech do dee Problem net stellt, „an d'Ausländer, déi hunn déi selwecht Garantien, awer si kënnen net d'selwecht behandelt gi wéi d'Lëtzeburger, well se géintwuer anere Staaten nach aner Rechte a Flichten hunn.“ Ech fannen, dat ass eng Consideratioun, déi mer an eise Diskussiounen och sollte matkucken.

Merci.

M. Fernand Etgen, Président. - Merci villmools, Här Kartheiser. Ech ginn d'Wuert zréck un d'Madamm Ministesch.

Mme Sam Tanson, Ministre de la Justice. - Jo. Just ganz kuerz. Also, mee dat ass jo dat - ech sinn net an den Detail gaangen, well jo scho vill dozou gesot gouf -, wat ech awer ugedeit hunn a mengem Propos: Also de Fait, datt all Mënsch gläich ass virum Gesetz, ass eeben net

Sven Clement déposiert ginn ass. Wëllt nach een d'Wuert zu dëser Motioun ergräifen? Den Här Mars Di Bartolomeo.

M. Mars Di Bartolomeo (LSAP).– Jo. Merci, Här President. Ech géif d'Kolleege vun de Piraten bidden, dës Motioun an d'Institutionskommissioun ze iwwerweisen, well net all d'Implikatiounen direkt erausginn. Et kann een net onbedéngt all Gesetz iwwer ee Leescht zéien. Et gëtt e ganze Koup Gesetzer, déi direkt näischt mat de Staatsziler ze dinn hunn. Hei ass et ganz generell formuliert. Also, d'Proposition: Mir huelen et fir eng Ronn an d'Institutionskommissioun.

Merci.

M. Fernand Etgen, Président.– Här Clement, wannechgelift.

M. Sven Clement (Piraten).– Merci, Här President. Ech ka mat där Propos liewen. Ech wëll awer umierken, datt mer och an der Fiche d'évaluation d'impact haut och aner Saachen ufroen, déi net op all Gesetz ëmmer Applikatioun fannen. Wann een nämlech gesäit, wéi oft „non“, „non“, „non“ ugekräizt gëtt, huet dat heiten en Impakt op d'Égalité des genres. Dat ass zum Beispill eng Fro, déi ëmmer drasteet. Do steet ganz heefeg „non“, well et béid Genrë betrëfft. Do ass et dann, mengen ech ... Mee ech sinn absolutt domat averstanen, datt dat doten an d'Kommissioun geet.

M. Fernand Etgen, Président.– Merci villmools, Här Clement.

VOTE SUR LE RENVOI DE LA MOTION 1 EN COMMISSION

Wien d'accord ass, fir dës Motioun an d'Kommissioun ze verweisen, soll d'Hand an d'Luucht hiewen.

Wien ass dergéint?

Wien enthält sech?

(La motion 1 de M. Sven Clement est renvoyée à la Commission des Institutions et de la Révision constitutionnelle.)

3. DÉPÔT D'UNE DEMANDE D'ORGANISATION D'UN REFERENDUM TEL QUE PRÉVU À L'ARTICLE 114, ALINÉA 3 DE LA CONSTITUTION

Da géif ech dem Här Fernand Kartheiser d'Wuert ginn.

EXPOSÉ

M. Fernand Kartheiser (ADR).– Jo, Här President, villmools merci. Ech mengen, Dir wësst schonn, heibanne weess warscheinlech jiddereen, wat elo kënnt. Ech mengen, mir hunn et gemaach beim eischten Deel a beim zweeten Deel. A mir maachen et beim drëtten Deel. Elo maache mer d'Prozedur, wéi et an eisem Reglement steet, an, ech mengen, et ass den Artikel 189 iwwert den Député initiateur.

Dir wësst, D'ADR huet de Referendum an hirem Walprogramm gehat. Mir halen eist Wuert. Mir maachen alles, wat mer kënnen, fir datt et zum Referendum iwwert d'Verfassung kënnt.

Eng vun deene Méiglechkeeten, fir dat ze maachen, ass, wann heibannen e Minimum vu 16 Deputéierte sech géif u säi Walversprechen erënneren. Mir maachen dat selbstverständlech als ADR. A mir ginn lech alleguer d'Geleeënheet, dann och Aert Walversprechen anzehalen. Dir kënnt dee Brëif dann, dee mer hei deposéieren, gär ënnerschreiwen. Ech iwwerrechen en dem Här Chamberspräsident fir de Referendum iwwert deen drëtten Deel vun eiser Verfassungsreform.

Ech soen lech villmools Merci.

M. Fernand Etgen, Président.– Merci, Här Kartheiser.

(Interruptions)

4. ORDRE DU JOUR

Ee Moment nach, wannechgelift. Et gëtt proposéiert, dee leschte Punkt vum Ordre du jour vu muer, de Projet de loi 7849, no vir ze réckelen, soudatt en als eischte Punkt virun der Aktualitéitsstonn iwwert déi national Waasserversuergung drukënnt. Et gëtt och proposéiert, ouni Debatt nom Rapportier iwwert dee Projet de loi ofzestëmmen.

Ass d'Chamber domadder d'accord?

Plusieurs voix.– Jo, Här President.

(Interruption par M. Michel Wolter)

M. Fernand Etgen, Président.– Den Här Wolter.

Den Europäesche Gerichtshaff fir Mënscherechter zu Stroossbuerg

M. Michel Wolter (CSV).– Här President, dans la mesure, wou mer beim Ordre du jour sinn, géif ech am Numm vun der CSV-Fraktioun eng Modifikatioun vum Ordre du jour vun der Sitzung vu muer beantragen. Mir wollte froen, datt d'Regierung muer an d'Chamber kënnt, fir eng Deklaratioun erauszeginn iwwert d'Entwëcklung vun de Bensinnspräisser, wéi mer se hei zu Lëtzebuerg kennen.

Mir ginn elo just gewuer, datt no sechs Auer soll annoncéiert ginn, datt de Super 98 ëm 16,7 Cent, de Super 95 ëm 23,2 Cent an - haalt lech un! - den Diesel ëm 38,4 Cent soll an d'Luucht goen. Nodeem den Diesel schonn ëm 18,5 Cent viru fënnf Deeg an d'Luucht gaangen ass, ass dat eng Hausse vu 56,9, also 57, Cent innerhalb vu fënnf Deeg. Dat bréngt mat sech, dass den Diesel op 2 Euro 112 Cent wäert klammen, de Super 98 op 1 Euro 963 an de Super 95 op 1 Euro 890.

Mir sinn der Meenung, datt dat eng seriö Debatt an der Chamber muer géif verlaangen.

Ech soen lech Merci.

Plusieurs voix.– Très bien!

M. Fernand Etgen, Président.– Merci villmools, Här Wolter. Den Här Fernand Kartheiser.

M. Fernand Kartheiser (ADR).– Här President, am Numm vun der ADR wëll ech déi Proposition vun der CSV ënnerstëtzen.

Ech soen lech Merci.

M. Fernand Etgen, Président.– Merci villmools, Här Kartheiser. Mir huelen Akt vun där Deklaratioun vum Här Wolter a mir wäerten dee Message un d'Regierung weiderginn.

Ech wëll och nach vun der Geleeënheet profitéieren, fir d'Chamber ze informéieren, datt eng zousätzlech Sëtzung dës Freideg um 13.30 Auer virgesinn ass, fir iwwert de Projet de loi 7971, iwwert d'Covidgesetz, ofzestëmmen. Dee Projet de loi gëtt nom Modell 1 diskutéiert.

Fir d'éischt emol nach d'Fro: Ass d'Chamber mat deenen Ofännerungen, déi ech hei proposéiert hunn, d'accord?

(Interruption par M. Michel Wolter)

Den Här Wolter.

M. Michel Wolter (CSV).– Här President, ech sinn an deem Sënn net domadder d'accord, well den Ordre du jour vun der Chamber, dee gëtt vun der

een u sech eng Invitatioun un d'Regierung net explizitt nach eng Kéier misst ënnerstëtzen, fir zu esou enger Situatioun Stellung ze huelen heibannen. Ech mengen, datt et am Interêt vun der Regierung ass an am Zweifel vum Premier, fir dozou Stellung ze huelen an d'Chamber an och d'Land driwwer ze informéieren, wat d'Regierung sech virstellt.

Also, ech ka mech un Zäiten erënneren, do ass et grav gewiescht, wann d'Energiepräisser ëm e puer Cent geklomme sinn. Hei sinn et net nëmmen e puer Cent, hei sinn et bal 40 Cent aleng um Diesel. Ech mengen, datt dat dote bei ganz ville Leit ganz, ganz wéideet am Portmonni. A mir mussen do definitiv Léisunge mat der Regierung diskutéieren!

An ech mengen, datt dat och heibanne muss stattfannen an net iwwert de Wee vu Pressecommuniquéen oder Pressekonferenzen. Dofir, ech ënnerstëtzen definitiv dem Här Wolter seng Propos.

(Assentiment)

Dat ass de Fall. Dann ass dat esou decidéiert.

Domat si mer um Schluss vun der Sëtzung ukomm. D'Chamber kënnt muer um zwou Auer nees zesummen.

D'Sëtzung ass opgehewen.

(Interruptions diverses)

Plusieurs voix.– Nee!

M. Fernand Etgen, Président.– Nee a jo.

M. Michel Wolter (CSV).– Ass dee Punkt dann elo um Ordre du jour vu muer?

M. Fernand Etgen, Président.– Nee, muer hält d'Conférence des Présidents d'Decisioun, datt dee Punkt op den Ordre du jour kënnt.

Plusieurs voix.– Très bien!

M. Fernand Etgen, Président.– Da si mer richteg formell. Fein. Merci villmools fir Aert Versteesdemech.

D'Sëtzung ass opgehewen.

Chamber gemaach, net vun der Regierung.

Mir hunn eng formell Demande, fir den Ordre du jour fir muer ze änneren, well mer, wéi ech dat elo virdru gesot hunn, hei an eng Situatioun kommen, déi eng politesch Debatt erfuerdert. A mir mengen net, datt een déi Debatt kann d'nächst Woch oder d'iwwernächst Woch féieren. Ech sinn der Meenung, datt mer déi wierklech muer solle féieren, à une heure qui convient au Gouvernement, sous une forme, wou mir och domadder d'accord sinn, datt d'Conférence des Présidents muer de Moien nach eng Kéier zesummekënnt, fir ze kucken, wéi et geschitt. Mee ënner allen Ëmstänn hätte mer gären, datt eng Debatt doriwwer geféiert gëtt!

Une voix.– Ganz gutt!

M. Fernand Etgen, Président.– Also, Här Wolter, ech wëll lech drop opmierksam maachen an lech informéieren doriwwer, datt mer jo am Ufank vun all Woch d'Disponibilitéite vun de Membere vun der Regierung kréien. An opgrond vun deenen Disponibilitéite wier den Här Turmes, den Energieminister, muer net disponibel. Duerfir musse mer muer an der Conférence des Présidents kucken, wéi dat doten ass.

(Interruption par M. Sven Clement)

Den Här Clement freet d'Wuert.

M. Sven Clement (Piraten).– Jo. Merci, Här President. Also, ech hu mer virdru geduecht, datt

M. Fernand Etgen, Président.– Merci, Här Clement. Ech géif dann der Madamm Tanson d'Wuert ginn.

Mme Sam Tanson, Ministre de la Justice.– Jo, pardon. Nee, ech wollt lech just d'Informatioun ginn: Ech hunn den Här Turmes ugeruff. An en arrangéiert elo all ..., dat heescht, e mécht säin Agenda esou, datt en ab 15.00 Auer kéint hei sinn, fir dann dat doten ze maachen.

Plusieurs voix.– Très bien!

M. Fernand Etgen, Président.– Merci villmools. Ech mengen, domat wier deen dote Punkt, zum Deel jidd-falls, gekläert. An ech soen der Madamm Tanson Merci fir déi schnell Reaktioun. Dann huet nach d'Madamm Cecchetti d'Wuert gefrot.

Mme Myriam Cecchetti (déi Lénk).– Jo. Ech wollt awer och soen, datt mir dat doten natierlech och ënnerstëtzen, well mer dat immens wichteg fannen als Diskussioun. Wann den Här Turmes muer kann derbäi sinn, tant mieux. Dat ass eng ganz gutt Saach. A mir soen him dann och scho Merci, datt hie sech arrangéiert huet, fir kënnen derbäi ze sinn.

M. Fernand Etgen, Président.– Merci villmools.

Ech froen d'Chamber nach eng Kéier, ob se mat deene puer Propositionen, domadder, datt mer deen ee Punkt vum Ordre du jour virzéien, nach d'accord ass.